

Laslo Blašković
Příča o malaksalosti

Biblioteka
Zlatno runo

Urednik
Gojko Božović

Likovni urednik
Dušan Šević

Laslo Blašković

Priča o malaksalosti

Arhipelag
Beograd, 2010.

© „Arhipelag”, 2010.

Na koricama:
Helena Skjerfbek,
Autoportret, 1912.

Kako se kaže delfin

Nedavno sam, s grupom bibliotekara, putovao u Prag. Nisam uspeo da uđem u Kafkinu kuću, a ni u jevrejsku četvrt. Ništa od toga nije bilo predviđeno programom, u stvari, moglo je sve to, ali bi se moralo doplatiti, a za to nisam imao volje, toliki ljubitelj književnosti ipak nisam.

Bilo je u tome, obrazlagao sam posle kolegi Šulcu, izvesne kafkijanske simbolike, doći do vrata i ostati pred njima, tu posebno mislim na tzv. životnu ironiju, recimo, stići do kraja puta, saplesti se na pragu, slomiti neku ključnu kost. Ili se oženiti vratarom, ukoliko se nema predrasuda. Uglavnom, pustio sam da me odvedu u pivnicu.

U cenu od pet evra ulazila je krigla crnog piva i tri nedorečene češke narodne pesme starog harmonikaškog martira kome je falio još samo majmun što ide okolo i sakuplja novac u kapu, ali se majmunče, kanda, klanjalo posetiocima *nekoj srećnijeg grada*, tek nije šetalo od jednog do drugog polumrtvog bibliotekara. Ako tog čovekolikog stvora, simbolički, uz malu proviziju, nije predstavljao naš turistički vodič.

Sam hotel nalazio se na kraju grada, osoblje beše takođe *krajnje* neljubazno, s pravom se pitajući kakvi li smo samo mi slepci kada smo zaglavili u njihovoj jazbini.

Ma, dosta su njih, majkoviću (pravdao ih je kolega Šulc, koji kao da je imao češke krvi), svi odreda jahali, došlo je vreme da se izvuku pouke.

Češka škola (ponovio sam poluhipnotisano Šulcu, mom kolegi, koji je posumnjao da sam od jutra počeo s laganim lokanjem). Dobročudni humor sa samospaljivanjem na kraju. Taj film više nećemo gledati.

I tako, posle pivnice, u metrou, opljačkali su Šulcovu ženu. Presekli su joj skalpelom torbicu od skaja i izvukli novčanik. Jedva smo je umirili, ne zbog uzetih novaca (eto, predložio je predsednik sindikata Ružičić, tih dvadeset evra svi ćemo, solidarno, nadoknaditi, nas četrdeset, po pedeset centi, to je ljudski), nego zbog ukradenog pasoša (koji je skončao ko zna u kakvom smeću), zbog kojeg će nas sve kinjiti na granici, ako u ambasadi ne urade ništa, jer je Kosovo, tog dana, proglasilo nezavisnost, pa je naše diplomatsko isturenje odeljenje već možda prazno, ne znam kako to ide u datim spoljnopolitičkim procesima, ali vidim da se možemo slikati...

Ah, slika, zakukala je žena, to je najgore.

U novčaniku je, naime, ostala fotografija cele porodice, ko će ih sada već skupiti, i naći nekog relativno pouzdanog da okine, a imala je na tom snimku fenomenalnu frizuru, eto, Šulc može da potvrdi, nikako nisu uspevali da je ponove, sve su se komšinice izređale na njenoj glavi s makazama u rukama – hvala bogu da je nisu skalpirale! – međutim, ništa. Zato je onu sliku i vucarala u novčaniku, da bi je pokazala, za primer i ugled, novoj veštakinji, sva se po ivicama iskrzala.

Kakvi ste vi to ljudi, vikala je izgubljeno na neke Čehe (ako nisu bili i Slovaci), koji su prolazili ulicom i ubrzavali korak. Bolje je da su mi odgrizli list na nozi, pokazivala je Šulcova žena, bojim se, pomalo preterano, e da bi povratila malaksalo interesovanje i saosećanje među mršavom publikom. Na kraju neće (hvatala ju je laka panika) ispasti ništa ni od onih dvadeset zajednički iskovanih evra.

Kosovo se, dakle, otopilo od Srbije, oduzeto nam je, ciglo, petnaest posto teritorije, to bi se upravo moglo srazniti s listom na nozi, primetio je Ružičić, ukoliko Šulcova žena ima deblje noge (onamo, gore, oprostite, ima je, ihahaj).

Do našeg povratka iz Praga, koliko li će zemalja priznati novu državu, u koju, godinama, nije mogao ući ni naš predsednik, to jest, mogao je, ali nije pitao, eto, to je taj Kafka, u pravu su oni koji vele da je život samo pišljivi, zapetljani roman.

Uveče smo gledali satelitski program, dok smo čekali da se žene izređaju u kupatilu. Videli smo Kusturicu koji se kleo da nas u priči o Kosovu stoposto neće izdati Čile, letos je tamo svirao, ušmrkao nešto od tog starog, postojanog naroda.

Gle, a ja baš uzeo čileansko vino, pokazao mi ga je Šulc, navodno, bilo ih je iz celog sveta, ovo naše, iz iznenadno bliske nam latinoameričke bestragije, najjevtinije je, mada sigurno ništa lošije od onih iz raznih tmurnih država.

Ispijamo vino iz boce, usta na usta, kao davljenici, krišom od žena. Bez obzira na sve druge profane razloge, osećamo da ovo naše lako pijančenje predstavlja, pre svega, čist patriotski čin.

Eto, mi smo bar srećni što imamo gde da uđemo i sklonimo glave, sugerisao mi je Šulc, nežno mi podrigujući na uho, dok nas je recepcionarka terala iz predvorja, gaseći televizor dostupan samo osoblju.

Hteo sam da ga podsetim na Tišminu priču „Hiljadu i druga noć“, u kojoj dvoje Roma lutaju zlatnim Pragom čitave noći, jer za njih, ni u jednom hotelu, ne postoji soba. Da li je Tišma imao na umu Kafku? Verovatno, samo što on nije bio od pisaca koji se hvališu sopstvenom lektirom.

Ali, pre no što sam bilo šta od ovoga što mi je prolazilo kroz glavu rekao kolegi Šulcu, ugrizao sam se, kako se to već kaže, za jezik. Doduše, on *radi* u gradskoj biblioteci, ali tek kao

računovođa, briga njega za knjige. Sad, i Kafka je bio službenik. Ali za Šulca, kada ga bolje pogledam... Poželeo sam mu laku noć. Ionako, jadničak, neće moći da trene od ženinog hrkanja (znam to, po mojim bivšima), ipak je onoliko preplakala, nepce joj je, od napora, sigurno palo jako nisko, pa će Šulc moći do jutra da misli o svojoj sreći. Ili nesreći. Eh, Šulc, Šulc.

Vidiš kakav ti je Prag? Jan Palah je svojevolumino izgoreo na Vaclavim nameštima, pošto su Rusi ušli. Kafkine knjige Brod nije hteo da spali. (A trebalo je, greh je, to je ipak bila testamentarna želja, zar ne?)

Misliš li da je ono Francek Kafka, onaj što stoji pred vratima, sa žutom zvezdom na rukavu oko srca, i ne može da prekorači taj *prag*?

Ili sam to ipak ja, džedžim pred Kafkinom kućom, i žao mi je da dam deset poslednjih zlatnih evra, i ostanem onda bez ručka koji ne ulazi u ovu cenu zbog koje me sobarica prezire. Čuj, kako lupa na vrata, kao da su njena, da već moramo izaći, mada još nije ni svanulo, od tog kucanja, u besnom paroksizmu, ne bi, sudbinski, mogao započeti ništa ni stari, pijani Betoven.

Sve vreme našeg trodnevnog boravka u Pragu osvrtao sam se, kao da bih zaista mogao sresti one Čehinje iz Grčke. Naravno da je to bilo isto kao i tražiti iglu u plastu sena (da upotrebim ovu bukoliku poštapalicu), ali šta reći na to što sam, pre neki dan, u ulici Lerhenfelder, naleteo na moju bivšu lekarku, od tolikih Bečlija i razmilelih turista nabasam baš na nju, i odmah joj se požalim na ispucale usne.

Priče još postoje da bi govorele o nesvakidašnjim stvarima. Da je Kafka slepo verovao u teoriju verovatnoće, nikad ne bi ništa napisao. Ko bi, na primer, mogao isprve poverovati da će

se neko probuditi pretvoren u bubu? Ali ako se to samo jedared desi, onda moraš svima kazati. Da se ljudi pripreme, kad se jednog jutra probude sa šest nožica, ovlaženim krilima i prerezanom kucavicom. (Je li ona sobarica zaista kucala na Betovenova vrata, ili je on, odjednom, začuo lupnjavu svog aritmičnog srca? U to doba je već bio gluv kao top. Moglo je da gruva do sutra, a on bi ostajao neosetljiv i ne bi se okrenuo. Osim ako nije čuo krčanje sopstvenih crevaca, šum krvotoka, lepet arhanđelskih krila. To može čak i sa *otitis media*.) To pak verujemo. Iako nismo sigurni.

Deset godina nisam mogao da produžim pasoš. Možda sam i mogao, ali se nisam usuđivao da probam, plašio sam se da bi me lako spakovali i odaslali u neki obližnji rat. Danas, da vidiš, putujem. Ko bi u to poverovao? Jeste, klaj-klaj, ali opet nekako gre. Što bi rekao Šulc: pomisli samo na one jadnike koji sede kod kuće... A vidi, opet, nas!

Taj čovek, bogami, ima rezon. I njuh da pronade jevtino a podnošljivo vino.

Zamisli da se jednog jutra preneš iz sna pretvoren u Lenona ili neku drugu bubu, čekam ga, ali ne čujem Šulcov odgovor zaglušen cikom gomile i sevom bliceva, pošto su se, i po ovom mračnom danu, svi apostoli, na nekoj slavnoj hladnoj crkvi, počeli ređati – čine to na svaki pun sat u nedogled, ne znam čemu čitava histerija – dok zlatni petao, s vrha, treći put ne zakukuriče. Can you imagine, burazeru?

Samo što smo se vratili iz Prahe, pao sam u krevetac. Koštalo me je ono celodnevno špaciranje po ledenom severnom vetru, po vrludavim, ugaženim stopama našeg guide-gurua koji nas je vodio po besplatnim ulicama. Da sam bar mogao da se

ogrejem nekom žigicom. Ali nisam. I smrzao sam se, bez onih obećavajućih, umirućih snoviđenja.

Trebalo je da odem do Beograda, po novu vizu. Dobio sam stipendiju za pisce (našao sam je na Internetu, i popunio kravo), i mesec dana ću se tegliti po Vijeni. Pod uslovom da me pusti upravitelj i da demonstranti ne razbiju austrijsku ambasadu. I tako sam gutao aspirine i gledao vesti. Goreli smo. I ja, i američka ambasada. No, ujutro mi je spala temperatura, a i Austrijanci su onamo, na drugoj strani, prema Kalemegdanu.

I evo me, u gasstarbejterskom autobusu za Beč. Nepoznata baba mi, još malaksalom, ne prestaje da priča o zagrobnom životu. Pravim se da spavam, ali ništa ne pomaže. Jeste li čuli da se neko probudio pretvoren u bubu?

Naravno, odgovara hladna baba. Znam mali milion takvih slučajeva... Nego, namaži te usne uveče gušćjom mašću. I ujutro, videćeš, kao rukom odneto.

Onda joj zazvoni mobilni i ona okrene nemački. Pazi, molim te, a ja Kafku čitao samo u sumnjivim prevodima! Čak mi i baba, na staklastom nemačkom jeziku, zvuči skoro živo.

Uostalom, dva dana pre no što ću krenutu amo, spremao sam se, još u lakoj groznici, da u gradskoj biblioteci održim predavanje na temu „Eros i reč” publici odavno penzionisanoj. Kolega Šulc mi je, iz zadnjeg reda, davao neprestane nerazumljive znake celim budalastim licem koje sam, posle, u nekom bečkom muzeju, našao na jednom Rembrantovom autoportretu!

Imao sam šengensku vizu i granicu prešao glatko. Kada sam, pre tri godine, prvi put pušten napolje, krenuo sam u Sloveniju (na cobiss kurs, nebu pod oblake), proveravali su me odreda svi, i srpski i hrvatski i slovenački carinici. Nisam išao na tu stranu (ni na jednu, ako ćemo pravo) još od pre rata, i bio sam s razlogom sumnjiv. Jedan plavooki Osama Bin Laden smučkan za lokalnu upotrebu.

Posle je sve postalo gotovo prirodno. Eto, letos sam bio u Grčkoj, pod Olimpom, na čijim su se prisojima i osojima teško mogli nazreti stari grčki bogovi, osim ukoliko baš nisu divljali nešto niže, na Peloponezu, spaljujući šume i sela iz hira, sve urlajući na nekom ludačkom, mrtvom jeziku. Ali ja, hvala mom malom bogu, nisam ni osmudio krilca.

Tamo sam, konačno sreo one Čehinje. I malog Čeha, ako se, s te daljine, razumem u nacije. Pogađao sam iz dosade: ono bi mogli biti Mađari, ono tamo, sigurno, Rumuni... A ovi bi morali biti Česi. Nemam pojma šta mi je to govorilo. Samo su ćutali. Opet, ruku bih mogao staviti na šibicu da su iz Praga. Ili iz Čeških Buđajovica, ne menja stvar.

U Grčkoj sam, normalno, bio sa Šulcom, njegovom ženom i sinom. Tesno smo delili jedan apartman. Dečak je spavao s majkom, a ja i kolega Šulc namestili smo se u kuhinju s priručnim ležajima. Svakog jutra budio sam se s pogledom na njegove žute tabane. Ne bih da se hvališem, ali upravo ja sam načinio onu legendarnu fotografiju zbog koje je Šulcova žena, kasnije, onako propatila. (Moram priznati da je moj udeo u svemu bio skoro beznačajan. Prosto sam zažmurio i okinuo. Za sve ostalo zaslužan je *idiot*. Čak je, posle malo zujanja i podrhtavanja, isplazio i gotovu sliku na sjajnoj, debeloj hartiji. Samo, šta vredi imbecilnom delfinu što njegova vrsta spada u najinteligentnija živa bića?)

Rečju, prvih dana, žena je bila malko narogušena. Šulc me je uveravao da to nije zbog mog prisustva, nego zbog onog njihovog mesečnog mučeništva (kako se muški izrazio). Poverova sam u to, mada, priznajem da me je zbolelo kada sam čuo kako je, iza mojih leđa, ipak dovoljno glasno, procedila: od

ovog krpilja se ne može živeti. Uskoro je, međutim, sve došlo na svoje.

Uostalom, navikao sam se na slične stvari. Ljudi se, obično, u prvi mah prevare u meni. Ipak sam ja jedan redak insekat, he, he. Ma, za izložbu, viče Šulc i diže prst. Fali mi još samo ogromna igla da mi probode grudi i zauvek me pričvrsti za ovaj nestabilni svet.

Vremenom je sve leglo. Mazao sam Šulcovoj ženi leđa uljem za sunčanje. Činio sam to tako vešto da sam, iz peska, sasvim jasno čuo daleko roktanje, koje ne bih drugačije imenovao osim kao čisto zadovoljstvo. (Eto, kada joj je kosa, pred kraj, izdžikljala, prvo je meni ponudila makaze!)

S malim sam se, recimo, prijateljio. On, u stvari, kada se pažljivije pogleda, uopšte nije ličio na kolegu Šulca. I kad bi Šulc (zbog njegove albino kožure) pobegao sa sunca, nas troje smo delovali kao prava porodica. Priznajem, bilo je trenutaka kada sam žudeo da me mali nazove taticom, premda se to nikada nije desilo, tako upravo nije zvao ni rođenog oca. Već, prosto: Šulc. Kolega Šulc, vikao sam za Šulcom, iz neke nedefinisane stidljive nelagode, e da bih se imalo razlikovao. Šta sam drugo mogao? Šulcov sin se zagledao na plaži u ljupku Peštanku, s kojom, brzo je to shvatio, nije delio nijedan poznati jezik. Osim, dodao bih, onog najvažnijeg, nekog nad-jezika, hoću reći: jezika pola, vrištećih tinejdžerskih hormona.

Da li je tvoj tata Mađar, upitala je Marika, na užasnom hunskom engleskom, pokazujući na mene. Valjda zbog moje žute face, od mnogih već znam da je Pešta prepuna ovakvih kao ja, ili je stvar bila manje mistična, možda je cura samo čula Šulcovu ženu kako me doziva po imenu a bih izvadio glavu iz peska i nacerio se u objektiv.

On je do polovine Mađar, objašnjavao je Šulcov mali (izdajući svog oca da bi došao do žene, kao toliki pre njega), *half*

Hungarian, što bi njen otac lako razumeo kao da sam Puškaš ili Kočiš, polutka lake mađarske konjice, a ona baš ništa. Da, Mađar je, priznao je na kraju, koji ne zna mađarski, računajući da bi ta maglovita činjenica o mojoj još maglovitijoj nacionalnosti mogla da mu donese neki plus.

Jest, *kurčev* Mađar, pomislio sam kad mi se sutradan žalio u krevetu. Mađar koji od maternjeg jezika zna samo pokoju psovku, a u svom unilateralnom životu nije osvojio srce nijedne mitski žarke Mađarice. Ali zato ti jesi, mala huljo koja se odričeš roditelja! Ni ne sanjaš koliko je dobro što je već otišla. Kad splasnu ljubavni mišići, žene padaju na priču. I ono što ti se sad čini da olakšava posao, preskače nestrpljive uvode, uskoro bi postalo teret, ono što umorni, izrađeni ljudi nazivaju suštinskim nerazumevanjem.

Naravno da mu ništa od ovoga nisam rekao.

I tako, u duge, dokone sate, dok je Šulcova žena spavala na plaži, a Šulcov sin se budio, merkao sam iz blizine daleke ljude. Da li je nepristojno, pitao sam se, zagledati se u potamnele češke dojke (ako su i bile iz tajanstvene Bohemije, i ukoliko sise uopšte imaju nacionalnost) koje su, u našem neposrednom susedstvu, svakoga bogovetnog dana, južnjačkom suncu izlagale sredovečna majka i njena ćerka, u kojoj sam namah mogao da prepoznam majku od pre dvadesetak godina, kao što sam u nauljenoj ženi mogao videti ćerku u izvesnoj budućnosti, sa svim telesnim atributima što su sad bili dati tek u pritajenim ali jasnim naznakama: zaobljen pocrneli stomačić rastalasaće se posle godina i porođaja u kobasice sala koje opasuju savremenu majčicu, čvrste i jake butine, kao u priručnoj vremenskoj mašini, naći ćemo u majčinih namreškanim, slonovskim stubovima zapadnoslovenske kulture,

ove grudi koje sad lete smeniće mamicine što tonu, ukratko, jedna neravnomerna sijamska klepsidra, delimično izranjavljena od uživanja, od dece. Nisam mogao da odvojim pogled.

Nisam mogao ni da čujem odakle su, samo sam pretpostavljao. Gledao sam dovoljno filmova da mogu prepoznati svačiju njušku. Ali, u ovom slučaju nisam bio siguran, svaki dan vraćao sam se sa plaže (ojeden solju kao kažnjenik i natovaren poput mršavog magarca) sa drugim rešenjem i zaključkom. Čehinje su, presekla je Šulcova žena prezrivo, povlačeći srozani grudnjak, samo njima duva odasvud. U redu, Čehinje su, složio sam se napokon. Onda se iznenada digao vetar i zalepio mi list bečkog „Standarda” na lice. Kad sam se iskobeljao odatle, video sam pruženu ruku debelog dečaka i lagano mu vratio podivljale novine, dok ga je sestra, bez reči, odvlačila od mene, a ja sam i žmureći mogao da vidim sjajne vrhove njenih naježenih bradavica.

Česi su, prekinula me je Šulcova žena i ne vadeći lice iz slamnog šešira. U redu, klimnuo sam pomirljivo. Taj novi svet je jedna priča. Danas svako može biti i Čeh.

Gle, ona je zarobljenik sopstvenog stabla, svog slučajnog genealoškog pakla, pomislio sam. (Ili nešto sasvim slično, išlo je jako brzo.) Gospode, ko bi je oženio, videći je kako nežno šamara mongoloidnog blizanca što skiči zakopavajući se u pesak. Kuda ona može dalje od kratkog porodičnog lanca koji je davi, dok u papirnoj maramici trpko nosi do prve kante za đubre bratov tvdokrilni izmet, verujte, ništa drugačiji od govna kakvog genija...

Ti suviše unosiš sebe u sve, upozorava me kasnije Šulc razrogačenih očiju, a njegova žena vrišti: Pazi kako sipaš to vino! Nikad ga nećemo moći skinuti...

Avaj, ako ovako nastavim, kako ću se zaustaviti? Bacam se u vodu da bih se ohladio i smirio. Čini mi se da ronim beskrajno dugo, ali izlazeći na površinu umalo ne naletim na retardiranog

dečaka koji stoji do sisa u moru, unezvereno pokušavajući da mi nešto objasni. Pridižem se iz ustalasanog plicaka. Uopšte ga ne razumem, zagledan u mutne mongoloidne oči koje su samo jezički znak što povezuje istovetna bića sa raznih strana, iz mnogih zavađenih jezičaka, i čini ih istinskim blizancima, sve zbog faličnog gena koji je opet razlog nekog višeg, nemilosrdnog, nedokučivog sporazumevanja.

Šta kažeš, brate, pitam ga, spuštajući mu šaku na teme, dok mi nešto pokazuje prema pučini, mumlajući, s gojaznim jezikom zaglavljenim između usana. I pre no što ga majka i sestra golih grudi ne odvuku od mene, uspeva mi da ugledam ono što mi jadničak sve vreme otkriva: dva sjajna delfina koji se prepliću jedan oko drugog, dospevši u igri do naše tužne plaže, skoro da ih možeš pipnuti, pre no što se okrenu i u trenu izgube u debelom, Egejskom moru, kao ništa.

P. S.

Šulc, dragi moj,

Nadam se da ti nisam dosadio onim beskrajnim, elektronskim, vijenskim kobasicama? Hvala Bogu, konačno sam kod kuće. Uzimam dah (ne bi bilo loše da i ti to smesta učiniš) i počinjem, po redu.

Sećaš li se one tročlane toples porodice iz Grčke koju nismo našli u Pragu? Ne? U redu, ipak su bili Česi. (Vidim i sam, tvoja žena je uvek u pravu.) Noć pre isteka moje vize, već spreman za povratak kući, susreo sam majku u ulici Gurtel. Naleteti na nju u ovom gradu, bilo je isto toliko verovatno koliko i sudariti se s carem Franjom Josifom. Međutim, ja sam ga, zbilja video sinoć u metrou! Stajao je po strani, s posedelim bakenbardima. U civilu. Pomalo posiveo. Ali ne možeš očekivati ne znam kakvu svežinu od jedne raskupusane mumije?!

Elem, izašao sam, u neka doba, iz „Čelzija”, to je zmijski klub ispod undergrounda, i obreo se među kurvama. Ovde stalno duva vetar, *kom*, *šaci*, dozivale su me noćne frajle uokvirene izlozima. (Inače, to *šaci* pamtim iz jedne Hemingvejeve priče – ne verujem da si je čitao – u kojoj mali dečak, pomešavši farenhajte i celzijuse, misli da je već mrtav.) Mora da su me su me zamenile s nekim, mrmljam sebi u bradicu, i pokušavam da im objasnim. Ja sam Laci, a ne Šaci...

I tu naletim na nju.

Stoji na vratima bara i poziva mušterije. Ona je, uzmimo, portparol, tajni reklamni agent, u dugoj, raskopčanoj bundi, ispod koje se ljeska duboki dekolte. Prepoznajem je odmah, kao da je gola. Ko bi zaboravio one dobrodržeće sise, u koje sam deset dana buljio, duže nego u grudi bilo koje žene. Ha? Odlučim da žrtvujem dvesta evra, koliko mi pokazuje prstima, ako će to uključiti, osim čaše šampanjca, i njenu kćer. Uštedeo sam od stipendije, za te pare bih, kod kuće, znam, produžio sebi život, ali sam kao omađijan. Ništa ne govorim majci, sam ću je potražiti dole. Nisam siguran ko je tu podvodač: nesrećna majka ili mali presrećni kreten? Tuđa beda čoveku da krila, i tako se tvoj kolega nađe u legalnoj javnoj kući. Silazeći, još na pragu, obnevidim od glasne muzike.

Dole, oko šanka, sedi nekoliko turskih fizikalaca, s hladnim devojkama obešenim o prljave vratove. Mislim da sam video ženu s pticom u naručju što kljuca perlu s ženske ogrlice. Ili je to držala glavu neke aždaje i trebila je od vašaka? Druga je kurva gurala prst staroj mušteriji u oči, proveravajući da li je mrtva. Dve plavokose sestre (čujem ih da govore naški), međusobno se, žmurečki, češljaju. Upitam ih za malu Čehinju, ali one se besno pokupe.

Hej, Srbije, ipak me čuje šanker. Srbin si?

Komplikovana je to priča, uzdahnem umorno.

Suviše sam popio u „Čelziju”, istruleo sam od usamljenosti. Jedva otvaram oči, sav sam obamro, ne mogu da pomerim jezik i naručim moju draganu o kojoj nisam prestao da mislim od letos. Kako je, moj Šulci, ljubav laka! Nisam imao pojma. Manji sam od našeg sina. Deset dana nisam se usudio da joj priđem, da zapodenem razgovor. A sad će biti moja, dok pucneš prstom. Bez opiranja i gađenja. Još samo kad bih se razbudio. Šta mi je?

Osećam u šaci hladni dodir staklene čaše. Dignem kapke, vidim u mojoj ruci peni se šampanjac. Nešto me potresa. Gle, to se nasmejani barmen kuca sa mnom, zlati mu se zub.

Pićemo za naše Kosovo, veli. Nazdravi nezavisnom Kosovu.

Ali ja..., pokušavam nešto da kažem.

Pij, ništa se ne boj. Do dna.

Jedva držim čašu. Šanker se iskosi prema meni. Uzima mi šaku, pa nežno i čvrsto u isti mah, prinosi je mojim ustima, naginje. Vino mi teče niz bradu. Dode mi do svesti: kako ga razumem ako govori albanski? (Šta misliš, Šulc, možda su mi sipali nešto u piće, još u „Čelziju”, onaj otrov od koga govoriš samo istinu?)

Sad ćeš platiti, Srbine, za sve. Malo, trista evra, to je redovna prijateljska cena. Nije to ništa za tebe. Onda izaberi devojku, ima ovde i vaših, pa možeš gore, u sobu.

Ali ja nisam Srbin, velim mu, skupivši snagu. Vidi, zovem se Laci.

Reci onda nešto na mađarskom, odlučuje se barmen posle kraćeg ćutanja. Pomalo razumem, radio sam u Pešti.

Jebeš mi sve, ne mogu da se setim ni obične mađarske psovke.

Jezik ništa ne dokazuje, ali evo mog pasoša, zavláčim ruku u džep, ali napipam samo prorezotinu... Ne mogu dalje da ti pričam.

Pokraden sam, vrištim izbezumljeno, morate zvati policiju!

Kakva policija, šamara me Čehinja, koja je, čuvši strku, strčala u jazbinu, i odvlači onog buldoga s moga vrata. Gleda me razrogačenih očiju dok joj objašnjavam kako se znamo iz Grčke, da sam ovamo sišao zbog njene kćeri, da je sve ovo božiji prst. Uključujući mene, razbijenog nosa, na prljavim pločicama, bez para, bez pasoša, bez ikoga (naša ambasada je zamračena, svi su povučeni u Beograd, Kulturkontakt od kojeg sam sve dobio, ne radi, zbog Uskrsa), bez Boga.

Dugo me gleda. Nekoliko dokonih prostitutki (radnja je tek otvorena) okružilo nas je, jedna mi, sestrički, obriše krv s lica, jadni šaci.

Moja kći nije kurva, nasmeje se konačno Čehinja. Još gore, radi za LEFÓ*, a živi u mom studiju, gde primam stare prijatelje. Sedi sad tamo u ugao, videću šta ću s tobom.

I tako ti ja, dragi Šulc, provedem noć u javnoj kući, s barskom stolicom u dupetu.

Ujutro mi da dvadeset evra, sve u novčićima. Izgleda da su sve kurve učestvovalе prilogom u mom spasavanju. I jedan sendvič za put. Biće dovoljno do kuće. Neću ti pričati kroz kakav sam pakao prošao na granici, znaš to. Izbacili su me, konačno, pošto su razbudili sve iz Kulturkontakta. Ali ti moram reći još i ovo.

Izašao sam iz bara i krenuo ka stanici. Prolazeći kraj obližnjeg dečjeg igrališta, preda me je istrčao mali Čeh, obesio mi se oko vrata i počeo mi debelim jezikom lizati lice. Ponavljao je nešto, ništa ga nisam razumeo, pokušavajući da se oslobodim njegovog strašnog, gušećeg zagrljaja.

I odjednom sam čuo sasvim razgovetno, kao načas probuđeni Betoven, koga je u prolazu taknuo moj zalutali, češki andeo. Šta kažeš? Delfin? Razumeo sam ga. Da, delfin, ima

* Austrijska nevladina organizacija za pomoć postradalima u trgovini žena-

toga. Desi se to, moj Šulce, da se posle nemirnih snova, probu-
diš pretvoren u delfina.

Beč – Novi Sad, april 2008.

Unfinished

Neka devica, tako vaših godina, nađe se jednom pred finom prodavnicom starih stvari koja je u prvi mah podsećala na malu bombonijeru. Uđe u antikvarnicu založenog imena *Madonin nakit* i zatraži da vidi muzičke kutije.

Dok je staretinar kopao po našminkanom đubretu, devojka spazi kožne rukavice kakve je zamislila, i na njima – obuze je brza nesvestica – pozlaćeni damski pištolj. Ona, namah, smota zavodljive stvari, ali mesto gde su stajale posta vidljivo kao kad aljkav korektor proguta čitavu reč. Lepo se tamneo otisak predmeta, odsutna senka urezana u prašnu skramu...

Onda kradljivica vrati praznu kutijicu i prebaci preko nje jednu rukavicu, izazivajući sitnu sudbinu. U drugu strpa pištoljčić, pa s njim u džep (oklembešen kao rašiveni srčani zalistak).

Uto se pojavi prodavac s raskriljenim muzičkim kovčežićima, spusti ih sve na pult, smeškajući se kao ljudi koji ne znaju da se smeju. Devojka je zavrivala u kutije, komentarišući, diveći se, pogađajući melodije (ispesecane i titrave kao da ih peva starac), zviždala za njima, ali ih je naglo prekidala, sklapajući lake poklopce, jer bi uvek, na kraju, otkrila neku sitničavu manu. Tako ne odabra nijednu, zahvali, ode.

– Do viđenja – kao da zapreti antikvar.

Kod kuće, devojka sakri uzbudljivi revolver među svoje rublje. Ponekad ga je uzimala, prethodno navlačeći rukavicu.

I dok ga je jednom tako gledala, ponavljajući usput neku školsku pesmicu i zadržavajući kažiprst na nežnom orozu kao dah, začuje glas svoje majke kako se meša sa nekim nepoznatim, muškim. Na poziv, izađe iz svoje sobe i ledenom rukom prihvati pruženu ruku antikvara koji je u drugoj noćima nabirao onu rukavicu, kao da ga svrbi dlan. Devojka se spremi za laž, ali je čovek preduhitri.

– Gospodice, tražim vas danima kao Pepeljugu. Umesto cipelice, nosim rukavicu koju ste zaboravili onomad u našoj radnji.

– Aha – reći će devojka.

– Zar je to tvoje? – upita je mati dok je trgovac odlazio ka vratima, klanjajući se. – Nećete ostati na kafi?

– Ne – reče on – sledeći put – nadam se.

Onda stade.

– Ah, da. Nabavio sam novu muzičku kutiju. Sigurno će vam se dopasti.

– Da – reče devojka.

– Kakvu kutiju? – upita je majka, kada se vrata zatvoriše.

– Ćuti – reče devojka, sklapajući spore oči. – To je bilo iznenađenje.

Sutradan ode u radnju.

Ali tamo nije zatekla nikog.

Tiho dozivajući, bojažljivo kroči, kao da je odjednom ostarila.

Mnoga vrata su odškrinuta, kuca na njih ustručavajući se, ona se otvaraju s otegnutim prekidima. Ulazi u niske sobe pretrpane dvodimenzionalnim stvarima, kao u garderobu nekoga ko se sprema da odglumi san čije opiljke odnose miševi. Odasvud niču posude sa ostacima neprepoznatljive hrane o koje, obnevidela od senzacija, zapinje, kao u teškom, mučnom razgovoru.

Uspeva da vidi samo odlomke koji odmah, neposednuti, ustupaju mesto drugima, pa kada kasnije bude pričala o svemu ovome, verovatno će izmišljati:

kruna lubenice presečene napola,
odakle se pomalja nož kao cvetni tučak,
ukrasni tanjiri (s nerazumljivim znacima),
na kojima raste hrpa kostiju,
zidovi,
u njima se vidljivo u tom času diže vlaga,
u jednoj časi gljive strižu ušima,
u tegli s medom koprca se fetus saća,
med mi kaplje s prstiju...

Skladište koje rasteruje san s očiju. Ko bi ovde mogao zaspati?

Ali, onda ga vidi, utonulog.

Starac spava.

Na licu mu je ožiljak, tu ga je zgazila kuvana kokošja noga.

Tiho ga pita, kao da ne želi da ga probudi.

Sasvim mu prilazi.

Ako je suditi po veličini njegovih ušiju, taj čuje i larmu nečije panične misli!

Te komične, bezopasne uši daju devojci hrabrost da svoje pitanje neprestano ponavlja. Od njega, opet, ni uzdah, kao da je zaspao u svežem betonu. Ipak, toliko je miran da ga već poznaje. Opušta se. Zamalo ga čapkunasto ne povuče za uho.

Ej, dedice! Zašto su ti tako velike uši? Zašto ti je san tako nepomičan? Zar nećeš da je pojedješ?

Ništa.

Ovaj bi spavao i kraj zvonika ili uzvičnika!

(„O, kako se osećam nesvakidašnje, literarno”, sigurno misli devojka.) Ali ne napuštaju je jeza i vlast podudarnosti: možda baš sada umire u snu? Počne da mu maše ispred nosa i razgrne sumrak, podzemlje. Šta je ovo? Oh. Šta je to raskopala? Gde je izvor svih tih smradnih odjeka? Nagne se nad čovekom, udahne do dna, ali ne oseti ništa što bi bilo nečemu nalik...

Osim mirisu starčevog plesnjivog srca.

Devojka vrisnu.

– Cvikaš od moje voštane figure? – upita je antikvar, tapkajući po nečijoj gipsanoj glavi. Govorio je s vrha merdevina, gde se spremao da otvori novu muzičku konzervu.

– Zašto si pustio da ovo cveće lipše? – upita devojka mrveći suve krune. – Uostalom, ne dopada mi se. Suviše je srećno. Kao curica koja ne postoji.

Čovek zaklopi mehanička usta.

– Znao sam da ti se neće svideti. Ali, ova je lažna. Imam još jednu. U magacinu. Hajde da je vidimo.

– Neću – reče devojka.

– A šta ako te kažem mamici? – ucenjivao je zadihani starijinar.

– A ako ti ja prosviran glavu – izvadi devojka iz torbice ukradeni pištolj.

– Njime se ubijaju samo žene – izmeni čovek glas.

– Probajmo – zamoli ga devojka. – Ovo je seks-kontrola.

– U redu – reče čovek. – Zaboravimo sve, saslušajmo stvar i zbogom.

– Dobro – reče devojka, i dok je iz kovčežića isijavala muzika, njih dvoje odoše u mračno skladište, gde miš gricka skerletni nokat, gde pauk u mrežu hvata redak sunčev zrak, tamo odakle se zvuci ne vraćaju.

Spasitelj

U Parizu sam se, početkom četrdesetih, jedne beznadne noći, vozio taksijem.

Ceo grad imao je sijalice obavijene plavim krpama, samo je burdeljska svetlost bila nevidljiva iz aviona. Zadržao sam se na sastanku serkla, a onda u bistrou, s kolegama. Dugo i autistički pričali smo o medicini, previše brzo pili vino. Već su počela zamračivanja, moja nesrećna zemlja bila je zgažena, prodana, a ja sam pričao bez prestanka, čak bih se glasno smejao. Kad se konačno rastadosmo, bio sam toliko ispražnjen, činilo mi se da ne mogu ni korak, da su mi noge amputirane, ako nastavim da pešačim, završiću kao onaj Mopasanov bekrija, negde na obali Sene, nesposoban da ustanem, mrtav.

Išao sam sredinom prazne ulice, teturao se, samo bi mačje oči zaiskrile na crnoj zastavi. I kad izgubih svaku nadu da ću u tom ukletom arondismanu sresti ikoga živog, nečujno se, tik iza mojih leđa, zaustavi taksi.

Vas kao da sâm Bog šalje, rekoh ulazeći u auto i primećujući da zaplićem jezikom.

Ne Bog. Dužnost, reče taksista ozbiljno, i u njegovom glasu, u pojavi koja se sedeći, rodenovski nazirala, ne prepoznah akcenat, već čistu, karakterističnu slovensku boju.

Vi niste odavde, upitah nesigurno.

Jesam, odgovori ovaj, bez izraza, jesam, već dvadeset godina, nekad sam bio Rus. A vi? I vi ste, kanda, emigrant?

Ja sam lekar. Hoću reći i Poljak.

Ah, obojica smo Sloveni, zaključio noćni taksista ravnodušno, dok su cifre na taksimetru sa šumom iskakale u noć.

Klatario sam se, ljuljao, praznom tabakerom pričkinio prst. Taksista me ponudi cigaretom i ja je radosno prihvatih. Ako gospodin dopušta, reče, a već je pripaljivao sebi, i lice mu se na trenut rasu po retrovizoru. Ne stigoh ni da kažem „da”, a on je već, nekako prijateljski, detaljisao.

Morali smo preći dosta toga, povukoh gorki dim goloaza, shvatajući maglenim mozgom da sam za familijarizovanje sam kriv.

Nacionalnost se, gospodine, teško prepoznaje po nosu, sem ako niste Kinez, nasmeja se moj prijatelj, pri čemu mu se u vilici zablista srebrni zub, nalik metku za vampira. Jedan moj prijatelj iz Provanse, čisti Francuz, reče ponosno, naleti dole, na svom imanju, na neko beslovesno čeljade, kojem se jedva nazi-
rao pol, svo izgrebano, prljave kose iz koje je ispadala gamad, puno krvopija, smradno kao leš a živo, u ritama, zapenjeno i sasvim divlje. On pusti neobično stvorenje u pomoćnu kuću, ostavi hranu, kad – ujutru nasred sobe, da oprostite, gomilica, a hrana skrivena po budžacima. Lep krevet, s tek šačicom stenica, neditnut. Seoski lekar odmahnu glavom, moj prijatelj takođe, puštajući to nerazumno živinče tek tako.

Letos ga posetih, podrazumeva se da sam znao o svemu. Bez lažne skromnosti, čujte, da nije bilo boljševika, možda bismo zajedno ordinirali, znam da takvu stvar može izazvati užasni šok, negledao sam se toga, ima nas koji osećamo blisku promenu vremena, ili zemljotres, unapred, kao životinje, rečju, zaključih da je žena bežala od neke prirodne katastrofe, grada koji je tonuo, ratne stihije, svejedno, dakle, doživela je nešto strašno, što je sasvim smračilo njenu dušicu, pa je onda, zbog

tog nezemaljskog straha, bilo moguće da je seljaci moga prijatelja nađu na ivici šume, голу, zanemelu, praznu...

Čuo sam za takve slučajeve, rekoh, čudeći se u šta se ta noć izrodila.

Da, reče taksista prezirno i ispljunu ugašenu cigaretu. Video sam tu ženu, taj izgubljeni slučaj. Ali, pomislih da na njenom licu ima malo čitljivih znakova, da ju je moguće povratiti iz tog ledenog zaborava, pa posle nekoliko dana razmišljanja predložih prijatelju da je povedem u Pariz, sa sobom, nadajući se da stvar nije propala.

Moj se prijatelj začudi, stade me odgovarati, ali pošto vide da sam uporan, a računajući da u ova nesigurna vremena skida sebi jednu nepotrebnu bedu s vrata, na posletku se složi.

Čovek sam, hristjanin, samac, negovao sam bezimenu u svo-
me stanu, mesecima, pričao s psihijatrima, nisam radio ništa, žive-
li smo od neke ušteđevine, i malo po malo, ona se nauči osnov-
nim stvarima, oko tela i slično, dok jednom, za ručkom, ne reče
razgovetno: *Ne mogu više.*

Zamislite šta je to značilo za mene, raširi taksista ruke pušta-
jući volan, ali je od tada išlo sve brže, svakim danom govorila je
više reči, njene oči su se sve više produbljivale, dok se iz te sre-
će ne prenuh jedne noći, sav u znoju, pomislivši da se sad setila
ko je i odakle je, da će se vratiti svojim, mužu ili ljubavniku,
a ja ću opet ostati sam samcijat, bez druga, sa bolom. I vrisnuh,
budeći se.

Ne, nije bila Poljakinja, ako ste mislili da vam to zato
pričam, mada je bila plava i razlivenih očiju, govorila je kao
rođena Parižanka. I jednom, stvarno iščeze, na tri dana, bez
reči.

Možete li pojmiti kako mi je bilo kada sam video da je
otišla. Tri dana! Mislio sam da će mi se srce raspući. Nisam
mogao da ustanem iz kreveta. Nisam dao vode papagaju, pa

smo ga našli crknutog bez razloga, ali šta je ta smrt spram tolikih ljudi koji jurcaju u ništavilo kao muve bez glave?

Ali, srećni ste, *mon ami*, ona se vratila, uskliknuh.

Srećan! Ta se reč ofucala po sladunjavim šansonama, po smradnim kladionicama, po sirotinjskim porodilištima, e da bi mogla da opiše dubinu osećanja kojima sam obuzet.

Divni čoveče, rekoh nepoznatom, ali on je vozio dalje, po svome.

Setila se svojih, obišla ih, ispričala im šta se desilo posle bežanije, kada je pukla linija Mažino, govorila im o meni, svom spasitelju, tako me je zvala, Spasitelj.

Kako vam zavidim, vikao sam, očiju punih suza.

Da je vidite samo, s kosom vezanom u rep, s kosom raspuštenom, s razgovetnim očima koje vas gledaju kao Boga, sa zubima u kojima bi vas nosila nežno kao vučica...

Da, da, vidim je, drao sam se promuklo i zaljubljeno, kako bih je video!

Da vidite njene grudi, na kojima možete zaspati kao u snegu i umreti najlepšom smrću, njen pupak kroz koji nišanište slasti neshvatljive...

Zastadoh u oduševljenju, žmirkajući pijano, ali je taksista, ne obazirući se, gazio dalje.

Da je vidite samo na kolenima, kako sve razume, nameštenu i podatnu, sa onom mahovinastom senkom, od koje vam se kreće bururet u glavi!

Zaista vam zavidim, promrmljah ozbiljno, napola otrežnjen, zaista.

Nema razloga, dobri čoveče, nema mesta zavisti. Još noćas je možete imati. Izdiktirao sam vam najsladši san, daragoj moj. Kod Bata-Gajte ima svega. Slasti, opijuma, ljubavi... Uz mini-

malnu novčanu naknadu, razume se. Ako ste sada umorni, hej, dođite sutra, u Latinski kvart. Samo pitajte za Gajtu, Rusa, Spasitelja. Svi će se osmehnuti.

Posmrtna maska

Moj otac je bio jedan nežni junak.

Napisati to, znači upustiti se u čist književni topos u kojem blude čežnjive senke Telemaha, Hamleta, Andreasa Sama. Topos, da to ne beše sušta stvarnost. Ili stvarnost kao relikvija-rijum priče. Kako se uzme.

Bavili smo se istim poslom, nosili identično ime. Mnogo povoda za zabune, zar ne? Ponekad dok zurim u krstaču s našim imenom, ni sâm više ne znam o kome je reč. Neznalice i usputni poznanici ionako su nas mešali.

Otac je umeo strpljivo da objašnjava da to na slici u novinama zaista nije on, eto, njegova kosa je svetlija, kad mu se dobro zagledate u teške naočare (koje bi svakom drugom, siguran je, spljoštile nos, ali njemu – ne, od malena se navikao na taj pogled, taj bifokalni krst), videćete svoje lice, ma kakvo bilo.

Kada bi meni, međutim, pripisali neku od zvučnih igrarija za koju on beše zaslužan, nisam bio sklon da otkrivam razlike, znao sam katkad da probam šeretski: o, ne, draga moja, on je *grof Monte Kristo*, a ja – veselnik koji kašljucajući oduvava prašinu s *kamelija*, no, ruku na srce, retko sam se upuštao u slične asocijativne fusnote, dakle, kitio sam se tatinim zašiljenim perima bez zazora.

Zar nije čudno: dva imenjaka, dva pisca, pitali bi me. U početku je stvar bila sasvim prirodna, verujte, kuckao sam kraj njega na raskvrkutanoj, aritmičnoj pisaćoj mašini, oponašajući ga, i pre no što sam znao da pišem, ali zar se ne ogleđa isto dete kakvog kovača ili alhemičara?

Kako li se on uputio sâm, to je pitanje, sinak obučara Pavla i majstorice Eržebet, kad su u rodnoj kući, u novosadskoj Karađorđevnoj ulici, osim drvenih kalupa, boks-koža, cvekova, obrezačkih noževa za levoruke, klečećih klešta i drugih majstorija, bile tek dve knjige.

Izmišljao je fantastične priče, pravdao bi moj otac svoga, koga sam i znao samo po sličnoj priči. *Ali, sem onih knjiga i svih tih mačjih života, Pavle ne bi bio Pavle da nije imao onu legendu o filmskom bekstvu iz mađarskog zarobljeništva, kao i dve kuće, još je posedovao i srce što se raspalo u fići hitne pomoći, glavu koja je onda klonula na rame mog oca (od čega su ovome spale naočare i ostale nevidljive, jer ga je, s jedne strane, gradio zadihani bolničar, a sa druge očev leš, pa je do bolnice stigao žmirkajući, i kao da su mu navukli najlon kesu za povraćanje na glavu, kako se kasnije, u naknadnom afektu, slikovito izrazio), i na tom srcu jedan stari ožiljak od infarkta za koji nije ni znao (na autopsiji viđen okom patologa, koliko i perača mrtvaca koga je baš tuda vodio put, da bi sve ispričao mom ocu, kod Jazavca, presecajući debelo vino).*

Da, imao je i dve knjige (koje kao da su iščezle), obe na mađarskom, Bibliju i pesme Šandora Petefija, kada je čuo svoje učenike kako se smeju njegovom sinu saznajući da ovaj piše, rekao je strašnim glasom: Ćutite, neznalice, Šandor Petefi, najveći mađarski pesnik, bio je Srbin, a najveći srpski pesnik biće Mađar, i rekao ime svoga sina, ili moje, naše ime, ono koje može da se pomene uzalud.

Kada sam svom ocu čitao ove prohujale rečenice, nisam zbili slutio da će se sve to, kao u kakvoj borhesovskoj izmišljotini, ponoviti, da ću i ja videti kako će moj otac skončati *od prskanja damara*, kako se pevalo, ili *od disekcije aorte*, kako se hladno, medicinsko-birokratski opisuje jedna smrt, u hodniku mrzovoljne subotnje prijemne ambulante u Sremskoj Kamenici.

Ali, od onda kada sam lupetao po staroj pisaćoj mašini sedeći kraj očevih nogu, dok je pisao sve ono što predstoji, pa do sada, proći će tridesetak svetlosnih godina, prošaranih svakvim senkama.

U ono doba sanjario sam da smo vršnjaci, da nema granica. Otac je pisao *Obične priče o neobičnom dečaku*, i meni je bilo krivo što nisam taj. Kad bi nam onda uveče čitao dokle je stigao, njegov junak Zoran činio mi se nekako življim od mene, svrsishodnijim i potrebnijim, u stvarnosti me je održavala samo ljubomora.

Ma to si ti, tešio me je otac, pogledaj, imena ne znače ništa, danas je, recimo, nedelja, i nikad se neće ponoviti, ma koliko stizalo istoimenih dana. Obriši oči, pričaću ti o detinjstvu.

Eto, tako je tu stajala ta stvar s junacima.

Najviše sam, naravno, voleo da priča o vremenu kada je bio mali. Kako to da tada nisam postojao, pitao sam se. I kad bih onda, prvih posleratnih godina, susreo svog imenjaka, zoro-okog đaka škole *Vuk Karadžić* u novosadskom kraju Salajka, da li bismo progovorili u isti mah? Da li bismo se prepoznali? Ah, koliko je preteških pitanja bilo za moju stisnutu glavičicu!

Šta je tu, gle, detalja koje je valjalo zapamtiti! Pižama šivena od savezničkog padobrana, uglačani klikeri od pečene zemlje, sličuganje po okovanom Dunavcu... Ali, pričam li danas deci o večerima kada sam se klatio nad očevim pričama, i sâm vidim koliko sam dalek. Naime, živelo se tada u učiteljskom stanu, visokih tavanica, punom odjeka i miševa, u Krušedolu, pod šumicom, pre toga u Šatrincima, još veličanstvenijoj selendri, gde se drum ne bi video kada bi pala kiša (a ta kiša nikad lakša od pola tone, cenio je otac), gde si u najdubljoj Vojvodini ostavljao trag ili gumenu čizmu, gde se u visokom snegu gubilo lako kao u pijanstvu ili vrtoglavici. I tu gde misliš da je kraj sveta, ima još krtičjih rupa. U jednoj od njih, Dobrodolu, do kog je odlazio

motorićem kad je suvo, ili pešice kad se raskalja, moj otac je male Kolerove sa izgubljenih salaša učio srpski.

Kad smo se potom, godine 1975. vratili u Novi Sad, iz panonske bestragije, jedva četrdesetak kilometara udaljene od Katedrale, kao iz priručnog izbeglištva, tata je preko ramena mogao da zbrza sve to vreme, pretrese to malo stvari koje smo sačuvali.

Recimo, knjižica pesama *Izlet na zmaju*, pomalo patetične posvete, sasušene u karakterističnom mastiljavom krasnopisu, nastavniku fiskulture koji mi je, novom đaku sremskokarlovačke gimnazije, evo, pokazuje. Iste, 1961. prelazi u bijeljinsku učiteljsku školu, razočaran zbog slabe ocene iz *lepog pisanja*(!) koju će mu zaključiti izvesni kameni pisar zakrvavljenih očiju.

Jedan pisači sto (koji tek mogu da zamislim) neće zateći kada se, po završetku škole, vrati kući da bi roditeljima predstavio svoju mladu suprugu, dojučerašnju školsku drugaricu Hajriju. Sto kao sto, dala ga budzašto njegova majka, navodno, nekom sirotom studentu iz provincije (taj književni lik se tada na crno-belim fotografijama socijalističkog života sasvim lepo video), ali sa stolom i čitavu hrpu očevih *ozbiljnih* pesama, zaturenih u *tajnom pretincu*, pesama izvesne nadrealističke intonacije, kako sam mogao da prepoznam, dok ih se, potkrepljujući priču, prisećao, puštajući ih s milim bogom, da bismo zajedno zapevali onu *Španske lađe svud po moru...*, kad bi nas preplavio rani mrak a nije bilo struje. (Od tada je pisao samo za decu, svakako osokoljen aluzivnom kritičarskom opaskom Sime Cucića da u tadanju dečju poeziju unosi *novi drhtaj*.)

Zatim bi, u tom nezamislivom tabernakulu, trebalo da bude mesta za nekoliko motocikala različitih kubikaža koje je ganjao sve do sedamdesetih, kada se opredelio za jednu izvrsnu i nesumnjivu *škodu*. Na tim je dvotočkašima jezdio kojekuda. Evo ga, šezdeset treće, na putu *Sr. Mitrovica – Laćarak*, sada

već bivši novinar *Sremskih novina*, pošto je dao otkaz (zbog neispunjenog obećanja da će dobiti stan) nekom zaguljenom direktoru, koji mu neće oprostiti ponosni gest, nego će, kao kasniji mali bog Socijalističkog saveza, umeti da mu zagorča život. Gle, kako se Srem gubi u magli iz duševnog auspuha motorčeta koji brekće pod koferom, trudnom ženom i romantičnim pesnikom, namernim da život nastavi u mrkloj Bosni, u selu Šibošnica, sedamnaest kilometara od asfalta, kao dobrovoljni Robinson, kao misionar sopstvene pesničke slike. Tu će im se roditi prvo dete, Irena, i umreti sa četiri i po meseca.

Kasnije ćemo, moja mlađa sestra i ja zamišljati život sa onom starijom, i sad bih mogao da se setim njenog lica.

Otvorimo li ponovo škrinju, valja nam poći za nosom, pa napipati bar jednu bočicu s lekovima. S dvadeset četiri godine tuberkuloza, s trideset zapaljenje srčanog mišića, posle pedesete – genetski izdiktiran visok krvni pritisak. Dva puta je operisao oko, kao i desnu šaku koja se zbog okoštavanja tetiva skvrčavala kao dremljivi cvet. Možda još pomenuti kratke živce, glas u kafanskom žamoru i duvanskom transu, dečju dušu. Sve u svemu, zdrav, čvrst, pouzdan, bez kilometarskih bolovanja, umro prvog dana penzije...

Krug se mora zatvoriti, ma kako vrludao. Evo Blaškovićâ ponovo u Novom Sadu. Polovina je sedamdesetih, objavljuje dve pesničke knjige, čini se da je istekla odisejska kletva. Sledi najjasniji period našeg života, kada sam znao da mu se jadam kako nikad neću postati istinski pisac, dosegnuti rembovske *suštinske trenutke želje i zadovoljenja*, jer će mi život proći u komfornoj dosadi, glupoj sreći. Već prvi košmar otkrio mi je šta je značilo njegovo ćutanje povodom mojih mladalačkih hiperbola.

*Ja nikad u životu nisam video leš,
ja nikad u životu nisam umro,*

pevkaio sam u sebi zadihano, čak i nakon sahrane očeve majke na februarskoj golomrazici, posle čega sam s čuđenjem primetio da mi se pod kolenom zapalio živac. Vlasti su, tih osamdesetih, zabranile sahranjivanje na malim, starim grobljima, pa će (jer je u međuvremenu zabrana povučena) moj tata, šesnaest godina potom, leći kraj svoga oca, na mesto koje je majka Eržebet bila davno namenila sebi.

No, život je opet liptao, čak i kad je živa zemlja počela da se raspada, bilo je i sjajnih časova i ubitačnih odugovlačenja, još priča o *junacima i grobovima*, kako to na kraju gre. I sve je išlo nekako, dok neka ideološka sablast nije konačno u očeve bezazlene tekstove o nesmenjivosti godišnjih doba ili o smešnim životinjama *učitala* sopstvenu predstavu zagrobnog režima, i izbacila ga s posla. Taj zid, toliki tartar tuposti i bezdušnosti, sasvim je ogradio mog oca od prljavog sveta, i nije znao da ga pomeri, čak ni kada se vratio.

Poslednjeg nenasosnog leta ogledali smo se u ekranu njegovog računara i ja sam mu predložio da napišemo zajedničku knjigu o davnim krušedolskim danima o kojima najviše sanjam.

O, lepo bi to bilo, ozario se, ko zna šta bi ispalo kada bi nas dvojica zasvirali na tastaturi u četiri ruke, ali ne, ja sam o tome ovako ili onako govorio, opisivao isto pod drugim imenima, znaš već.

Ma, seti se samo nas, gradskih kauboja na ondašnjem selu, u sestrinskoj, čehovljevscoj stupici. Televizor nam se retko palio, jedva da bismo čuli za lomove, šezdeset osmu ili Vijetnam, u našem učiteljsko-učeničkom stanu komotno se mogao igrati fudbal, priređivali smo porodične književne večeri, život na selu bio je lagan, divan i neizdrživ... Kao i svako dete, verovao sam da sam drukčiji od ostalih.

Biti pesnik u ovom suludom svetu, upozoravao bi me otac,

isto je tako infantilno kao želeći da postaneš kosmonaut ili Indijanac. Ali, sine, još ima i kosmonauta, i Indijanaca. Ta činjenica mora da ti dâ snagu i ulije strpljenje.

Da, samo što nije sve išlo tako idilično kako se možda otkriva i kako je uobičajeno za ušecerene detinjaste slike. Pisao sam smešno i konvencionalno. Škola me je upropaštavala.

Svađali smo se zbog literature, prisećao se. Posle o njoj nismo govorili dugo. Bio si tvrdoglav, osetljiv, nezadovoljan... Uostalom, kao i ja.

Stalno sam pokušavao da dosegnem čvrstu književnu formu u kojoj ću biti slobodan. I sad bismo mogli da sklopimo tu knjigu, taj romančić. Šta misliš?

Kako da ne, slagao se tata. Samo, moraćeš sâm. Snaći ćeš se već ti, uveravao me je. Ali sâm.

I stvarno, evo me, sâm sam.

Mladost umetnika

To moraš videti, rekao mu je Julijan uzbuđeno, sav zacakljen, premda je i on bio od moje fele, od onih koji se naglo zbače u vojsci, i posle uopšte ne stare. Ne treba reći da su u vreme kada se sve dogodilo obojica bili obični mladići. Spremni da umru ni za šta, iz hira ili iz dosade.

Julijan je spavao u prolaznoj sobi iznajmljenog stana u Petrovaradinu, gde se doselio s majkom. Neko od njegovih bio je kozak, ili je imao galopirajuću tuberkulozu, zaboravio sam. Često su ga mučile neljudske glavobolje koje je anestetizovao jeftinim cigaretama. I mom ocu je zbog nečega bilo nesnosno. Oba su želeli da postanu učitelji. Otac je bio malo mlađi, a Julijan je pisao duge, nepokretne tekstove (sitnim slovima i ukrađenim naliv-perom), po ugledu na nekog aktuelnog Francuza, i čitao ih svadljivim tonom, na literarnim kružocima Tribine mladih, publici koju je uglavnom činio moj otac.

Pošto je završio školu i bio odbijen na regrutaciji zbog slabog vida, otac je odlučio da se zaposli u nekoj bosanskoj zabiti, divljini skoro savršenoj. Moja majka je stalno strahovala, zato sam ispao ovakav.

Ovde je mrak bez dna, pisao je moj otac Julijanu, pomalo poetski, kao da ne zna sam da izađe iz duboke šume, opipavajući još bolnu bradu.

Julijana nije trebalo moljakati. Nije prošao ni pun mesec, a on se pojavio u Šibošnici, sa starim vojničkim rancem, grizu-

ći usput otkinutu travčicu. Moja mati ga je zagrlila, iako nije mogla da ga smisli. Pomilovala ga nežno po rošavom licu.

Sačuvao sam za tebe mesto, rekao je otac dok su čekali kuvanu rakiju u seoskoj birtiji. Stara učiteljica je poludela, i ti se posve tu uklapaš. Ja predajem sve. Jesi li poneo usnu harmoniku? Onda ćeš ih ti učiti muzici, ako ih nisam totalno upropastio. A mogao bi i nemački, starijima, videćeš, deca su bistra i zadivljena.

A ona, pogledao ga je Julijan upitno, pokazujući obrvama put konobarice što se odlazeći od njih njihala kao mesečar, s napojnicom koju nije mogla da pojmi.

Pusti, odmahnuo je otac. Svačija je.

Platiti, povikao je Julijan, i iznad glave digao novčanicu na kojoj se smešio fizički radnik.

Do raspusta je već živeo s Kosarom. Bila je to lepa zmija. Julijan nije izbijao iz njene krčme, smejala se njegovoj ljubomori, naočigled dovršavajući frakličice gostiju koji su širili ruke i grizli smrvljeno staklo.

Ponašao se tako predvidljivo, korio je moj otac druga. Zar smo o ovome sanjarili? Po tebi ispada da je povratak prirodi samo jedan pijani nagon?! Gde su preobražaji koje ćemo inicirati? Posao si zapostavio, deca te se plaše, ljudi te doživljavaju kao ludaka. Da neko hoće u ovu vukojebinu, odavno bi dobio otkaz. Morao sam da lažem nadzornika kako si bolestan, znam ja kako se zove ta bolest, rekao je zajedljivo i lupio me koricama dnevnika po prstima. Čoveče, probudi se. Spavaš li ti uopšte?

Ostavi se priče, zafrfljao je Julijan, pogledaj kakva je! Ha?

Ona je obična drolja...

Reci to i udariću te!

Slobodno, izazivao ga je otac, skinuvši naočare i isturajući brađu.

Bolje prestani, opaučiću te, očiju mi, žmirkao je Julijan neodlučno.

Moji roditelji su u tom mestu (nikad nisam bio tamo, a dugo sam ga sanjao kao kosmatog monstruma) izgubili prvo dete, slabu devojčicu koja je jedva stigla da dobije ime. Ophrvan svojim iskušenjima, otac se manuo Julijana, uostalom, i sam se propio. I dok bi ležao malaksao i polutrezan, razmišljao je kako da pobegne odatle, majka ga je neprestano molila, a i njemu je sve postalo mučenje.

Julijan se s Kosarom vratio u Petrovaradin, nastavljajući svoj uobičajeni nepodnošljivi život, sada sa njegovom majkom i svim Kosinim bivšim i sadašnjim muškarcima. Kada ju je otac posle nekoliko godina video, još je bila lepa, posle porođaja se fino ugojila i skoro sasvim izgubila akcenat.

A kad su se, u poodmakloj dobi, konačno razveli, optužujući jedno drugo nisko i gadno, sve su razdelili napola, a ono što je bilo jedino, kao televizor, radio lampaš, noćni stočić, neparna fotografija, Julijan je preteterisao dok je Kosara vrištala. Deoba se završila rotacionim svetlima policije i hitne pomoći i o njoj su u crnoj hronici pisale lokalne novine. To je, sem jednog davnog intervjujčića s piscem koji obećava (urednik ga je toliko uneredio da se nije mogao prepoznati), bilo otprilike sve gde se Julijan pominje u manje-više masovnim medijima.

Otac je i sam već dugo bio u Novom Sadu i sretao ga povremeno, ponekad bi popili presečeno vino u *Jazavcu* i popričali o tekućim stvarima, ali mu nikad nije pomenuo niti onaj traljav i surov udarac, kao ni potonje priznanje Julijana, izgovoreno na očevo uho, dok ga je grešnik držao za revere, o tome kako se, navodno, manuo naivnog Rusoa, ipak ostajući veran njihovim starim idealima, njihovoj žudnji da promene stvari, jer će, eto, on, Julijan, kao kod Dostojevskog, uzeti laku ženu (zna on sve,

nije budala), i preobraziti je, kao rasni, uporni Pigmalion, u sveticu, spasavajući jedno jedino biće, iz govornikave kasabe, spasiće i sebe, naučiće je da govori, diše i voli, a ako se njegov drug (njegov brat!) drzne na nju kamenom (shvata šta hoće da kaže?), on se, svega mi, neće libiti da ga udari.

Ali, kako to obično biva, dizao je moj otac prst poučno, držeći me na krilu, dok mi je pripovedao ovu priču, kako je sudbina ironična, u nekom svetom cinizmu koji je životno pravilo, ne samo da Julijan nije izvršio ono što Dostojevski i nije hteo nego ga je Kosara sasma izokrenula, prevukla i prevaspitala, postao je njena kopija, samoživi halapljivac, što je oduvek i bio, i matori keša koji mokri na sopstvene cipele, neko ko nikada nije imao mladost,

i kada sam ga tu nedavno sreo na ulici, kad me je upitao za oca, šta radi i kako mu je, nisam mu kazao da je tata umro, shvatajući da je to negde našao i sada ispipava stvar, već sam odgovorio da je dobro i zdravo i gledao ga kako zbunjeno diže obrve,

a nisam mu otkrio ni da znam celu priču, da ne mora sa mnom postupati kao s detetom, jer sam ja pravi proizvod očeve želje za promenom, za suštinskim vaspitanjem, ja, divlje čeljade koje govori unutrašnjim, iskonskim jezikom,

i da ću ga upravo sada, iz viših, njemu nerazumljivih razloga, njega, starca nad starcima, u upljuvanu drhteću bradu, iz sve snage, udariti.

Žizela, mrtva draga

Rekla bih da se vodokotlić pokvario istog dana kada je umro moj muž. Ko bi u takvim okolnostima mogao da odrecituje šta se dešavalo iz minuta u minut? Kažu da i špijunska bubica ume da zaspi, da zariba, a kako neće slepica kakva sam ja. On je već podosta bio bolestan, ali znaš kako takve stvari iznenade: samo se probudiš, pogledaš kroz prozor i vidiš kako je pao prvi sneg, ili umro jedan čovek.

Dakle, ne bih mogla da se zakunem kada je tačno taj vodokotlić počeo da curka i brizga, to ide sasvim polako, podmuklo, sa bezazlenim šumom, samo dok se setiš gde ti je prst – Holandija je već poplavljena, a onaj kome je pukla aorta – odbačen krvnim gejzirom na tavanicu (to je, kažu, tolika snaga, mislim, kad bi taj pucanj mogao da se vidi).

Hitna pomoć je dolazila dvaput, ali oni su verovali da nešto nije u redu s njegovim stomakom, na to im je ličilo, pipkali su mu natečeni trbuh i kada je skroz pomodreo u licu. Dali su mu nešto, a zatim otišli. Kao da *smrt ne radi nedeljom*. Ali je ona, kanda, imala svoje dežurne sestre, svoje noćne more.

Uglavnom, to se kasnije videlo, njemu je iz naprslog suda kapalo čitav dan, dok mu se srčana kesa nije do kraja napunila, a srce udavilo u rođenoj krvi. Počeo je da se trza kao od gigantskog žmarca, ceo, naočare su mu spale, lice iskrivilo, pre no što je klonuo preko naslonjača.

Kada sam se usudila da opet otvorim oči, on je ležao nauznak, delom na tepihu, a delom uz kauč, prelomljen kao senka.

Vrisnula sam tek u kupatilu, gde sam popila gutljaj vode, kao da bi me to moglo spasti. Pogledala sam se u ogledalo, propinjući se na prste. Žizela, rekla sam, moraš misliti na sebe. I kao neko ko se trezni, počela sam da razaznajem stvari, primetivši kako u klozetskoj šolji sad već debelo klokoće. Trebalo je nešto s tim učiniti.

Tada još nisam bila sigurna da je moj čovek izdahnuo, ili je tek izgubio svest, u jednom času pomislila sam da se šali, da nešto izvodi, o, umeo je on to. Šta sad treba da činim, pitala sam se grizući usne. Stid me da kažem, ali nisam se usuđivala da ga pipnem, da potražim kucavicu koja se negde duboko u njemu možda još trza, ogledalce kojeg sam se onda setila nika-ko nisam mogla da pronađem u ispreturanim fiokama, samo sam se ubola na iglu.

Izađoh u hodnik i zalupah na prva susedna vrata, iza kojih je krčao radio.

Pustili su me da čekam. Unutra se čulo domundavanje, primetila sam da neko ispunjava špijunku dugo kao da nišani, stajala sam pak uporno i pogruženo, grbeći se u dlakavom džemperu. Povremeno bih obrisala papuče o izlizani otirač, što je imalo da bude znak da neću odustati tako lako, nije me oteralo tiho bogaranje.

Vrata se naglo otvoriše i na pragu se zaljulja čovek zakrva-
vljenih, senovitih očiju koga je žena koja je ljubopitljivo izviri-
vala iza grmalja izgleda upravo probudila, stajao je u gaćama, s
bradom punom raznog dubreta i suvo me pitao gde gori.

Morate mi pomoći, moljakala sam neubedljivo, kršeći prste.

Nedeljom ne radimo, podvukao je značajno, prljeći me dahom u kom je iskrila silna domaća rakija. Živela sam po strani, nisam se mešala s ljudima, i jedva sam povezala ovog prostaka natuštenih obrva sa ojkanjem zverskih pesama koje

bi se u sitne sate razlegale hodnikom i pričom moga muža o izvesnom Saviću, nekadašnjem domaru zgrade, koji je hladno uzurpirao zajedničku biciklanu, napravivši od nje radionicu u kojoj je majstorisao ko zna šta. Moj muž se bunio, stojeći tako s biciklom marke *partizan* i štipaljkom na nogavici, ali takvim ljudima izgleda ne možete ništa. I svaki dan je vuglio bicikl gore, plašeći se da ga ostavi samog i vezanog, nego bi preprečio njime malo predsoblje, i stalno sam zapinjala za isturenu pedalu ili korman, bila sam puna zelenih modrica.

Kad je takva stvar, mekšao je Savić dok mu je žena ogrtala sako, koji je prekrpio jedan od onih čudotvornih magnetnih steznika, što kao od šale odnosi bolove u krtima (kako su se u televizijskim reklamama kleli preporođeni grbavci).

Još je topao, zaključio Savić, moramo sačekati dva sata pa zvati mrtvozornika, prijaviti slučaj. Tako kaže zakon, klimnu mi ubedljivo i lako sklopi mrtvačeve oči (ne bih to smela da mi se plati).

Lep stančić, prošara majstor pogledom znalčki i otrese u cugu komovicu koju sam se jedva setila da donesem. Sada je sve ovo vaše?

Moje?

Tek da nešto uradi, Savić dograbi s police muzičku kutiju u obliku koncertnog klavira za Palčića, i kad je otkrili palcem, iz njenog srca počеше da se otkidaju isprekidani zvuci *Turskog marša*. Radoznalac se osmehnu, pa zabi nos u klavirčić, kao da se plesnjiva muzika mogla omirisati, dok su tonovi iskakali iz nežne utrobe trošeći se.

Znao sam da ste fini ljudi, bez obzira, uveravao me je Savić sipajući novo piće sâm. Skupih lice i zakašljah se, pošto sam povukla iz svog naprstka, koji je na čovekovo insistiranje takođe poštropljen.

Divni ljudi, odmah sam ja to video, ali nisam ni ja seljačina i grubijan, ne sviđa mi se kad me ko tako gleda, o ne. Prolazi on (hoćete li i vi još jednu, makar suzicu?), ja mu lepo nazovem dobar dan, a on – kao pored turskog groblja. Nećemo tako, brale, mislim se. Umem i ja da vežem kravatu.

Slavoljube, je li gotovo, začu se iz hodnika slabašni, ljubopitljivi glas majstorove žene, koja se snebivala kucajući na odškrinuta vrata. Marš tamo, prodera se majstor. Vidiš da pomažem ovoj sirotici... Kakva je ono voda, pokaza namršteno.

Vodokotlić se pokvario. Poprilično curi, pogledah zabrinuto tanki vlažni vodeni trag koji je migoljio ispod vrata.

Bez brige, to ću vam ja srediti, odmahnu Savić kao da nije vredno pomena i okrenu se na drugu stranu, mom mrtvom mužu, i pomilova ga po nepomičnoj ruci.

Ali oduvek mi je bio drag, da, da, ubeđivao me je držeći ga za zglob na kojem je časovnik još radio, pokazujući da ona dva zakonska sata ističu. Čak sam ga, na izvestan način, voleo, boga mi, bez obzira na to što se rogušio i dizao na mene bicikl. Prosto sam osećao da tu nešto tinja, razumete li?

Da, da, ponavljala sam, dok ga je tapkao po obrazu. Pipnite kako se hladi, kako se udaljava... (Samo sam stajala u dnu, tresući glavom.) Molim vas, krkljao je, pogledajte ga samo. Kako je lep, kako je lep!

I pošto su se Savićeve reči počele gubiti u jecajima, pošto su mu se ramena tresla od plača, na njegovu glavu spustih pažljivo ruku koju on poče zahvalno da balavi. Kada se malo umiri, podiže još vlažne oči: Čujte, ja bih morao... i uputi se na ono mesto po sve vlažnijem itisonu. Ovaj kotlić je sasvim riknuo, vikao je, ali ne brinite, lako ću s tim, evo...

Govorio je još nešto, samo što mene obuze takav umor da više nisam mogla da ga slušam, otvorih poklopac muzičke kutije, iz koje izmarširaše Turci, i zagledah se u časovnik.

Kad ponovo otvorih oči, ona dva sata već behu dobrano istekla, a ja osetih neku težinu u stomaku i pritisak u grudima da sam se morala pridržati za naslon stolice kako bih ustala. Nisam imala daha i usta sam otvarala kao riba. Pokojnik je ležao isto, osim što je galopirajuće prestajao da liči na sebe, sve više postajući nešto što ne bih umela da opišem, i kad bi mi bilo do opisivanja. Ali mene je gušilo, a s njim je sve bilo gotovo. Žizela, misli na sebe, smirivala sam se, ne uspevajući da plitkim disanjem obuzdam tištanje.

I čitava ta samrtna nelagoda sprečila me je da u prvi mah primetim kako hodam po sasvim vlažnom tepihu. No, nije mi se na to mislilo, požurila sam na telefon. Predsoblje u koje stupih bilo je puno vode koja je navirala iz kupatila. Tada se setih majstora. Jedva odgurnuh vrata i nađoh ga kako leži kraj šolje obilno škropljen vodicom iz rasklimane cevi. Prestravih se da je i on mrtav, kad on nešto promrmlja u pijanom snu, stiskajući neke prljave gaćice. Ali nisam više mogla da izdržim, tako mi je bilo, ostavih ga, u vodi, dograbih telefon, unezvereno okrenuh broj hitne pomoći.

Čujte, danas ste dva puta dolazili, da, da... Muž je na kraju umro. U redu, kada se ekipa vrati, znam da on može da čeka, ali meni je loše, nešto u grudima, u stomaku, molim vas! Ne, nisam uzela bensedin... To je dovoljno? Ali nemate pojma kako mi je! Kažete da je sve to normalno? Onda vi ne znate o čemu govorite. Ne, nisam histerična, niti vas učim vašem poslu, samo se plašim za sebe... Velite da nema tablete protiv tuge? Mislite da ne znam šta je ironija? Ne, gospodice, ne nameravam da živim večno! Ovakav bezobrazluk!... Slušajte, nije mi dobro, vaša dužnost je da odmah dođete. Ako toliko pričam, sigurno nisam na samrti? Imate prećih slučajeva od bezdušnih baba? E, pa ovo je prevršilo... Hoću da razgovaram s nekim starijim!

Ne, nećete mi prekinuti vezu, zvaću dok telefonska centrala ne eksplodira. Znam ja šta je vaša dužnost, za moju ne brinite...

I, molim te, ta mala oštrokonda mi stvarno zalupi slušalicu!

U redu, uskoro su došli, majstora razbudili, za muževljevu smrt garantovali, čak i meni dali nešto. Ali, možeš li zamisliti kako mi je bilo dok sam bez daha gacala do članaka u vodi, upadajući u natopljeni itison, ali već polako sluteći da kad bi se sve gledalo objektivno, izdaleka, kad bi se, recimo, izbio treći zid stana, pa se zavirilo unutra – izgledalo bi kao da hodam po samoj površini vode, a ona dva tela koja počinju da plutaju već liče na crne, zanosne labude koji plove po naslikanom jezeru i, povremeno, elegantno ugrizu jedan drugog za šiju, za krilo.

Možeš li u to da poveruješ?

Ukradeno pismo

Pošta je imala samo dva šaltera, na jednom se odbrojavao novac, na drugom primala prokislila pisma. Dok bih stajao u nizu, jedva sam se suzdržavao da se ne popnem na veliku vagu za fićfirične vojničke pakete. Ali uglavnom sam žmurio, i držao promuklo pismo između dlanova, kao da se molim. Pomerao bih se za korak, kad bi me neko (na primer, malaksali heruvim) taknuo po ramenu. Obrisao bih usta naduvanim računom za telefon. Došao na red.

Jeste li za plastičnu čašicu?, upitala me je iznebuha službenica na šalteru, jedva sam je razumeo. Meni kažete? Kroz poluotvor na staklu gurala mi je kratko alkoholno piće, tako jako da sam se samo od njegovog oštrog mirisa zagrcnuo. *Čemu imam da zahvalim za ovu ljubaznost*, upitao sam i podigavši glavu primetio da smo sami u prostoriji.

Nedostajalo je još nekoliko minuta do zatvaranja.

Premeštena sam u centralu, zacaklila je devojka i naši se plastični naprsci kucnuše, proizvodeći onaj zvuk kao kada se pri nestrljivom poljupcu sudare zubi. Nasmejasmo se istovremeno.

Napredovali ste?, upitah, pokazujući na njena ramena, na mesto gde bi na plavoj uniformi morale stajati epolette.

Ne bih to tako nazvala. Prosto, čovek se navikne. Na stolicu, na pogled s nje. Bude mu teško i kad ga puštaju s robi je. Konačno, neću vas više vidati, mislim, nikog iz susedstva, zbuni se malo cura, a meni tek sad posta jasno da mi je njeno lice savršeno nepoznato, da je sve ove godine koliko dolazim

ovamo nisam ni primetio, i brzo sakrih oči, kao da se u njima mogla pročitati krivica. Moj gest, međutim, devojka shvati kao nelagodu, sneveseljenost, pa spusti utešno svoju plahu ruku na moju nadlanicu: *Ne bojte se, ima naša pošta ovakvih službenica koliko volite*, i ja se, bogami, zastideh.

Sasuh sadržaj čašice u grlo i telom mi prođe gadljiva jeza. Poštarka energično ubode pečatom mastiljavo jastuče, pa zveknut po pruženoj koverti.

Neka žena, ako smem da pitam?, nasmeši se familijarno, vragolasto, podižući pismo i bacajući ga u korpu među ostala.

Ne, ne, promucah, posao. (A to sam izvesnoj striptizeti, koja je pasionirano pozirala za „Pušku”, savetovao odlazak u manastir, potpisujući se kao *prijatelj*, a nije imala nijednog.) *Ne biste to razumeli.*

Još nisi završila?, upita devojku koleginica, pojavljujući se iza unutrašnjeg stakla, obučena u ofucanu životinju, nausnica umrljanih karminom, i pogleda nas ispitivački. Povukoh se. Zgužvah praznu čašicu. Moja devojka je već bila spremna. I ja klimnuh glavom ženi koja je ostala iza šaltera sa ključevima u rukama i podozrivo zurila. Dok sam pridržavao vrata propuštajući devojku, ona se osloni na mene, više nesigurno nego prisno, i ja se dosetih da je oproštajno slavlje počela sama.

Nađosmo se na ulici. *O, u ovom ambijentu teško da bih vas prepoznala*, prizna poštarka pokrivajući usta šakom. Znao sam da ne žurim nikome. *U kom ćete pravcu*, upitah, povlačeći prstom po prljavom staklu parkiranog automobila. Ona neodređeno pokaza prema Dunavu, snebivajući se. *Ne brinite*, nasmejah se zadihano pošto sam zajahao volan, *ja sam nesavršeno bezopasan*. Tada se i ona nasmeja saginjući se, tresnu o asfalt svoju plastičnu čašu, zalupi vrata...

Veče je bilo pretprazničko i grad je gušila poluhisterična magla, ali ne zbog sutrašnjeg dana, nervoznu gužvu izazivale

su česte i iscrpljujuće restrikcije struje koje su ljude dovodile do ivice živaca. Sumrak se odavno spustio, dan je uopšte bio nikakav, crnački.

Primetih hrpu seksi-magazina naslaganih na šoferšajbni, na naslovnoj strani onog gornjeg mrsilo se klupko ljudskih tela razdraženih polova, kao priključeno na zamiruću, slatku grč, pušten sa slabom strujom. Devojka ne reče ništa. I sâm sam se pravio nevešt.

Posle devojčnog bojažljivog navođenja, zaustavismo se u poznatom krugu limanskih višespratnih obeliska. Sedeli smo bez reči neko vreme, dok nas je migavac prekidao u besnoj tahikardiji. Nakašljao sam se.

Hoćete li gore, na piće?, odluči se cura napokon. *Sama sam.*

I ja isključih svetla.

Peli smo se ćuteći, liftom. Zujalo mi je u ušima. U prljavom ogledalu išaranom skarednostima s mukom sam našao lice. (Ti iznenadni susreti sa sopstvenim odrazom bili su obično trenuci buđenja. Kad mislim o sebi, uvek je u pitanju neki konzervirani lik, sa studentskog indeksa ili s korica prve knjige, stalno imam isto godina, kao u snu, istovetnu besramnu želju. Kao ni prvi put, ni sada ne mogu da poverujem da je moj onaj glas koji čujem sa trake. Da li sam stvarno srećan ako se ogledalo ispred mojih usta još magli?)

Devojka me pogleda s naporom. Zadržah dah. Stali smo s lakim potresom. Ona se onda uputi vratima sa stvrdlim ključem ispred sebe.

Stan je bio polugo. Kao da se neko tu zadržao duže nego što je nameravao. Okačih mantil o usamljeni ekser na zidu, namenjen nekoj slici ili ptičici.

Ono što me najviše začudi bile su gomile knjiga, naslaganih od poda do plafona, nalik na smetove kroz koje se sa stra-

hom prolazi. Već na prvi pogled se moglo zaključiti da ih je bilo iz mnogih krajnosti: od visokotiražnih bombica do višegeneracijskih old-tajmera, od zastarelih rečnika i istorija do najmodernijih otvarača za kompjuterske konzerve, od knjiga za decu što su se pilile ispod silnih knjiških naslaga (kao u inkubatoru), preko onih koje veličaju eutanaziju, do zagrobnih autobiografija, konačnih naučnofantastičnih odiseja, i dalje još, kroz Bugarsku, punu krivih, krvavih ruža.

Ne, nasmeja se poštarica koja se skidala iza jedne broširane kamare. Nisam ljubiteljka, od čitanja me zaboli glava... Prijateljeve su. Prijatelja koji živi sa mnom, prodaje ih. On? Verovatno čita. Često radim dve smene zaredom. Ni ne vidimo se.

Hteo sam reći: gde je?

Ah, to. Na putu. U nekoj zabiti, u džabalebaroškom preduzeću uvaljuje ih dokonim službenicama, daje im na kredit priručnike tipa „Kako patiti bez bola”, baš bi mi jedan takav valjao... Uzmi piće, iza te lažne enciklopedije je. Idem začas pod tuš.

Nisam pouzdano mogao da odredim odakle dopire nežno radijsko krčanje, kao da sam zalutao u šumi. Počeh da opipavam knjige bez reda. Po zvižduku čajnika shvatih da sam u kuhinji. Sada sam mogao i da prepoznam tihu pesmu iz naprslog zvučnika, da razaznam zvuk vode koja pada, šum nečijeg srca iza zida. Seo sam na ivicu starog *Pravopisa* koji zaškripa pod teretom. Osetih kako me obuzima sanjivost, kako se odričem svih čula. Nisam ja za ovo, prođe mi kroz otežali mozak.

Zatim posegnuh za polupraznom flašom koja je vetrila na polici i laktom nespretno zakačih izvestan broj knjiga koje su stajale uzgred. Pošto se, nategnuvši bocu, sagnuh da ih podignem, primetio sam mahinalno da je reč o filozofskom kompletu, pomilovah tvrde korice Spinozine *Etike*, Goldsmanovog *Skrivenog Boga*, ali mi jedan mali Kjerkegor, koji je ostao nespretno

raskriljen između dva monolitna filozofska teškaša, otkri da i nije reč o knjizi, već o maketi, takvima pune regale i stelaže u prodavnicama nameštaja. Skoro nije bilo ni potrebe da sve druge prelistavam kako bih utvrdio da su im stranice prazne. Avaj, puka, iščilela mudrosti, krajnja *tabulo raza!*

Čemu se smeješ?, upita sveže depilirana devica koja se, i sama nasmešena, pojavi iza jedne književne barikade.

Setio sam se nečeg. Ti sigurno nećeš razumeti.

I još me jače nadraži pomisao na nju nagnutu nad štivom čistim kao nula. Šta bi uopšte razumela čitačica knjiga čiji je tekst ispario? Moja je pošarka stajala zbunjeno, na pola koraka, pridržavajući rukom peškir kojim je uvila mokru kosu.

Podsećaš na karijatidu koja nosi nebeski svod, zaustih, ali šta bismo s još jednim mitološkim opterećenjem kad ovde priča tek počinje? Drugim je frotirskim ubrusom prekrila stomak i grudi.

Da li si se umorio? Je li te sve ovo učinilo gladnim?

Tek tada se setih da nisam jeo ceo dan. Zar se vidi da sam sve vreme snatrio pred praznim filozofskim ekranom? Da sam spavao s mrtvacem?

Zapahnu me polarna svetlost iz otvorenog frižidera. Vrata jezivo škripnuše. Ovde je izgleda odavno usfalio štimer.

Ako ti nije mrsko, sići ćeš po testo, ovo se mrvi od dugog stajanja, podiže domaćica šuštavi tobolac, u kom su izbliza pucale zbijene, krte špagete. *Posle ćeš ih lizati*, pokaza svoje prste, i ja ih već videh do balčaka zarivene u gusti, ženski kečap.

Dole je već bio pao mrak. Gužvao sam u ruci iskopnelu novčanicu koju mi je ona gurnula u šaku, kao jadnom žigolu. Vetar je donosio jezu sa zatrpanog, divljeg kupališta. Zabasah u korito s vlažnim, stvrdlim peskom, gde su letos cičala deca. Obazreh se. Bilo mi je potrebno malo vremena da pronađem

uvučenu trgovinu koja se nikad nije zatvarala. Kada bih sad sreo nekog znanca, pomislih dok sam se brojao između nakr-
canih rafova, s testom koje se grčilo u najlonskoj kesi, da li bi
poverovao da sam zbilja ovde?

Jedno osrednje vino i šačicu gerilskog parmezana sâm sam
častio. Nađoh se opet na vetrovitoj ulici. Ne znam koliko poznaješ
taj kraj, ali bio sam ubeđen da nisu nužne silne skautske veštine
da bi se čovek snašao u toj simboličnoj šumici. Međutim, izbivši
iz prolaza koji sam smatrao jedinim, zatekao sam se u srcu koje
su okruživale mračne, blizanačke zgradurine, i ja shvatih da uop-
šte ne mogu da se setim u koju sad treba da uđem. Stajao sam
i okretao se oko sebe, nemoćan da poverujem da mi se sve to
dešava. Ovo je moj grad, ponavljao sam poluglasno, jeste da mi
oči suze od hladnoće, jeste da sam popio, ali nemoguće je da se
ne mogu setiti, da sam išao za devojkom kao slepac, da nisam
zapamtio ni ulaz, ni sprat, ni njeno usamljeno lice.

Uzalud sam počeo da pretražujem kesu kao da ću tu naći
neki trag, usta od testa koja će mi šapnuti pravac. Spustio sam
se nemoćno na betonski obrub onog dečjeg peščanika, gde su
naokolo stajali prazni držači za klackalice, ramovi za ljuljaške,
koje je opustošila poslednja letnja oluja. Okačih se o metalnu
prečku, lepljivu od hladnoće, očajna, tvrda telesina u napušte-
noj klanici. *Hej*, povikao sam, *hej, mala*, i u daljini se oglasi
neko pašče.

Mogao sam samo da buljim u spiskove stanara, u izblede-
la imena pokraj zvonca za interfon, nisam, dodavola, znao ni
njeno pravo ime, tek neki beskorisni nadimak kojim joj se obra-
tila neobrijana koleginica u pošti, nešto bezlično, svačije, seko,
sejo, tako ili sasvim drukčije. *Seko*, oprezno viknuh u prazno
ždrelo hodnika! Uplaši me eho mog glasa, neki podzemni odgo-
vor i električno svetlo koje se upali samo od sebe. Strčah niz
stepenice, i starca koji je pustio mačku nisam upitao ništa.

Računao sam da su mi potrebna najmanje dva sata da sa nekom nebuloznom pričom zakucam, u ovo doba, na sva vrata svih zgrada, od trećeg sprata naviše, i to me obeshrabri.

Kad već počeh da gubim nadu, začuh iza sebe poznati glas.

Ladislave, ti si?

Okrenuh se i ugledah Brzaka, u papučama, lako obučenog, sa crnim kesama punim đubreta u rukama.

Jesi li krenuo k nama? (I sam je delovao zbunjeno.)

Umalo nisam potvrdio, iako sasvim smetnuh s uma da moja kćerka odnedavno živi s njim tu negde, zamalo se nisam uhvatio za tu pruženu slamku, naduvao sapunični mehur. U tom mi trenu iskrnu Zlatičino podbulo, odsutno lice, njena spremnost da me okrivi za svaki svoj pad i moja zasićenost takvim optužbama, moj umor od tuđih promašaja, poraza, prezira, i ja skupih usta suva od uvreda, osetljiva od ranica.

Ne. Drugi put. Pošao sam u posetu jednom bolesniku.

I naklonivši se, stupih u prvu zgradu na koju sam naleteo, pretpostavljam praćen nepoverljivim, golim pogledom, dozvah lift, pritisnuh dugme nasumice, odbrojavajući svoje teške srčane otkucaje (kao da podižem glas), između lascivnih doskočica i erotskih pećinskih crteža flomasterom po ogledalu, prepoznah jedno daleko lice. Ravno se zaputih vratima, iza kojih se razmeštala knjiška ložnica.

Uplašila sam se da si otišao, dočeka me poštarka sneno. Kosa joj je sad bila suva i tršava, primetio sam da je obukla nešto lako i da ne deluje nimalo uplašeno.

Nigde nisam mogao da pronađem proklete špagete, promrljah brišući vrat, obišao sam ceo kraj.

Ali ima ih dole, u prvoj prodavnici, sagnu se žena u neverici.

Nema, sve je otišlo, rekoš, očigledno je kvaka u nekoj iznenadnoj nestašici... Šta misliš da sam radio, lutao okolo, kucao na sva vrata?

Konačno s nosom u raskuvanim špagetima, čija kuljajuća aroma izaziva suze. Između dva zalogaja nagnuh vino koje sam otvorio zubima, jer je domaćica zaturila spravicu koja svrdla plutane čepove. Kako je lagano namotavala testo oko viljuške, zaključih da sam se sigurno umrljao oko usta. No, pre nego što potražih u džepu onaj već upotrebljeni telefonski račun, setih se da je ovde možda baš to i potrebno, malo muških bakterija, malo uzbuđujuće prvobitne prljavštine.

Odustah, dakle, od mačjeg lickanja i gurnuh jezičinu u trpko vino.

Završio sam s tanjirom.

Kako ti se čini, interesovala se domaćica, potiskujući sudove, koji su isplivali na površinu poput utopljenika, nazad u prljavu vodu zapušene sudopere na čijim se rubovima nahvatala debela pena venućeg deterdženta.

Pazi, kuhinjska Venera!, pokazah prstom jedan mehur sapunice koji se odvajao od mase, plavičast, osvetljen, dok nije pukao taknuvši slavinu.

Poštarka pljesnu rukama, zaboravljajući svoje pitanje.

I meni, priznajem, laknu. Ni u čemu nisam voleo jednostavnost. Ne znam samo kakvo je majstorstvo skuvati gnjecavo testo, pomešati ga s narendisanim sirom, masu poškropiti s dva-tri dogmatična začina. Nema ničeg bez iskušenja da će kvasac izdati, da će unutrašnjost mesa ostati živa, da se disperzivni dodaci neće među sobom uništiti, da riba neće progovoriti iz nagorelog tiganja. Zar je moguć pravi uspeh bez straha od neuspeha? Da li se lakoća zaista računa? I kuvanje mora biti junaštvo da bismo o njemu razmišljali.

Od silnih knjiga nisam mogao da pronađem nijedan prozor. Zato je, mislim, i žena stajala nagnuta nad beskrajno vodenom oko džezve koja je poskakivala na užarenoj plotni, i u bezmerni zjap gurala rasipne kašičice tamne aromatične tvari, neki mi umor nije dao da joj kažem kako ne volim kafu, muči me i nadima, pa ću posle cele večeri biti na oštroj ivici da od sramežljivog ljubavnika postanem lirski prdonja. (Ali i to je neka težina, zar ne, Herkulova napast, opasan herojski zadatak postavljen pred pretendenta na ruku mrtve princeze?)

Srčem kafu i uspijam zbog oprženog jezika. Muzika s radija se, s vremena na vreme, gubi.

Znaš li zašto sam te prvo primetila? Zbog načina na koji ližeš marke. Možda toga nisi ni svestan. Ti, u stvari, sočno poljubiš lepljivu stranu. Nisam kod drugih opazila nešto slično. Taj pokret treba videti, a ne opisivati. I drugi pljuckaju na marke, cmaču ih, izgubljeno sline nad njima. Ali ti si poseban, erotičan. Verujem da su sva tvoja pisma ljubavna.

Uopšte ne, zagroktah, spirajući vinom kafeno trunje s usta.

A zatim, neverovatno ličiš na jednog mog rođaka koga sam neobično volela i koji je umro mlad. Kao da si njegova zrelija kopija, kao da je nastavio da živi pod drugim imenom, nemoj se ljutiti.

Nije to ništa nesvakidašnje, uzvratih zajedljivo. Od onih sam koji svakome na nekog liče. Najčešće na kakvog krelca ili osobenjaka.

Nemoj tako, sklopi ona ruke molećivo. Htela sam najbolje.

Zatim čučnu kraj mene, oslanjajući se na moje koleno.

Ne stoji ti ironija. Od druge si ti sorte.

Nisam, uzjogunih se.

Jesi, jesi, stiskala me je. Sećaš se kako si šećeraša kome je pozlilo u redu za telefon nosio u naručju nekoliko stotina meta-

ra, premda je bilo kasno? Ili kada si starici pomogao da razdresi čvor s paketa koji se posle izgubio? Kako si se samo očinski poigrao s prosjačićem koji se ispred ulaza pravio mrtav? Tako slatko! Eto, to me je osvojilo.

Samo što to uopšte nisam bio ja, odbijao sam, mora da si me s nekim pomešala.

Jesi, jesi, uveravala me je spuštajući obraz na moju butinu i gledajući me oduševljenim očima. Odjednom sam tako umorna.

Morao sam znati, još kad sam prihvatio plastičnu čašku oivičenu diskretnim karminom, da će jednom doći i ovaj trenutak. Da će žena objaviti svoje mokro ludilo. Jer, ko bi zbilja voleo ovakvu spodobu, slobode ti?

Imao sam dvadesetak svojih zuba (brojao sam ih jezikom, ševrdajući vilicom), od kojih je nekoliko bilo plombirano, jedan čak srebrnim metkom, uz dva-tri manje-više pasivna karijesa. Kako mi umnjaci (zbog tesne vilice ili bezumlja?) nisu nikada nikli, bio je to, računam, sasvim dovoljan broj da se ugrize jedna osetljiva, oveštala sisa.

Samo što ništa nije bilo jednostavno, govorio sam. Možda je sliku valjalo dopuniti još nekim detaljima: posedovao sam, otprilike, tri-četiri miliona vlasi (ova fascinantna brojka u stvarnosti znači osrednju proćelavost), u detinjstvu sam bio obrezan (bila je u pitanju fimozis, nikakav tradicionalni verski nakit), a ceo sam tiho kandisao na zagorelu patnju, nikad se nisam navikao na ovu napuštenu aromu.

Zlatica je obožavala slikanje, u njenoj je blizini neprestano škljocao neki fotografski *idiot*, ali mene je hvatala isključivo na porodičnim inscenacijama pakla – prvenstveno na moru i novogodišnjim proslavama. Istorija (ako je ima) ili, daleko bilo, nekrološka strana u novinama zapamtiće me samo, lica zgrče-

nog zbog indiskretnog blica, u šarenoj, papirnoj kapici, ili u kupaćim gaćama.

I sad sam sedeo tu, jedan zdudani trbuhozborac pocrvenelog stomaka, sa ženskom glavom u krilu, ne usuđujući se da mrdnem. Poštarka izroni oblizujući se i pruži mi dve jarke gumene grudve koje je trljala jednu o drugu sve brže, dok nisu zacičale i zaiskrile. Prepoznah u rukama pomagala za erotsku masažu koja su Kinezi prodavali po buvljim pijacama i ulicama cereći se.

Budi tako dobar, zamoli devojka mazno i nalakti se na stub knjiga, obnažujući ramena.

Ali ne, prekinuh je, pokrivajući je ponovo, pošto odložih masiraljke na pod, *ne znam ja to*.

Nema tu mudrosti, uveravala me je strpljivo, uzimajući me za ruke. *Moraš blago pritisnuti, najbolje ispod lopatica, pa kružiti lagano šireći se, ili ispisujući nešto (ti znaš) što bih ja probala da odgonetnem. Umem da budem zahvalna*, pogledala me je ravno u oči na onaj nesumnjivi način i ja se sledih od promuklog obećanja. Već četrdeset godina kad se nađem sa ženom brine me hoću li uspeti, znaš li kakva je to robija?

A da je zamolim da obuče poštarsku uniformu? Hm, to nije loša fantazija. Ne, definitivno se plašim sreće. Znam i sâm da je to gubitnička logika, da to kažnjavam sebe, seckam se grickalicom. Možda bih mogao da napišem pismo psihijatru iz novina, da mu sve predočim do detalja, potpišem se tuđim inicijalima, zapečatim koverat, i uđem u poštu, gde me na šalteru čeka njuškica nove merkurske ljubavnice? Do đavola, kad ću se već probuditi?

Hoćeš li nešto da učinim za tebe?, premesti se poštarka, s požudnim licem amaterke iz porno-filma u kojem se govori naški. (Jednom sam, kasno, ušao u redakciju po zaboravljeni kišobran, zatekavši голу mrzovoljnu sindikalku kako čuči na stolu i – mada su me odmah liferovali u hodnik – dvojicu kole-

ga, takođe nagih – ne računajući kratke, sintetičke čarape – s nepripremljenim izrazima na licu koji su odavali da im usiljeni penisi izgleda behu članovi *nezavisnog sindikata*. Ova poražavajuća scena bila je dostojna jedne superprezrive *uske osmice*.)

Da učiniš za mene? Da, vrati mi moju grešnu mladost, htedoh reći napadnoj dami, no zucnuh tek jedno bedno: *Ali mi se ne poznajemo...*

Znam, očekivao si dijalog s vrućeg telefona, a zagrizao pivski čep u nesanici. Mi se ne poznajemo?! Bilo bi u redu da matičar pita ima li prepreka bračnoj sreći, premda je i tada takav razlog nemuževan, neknjiževan, nije li?

Možda će vaš prijatelj naići, pređoh kukavički „na vi”.

Moj prijatelj je moja stvar, uspravi se ona hladno. *Ne znam šta ste sebi umislili, ali ja sam želela samo lako opuštanje. Koje mi je preselo*, procedi sakupljajući svoje stvari.

Zar masaža nije intimnost?, pitao sam se oprezno.

U kom ste to filmu gledali, okrete se devojkina režeći.

Dakle, vas tako neznanci relaksiraju?, počeh i sâm da se oštrim.

Ne, smete se ona malčice. Sedim osam sati neprestano, pršljenovi mi se pomalo lede, srastaju... I zar je onda strašno da neko od prijatelja pomogne?

Pred tvojim akviziterom?, narugah se kroz hladan, kratak smeh. *Možda mu se to sviđa? Možda viri iza neke knjižurine i očekuje da mu izmasiram žensku? Hej, pozvah, rušeći knjige nasumice, gde si?*

Ali, šta to radite, prestanite, trčala je devojkina za knjigama koje su letele.

Moraš znati, zaustavih se zadihan, *da usputni seks samo produbljava melanholiiju*.

Stajao sam, gledajući je kako pabirči knjige u naručje.

Moram vas zamoliti da odete, zakašljala se devojka i svako bi prepoznao da joj samo trun fali za suzu. I ta me slabost, priznajem, uzbudi. Tačnije, osetih prijatan bol u utrobi, koji se razlivao na sve strane, neku divnu okrutnost. Zaigralo mi je pred očima. U glavi mi se vrtelo. Nasrnuh na zanemelu. Povlačio sam je dole, na knjige koje su padale. Bilo je tu svakakvih knjiga, praznih i punih, kako to već ide, strovalile bi se sa hrpe, bolno raskriljene, padale su po nama, krezuba mladunčad lešinara.

Čuo sam kako devojka podla mnomo krklja, video sam kako joj se zapanjena pljuvačka meša s krvlju izgrizenih usana, jednom sam rukom pokušavao da je oslobodim svilenih gaćica, drugom sam je rukom davio.

Tek posle, kada sednem da smirim disanje i srce, oznojan i prestravljen, već daleko, primetiću da mi je lice izgrebano, kao išibano oštrim nitima mesečine, da bi bolelo i sitno krvarilo kada bi ga ko dodirnuo ili poljubio. Nisam, međutim, ništa osetio dok smo se nosili. Pobogu, alkohol i ljubav su najbolji anestetici! Sa radija je (toga se dobro sećam) sve to vreme tiho kapljala jedna jedina pesma, hiljadu godina umirući peščani slap saksofona, evergrin posle kojeg me je uvek teško sakupiti. Song se prekinu iznenada, kao i naš ljubavni ropac. Moj prst osta pričkinjen na spazmatičnim vratima ženskog tela. Shvataš da nismo ni otišli dalje od grča. Podigosmo glave u mraku. U celom su kvartu isključili struju. Prošao je prvi minut nesagledive restrikcije. Pažljivo se digosmo. Čuo sam kako devojka otresa pretpostavljenu prljavštinu sa spuštene suknje, namešta šuškvu kosu. Upasao sam se neprimetno, polegao nakostrešene čekinje.

Pronaći ću sveću, promrmlja poštarka umorno. Zape za gomilicu knjiga, opsova sebi u bradu, a možda sam to bio ja, nisam siguran, pritisnuo je silan mrak, jedva se pod njim disalo. Tek sada sam se izgubio. Ali, kada sam otvorio oči, spazih da se iza nesigurnog plamička pomalja njeno nerazgovetno lice, uznemireno senkama. Najpostojanije se ipak videla šačica koja je čvrsto stiskala debeli koren sveće, s čijeg su se kopnećeg vrha kotrljali beli, voštani ispljuvci, nalik gustim mrljama vrelog, čovečijeg semena. Pipajući podoh za devojkom, kroz zamiruću svetlosnu prtinu.

Čekaj.

Stao sam, očepivši knjižicu koja je milila po dnu. Ionako se ništa nije videlo. Sagnem se, dohvatim je za uho, spustim je krišom u džep. Čuo sam kliktaj ključa u bravi i kako lanac spada. Na licu osetih promaju.

Treba li ja da... ponudi se devojka nevoljno.

Sam ću se snaći, odgovorih nesigurno, a kako se vrata odmah zatvoriše, nađoh se u totalnom mraku. Htedoh da se okrenem i vratim, zatražim bar opušak sveće, jer nisam očekivao ovakav rog, ovakav tamni vilajet, zakucah na vrata, pogodih kvaku i zatresoh je, ali nije tu bila potrebna bogzna kakva pamet da bi se zaključilo kako sam imao posla s fuficom. Dobi-la je svoje, prošaptah gorko, i hladno me pustila niz vodu. Šut-nuh u vrata za pozdrav. Ruka mi zape za knjigu u džepu. Pomi-lovah zadovoljno glatke korice, nasmejah se u sebi. Šarmantni, matori žigolo.

Ne mogu ni da pretpostavim koliko mi je vremena bilo potrebno da, mileći poput slepca, mic-po-mic, nesiguran kao tek prohodali, sidem do prizemlja, po grobno dubokoj tmuni, zapinjući za izlizane otirače, sunovraćujući se niz nejednake stepenike, sa zebnjom očekujući da ću na stubišnom rukohvatu, koji mi je bio jedini pažnje vredan oslonac, nabasati na nešto

opasno, meko ili mrtvo, što me u mraku čeka, kao u detinjstvu. Ne mogu da ti opišem kakav je to neprohodni gustiš bio, kakva paklena zavrzlama, niotkuda ni pola fotona mesečine, ma ni svetlaca koji izaziva prenadraženi očni živac, klizio sam u beskrajno grotlo lifta, u nesvest, u pušćanu cev. Odbrojavao sam stepenike i korake dok se nisam iscrpeo. Možda je bio i ceo četrnaesti sprat, veruj mi, brojao sam iznova i iznova, u pipavom krugu, kao na sporogorećem zidu smrti.

Nikoga nisam sreo. Nisam se zaglavio ni u čijoj čeljusti. I kad sam već (kako se to veli) digao ruke, potrefih izlaz iz kitovog ždrebla. Na prvom spoljnom stepeniku udahnuo sam hladan vazduh, sa obrisima golih drveta, žbunova, automobila. Vetar je pomerio patrljak ljuljaške. Snop iz beterijske lampe švićnu unaokolo. Iz dubina visokih prozora neravnomerno je tinjalo. Potražio sam negde Zlatičin. Poslah neodređeno poljubac s prstiju. Još mi se mutilo u glavi.

Našao sam na parkingu svoja kola lako, po belom krstu koji je visio s retrovizora. Nepostojani žar s cigareta obratio mi je pažnju na izvesne prilike koje su rasle iz krajolika. Zaključao sam vrata.

Uzdahnuo. Bože, kako sam spor. Kako sam samo pijan.

Motor poda mnom, koji sam pokušavao da upalim, odavao je zvuk ravan isprekidanom ječanju zgnječene životinje. Kako su me ovako zagrabili? Vidik mi je uopšte bio prepun mrtvih uglova. Pokušavao sam da se izvučem iz tesnaca, napred-nazad, dva pedlja napred, tri nazad, kao da rasklimavam mlečni zub, saug je bio izvučen do kraja, a prenapregnuta mašina na rubu neizdržive buke, malo sam otupeo, izgubio osećaj, ali bar sam bio svestan toga, znači da mi se um nije smračio do balčaka, do fitilja, jeste ovaj moj manevar nespretn, smirivao sam se, ali bar je siguran, svi meci su ćorci, svaki orgazam je lažan, nasme-

jah se, bar neće biti žrtava, mahao sam prstom pred retrovizorom, u maskirnoj uniformi idiota, pokušao sam da salutiram svom kukavnom licu, uspravio se u sedlu i vojnički skupio pete, noga mi skliznu s kvačila, auto se (jedan svojski, nebeskožuti *jugo*) trže, poskoči, te se branikom zarismo u zadnja vrata nekih besnih kola.

Hej, viknu neko za nama, stani, ciganine! No, već smo se iskobeljali, moj drumski meseršmit i ja, pritisnuo sam pedalu sivonjski, dolio ulje na vatru, gubio sam se sasvim sigurno. U dimu iz auspuha nestajali su: i džukac koji je lajući potrčao za točkom, i oni što su vikali, i broj na tablici (ionako iracionalan). Bio sam spašen. U stvari, falio je još samo trenutak i sve bi bilo gotovo. I upravo je taj nedostajući hip bio vredan ove priče. Jer, kad je samo valjalo skrenuti na prvoj raskrsnici i zauvek se izgubiti u opusteloj, urbanoj divljini, posumnjah da ono za mnom ne više Sašenjka, ili je sama Zlatica sišla da me potraži, čuvši kako se tu vrzmam i snebivam, moja Zlatica, pomislih i okrenuh se.

Upravo tada, moj auto poskoči, ali ne kao da smo naleteli na otvoreni šaht, na nabildovanog ležećeg policajca, ili rupčagu u asfaltu ostalu iza kakve seksi bombice, pre je to bio potres od kojeg se umalo nisam zaustavio, kao da me je, recimo, dograbio King Kong i prineo ustima dok su bioskopski gledaoci vrištali i bežali pod stolice, no nevolja je bila u tome što se nije čuo nikakav sličan zvučni efekat, nego samo tupi, mukli udarac i zatim tišina (ukoliko ne računamo zagušujuće zavijanje motora).

Ako bi se od ovog pravila pozorišna predstava (premda bi čitavoj priči više odgovarao filmski medijum, tu je nekako lakše i prirodnije primorati džinovskog majmuna da čučne iza nebodera i sačeka svoj red), napominjem da je najbolje protagonistu pre ove scene bukvalno pridaviti da bi što vernije mogao

prikazati šta sam tada osećao, kakvu suvoću, kakvo čisto gušenje... Krvnički stisnuh gas, ostavljajući na cesti (kako ću kasnije doznati) pregaženo telo stare zelenašice, kraj njene torbe iz koje su se rasuli crvi i mravi.

Ko se prvi javi, ko pisne, neka mrtvu torbarku pognjavi. Sad.

Već ujutro si mogao videti dva naporna policajca kako (kao Jehovini svedoci) idu od vrata do vrata. Pretpostavljam da su tako zazvonili kod stare učiteljice stranih jezika koja je, sa olovkom što se skvrćavala, čekala novi roman, novo ljubavno smeće kojim ju je trebalo zatrpati. Sigurno su lupali i kod starca koga sam one noći sreo, onom kome mačka skapava od retke, komplikovane bolesti, u nekoj vrsti agona, trke sa svojim gazdom. Pouzdano znam da su prekinuli svađu Zlatice i Brzaka, nad škripavom kolevkom koja se prevrtala u zidnoj buđi (što je solidna pesnička slika za pokvareni sat sa zaglavljenom kukavicom i mehaničkim lavom u srcu)... Sve su potencijalne očevice ispitali detaljnije nego oftalmolozi, zapisujući ih u računđijske notese s ušicama. Dodoše i do poštarke.

U stanu ih iznenadi gomila razbacanih knjiga, ali ništa nisu komentarisali, pažljivo zaobilazeći nasumična usamljenička ostrva od hartije. Tada su već znali ponešto.

Kažete da vam je nestala knjiga?

Tačnije, maketa knjige. Jedan filozofski traktat... Sve to ima onu drugu vrednost, razumete li? Intimnu, privatnu važnost, kao uspomene. Neću da podnosim prijavu. Samo bih da mi se vrati.

Ama, čujete li šta vas pitam, ljutio se pozornik. Znete li čoveka u žutom jugu? Samo to.

Ne.

Ali viđeni ste kako izlazite iz tih kola. Sinoć, pre isključenja. Troje vaših suseda nam je to potvrdilo, nervirao se žaca pozivajući se na svoju razmahanu sveščicu.

To da. Samo što ja zaista ne znam kako je tom čoveku ime, niti njegovu adresu. Verujte, nikad se nije potpisivao.

Sedate u kola s neznancem?, mrštio se policajac.

Znam nešto, ipak: obožava moje špagete. I zasigurno, ne liže poštanske marke jezikom, nego navlaži usne, protrlja jednu o drugu, pa se prosto ubriše markicom kao da je mala salvetta!

Da mu ne znate, možda, kakav osobeni znak, recimo, kontinentalni mladež na leđima?, upita policajac kezeći se ironično.

Ne na leđima, reče žena mirno. Na butini. I nekako više liči na ožiljak od opekotine. Na skerletni žig.

I da li mi sad neko može reći da to nisam bio ja? Da sve miriše na diletantski teatar? Da nekoga krijem. Da sam krivokletnik. Da je moja (tragična) krivica od drugog sveta. Da sam sve ovo negde čuo, izmislio.

Ko mi sad može mahati ispred nosa zakonicima u kojima stoji da priznanje zločina ne povlači za sobom i automatsku osudu, da je to tek jedno svedočanstvo? Da ima ljudi koji se kunu da su Tito ili Madona. Da se time hoće reći da sam lud, da mi je potrebna brnjica?

Neka bude. Ali ako sam sve ovo sanjao, odakle mi onda ova maketa?

Akviziterski song

Pre nego što sam ovde pao, bio sam akviziter. Lep je to, ljubavnički posao. Koliko srca slomiš, toliko konaka imaš. A i život ti je pikarski, *road movie* (ako se gleda), nakrcam svoj vartburg-karavan, on prasne, štucne i krene, dobra su to kola i pouzdana, premda dosadna i stroga. Za ovu radnju, doduše, najpre bi pasao jedan mrtvački mercedes, ali takvih nema u humanitarnim paketima.

Ali, pogledaj me zato za tvrdim, muževnim volanom, na ruku nonšalantno izbačenu kroz zaglavljeni pendžerčić klizi jutro kao nerazgovetna božija poruka, retrovizor se razbistruje bez razloga, motor se četvorotaktno raspada, ne bi me začudilo da neko sad zakuca na bočna vrata, javi se iz gepeka kao sa onog sveta, ništa me ne dira, mene, Onjegina pod sankcijama, cara krvavih šuljeva!

Ruke su mi, znate, pune bioenergije, svetle. Podižem ih sa upravljača i gledam, iskri mi iz noktiju. Seljaci kraj kojih jezdimo sigurno misle da sam neki Tesla, žurni polubog. Obožavam brzinu, šteta što ova mrcina ne može više, tja, ne mogu da se ogrešim ni o jedno ograničenje, da se narugam radarskoj senci, pa i da mi je do arčenja. Ja sam, kažem, reinkarnacija futuriste, uljana boja oljuštena s metka, šteta što je dan kratak.

A života – koliko hoćeš! *Tu sam*, vičem, *u rupi*, dok me traktor izvlači iz jendeka. *Živ sam*, javljam se iz vartburga pretvorenog jednog jutra u džinovsku bubu koja ne može da se okrene s leđa. *Može li bar dvesta mililitara za ovo*, pitam maloumnika

na benzinskoj pumpi koji ne vadi uroborosko crevo i kezi se na novčanice što mu ih pružam i ne shvatam šta im fali. *Držaće to bolje od tutkala*, uveravam ravnodušnu kravu koja kanda žvaće duvan, dok ližem tociljavim jezikom rupčagu na gumi. *Sve je to život, avantura*, cedim pokisao (krov mi prokišnjava, uskoro ću biti jedini u društvu koji ima vartburg-kabriolet).

Konačno, spuštam se među žene – u fabričice tekstila, četkare, čistione, one brišu o sebe ruke pre no što će prihvatiti neku knjigu, oglednuti je u šaci, promućkati. Sekretarice preferiraju lake ljubavi i rokovnike, horoskop i lečenje biljem leći će svakoj duši, dečje knjige nerotkinjama i onima što grickaju oljuštene nokte.

Muška mesta izbegavati. Muškarce hvatati pojedinačno, nasamo. Onda prokrvare.

Škole? Da. Decu je lako zaraziti. Deca su slatka. Treba ih samo zaustaviti.

Bez reči ulazim u menzu, biram prazan sto, otvaram kofer s knjigama, pokreti su mi gipki, gimnastički, pravopisni, ženama zastaje zalogaj u ustima, najbolje ih je ćapavati pred kraj ručka, kad im želudac pokupi svu krv. Tražim slobodnu utičnicu, razgrćem ukrasno bilje, *jen-dva, čujemo li se*, pitam mikrofon, moj se glas moćno razliva.

Valja sad jednu izabrati, jedno lice u gomili, ne odveć šljašteće, da ne dođe do blokade, recimo, osrednji medijum – *da vidim ruke gore, sklopite prste, vi ne možete da ih razdvojite, no probajte* – i uvek ostane neka koja zbilja nije u stanju. To je žena za nas, ona će lebdeti u vazduhu na pucanj prstiju. Daka-ko, za sve su potrebne godine, bilo je kad sam besciljno lutao očima, bludio iznad glava, pa spuštao pogled, bacao koplje u trnje. Sada je metod oprobano, devedeset posto siguran, uspešan, kao operacija srca u rukama srećkovića.

Na početku odmah valja krenuti nerazumljivo, ništa ne brinite, sve je programirano kao valcer, znači, pesnicom među puževe rogove – musavim radnicama citirati Borhesa (u mojoj skromnoj obradi): *Drugi neka se kurče onim što su napisali, ja padam samo na ono što sam čitao!*

No tek toliko, hitac u visinu, zatim vrtoglavo dole u njina prizemna naručja. Uopšte, moram se praviti glupim ne bih li bio prihvaćen. Prosto, ne kindurim se previše, ne pokazujem mišiće, ne dičim se svojom erudicijom, rečju, pokušavam sve vreme da oponašam nekog kretena koga se sećam iz detinjstva i, gle, kako svaka zapinje o moj patuljasti bonsai baobab!

Živi ovde razni svet, valja obratiti pažnju, i jedan trgovac ne sme da bude isključiv. Ako ne ide ovako, lako je probati sa onim: *undimer laundamedia virgula dojze tregula patri šasi kometri*; ne zapostavljati ni dijalekat: *agačus a nočus plaje vitamsu endi propro*; kao ni onaj jezički apokrif, tek u slavu gnevne tolerancije, sa spisa nezakonitih crkava: *jespens doval saslaferima čimori čaja kokre duti*.

Sve su molitve bez značenja.

Ciganska noć

Od početka sam bio bez osećaja i kuburio sa tim. G. me je svojevremeno oterao iz Književne zajednice jer nikako nisam mogao potrefiti da stignem u sedam, iako mi je, prilikom blagih ribanja, isticao najsvetlije primere na koje sam morao pasti: Kafke, Eliota, Andrića, tih genijalnih službenika koje nije ubilo puno radno vreme, štaviše. Dođi samo u sedam, preklinjao je, evo Slavica iz knjigovodstva stiže iz Kaća bez zakašnjenja, budi tu zbog nje, ako ne zbog mene i mog uzbibanog autoriteta, posle devet idi kuda hoćeš, šta me briga...

Zaista sam imao najbolju nameru (nisam se vadio na to da sam štošta čitao i pisao do kasno, i da za moje uredničke poslove i nije nužno ustajati s vešticama, sabahile, da me beba budi čim sklopim oči, da tek pred jutro zaspim kao čovek), ali bio sam kao uklet, recimo da su to bili prvi simptomi te pesničke ukletosti.

I prenuvši se bilo kada, sat je uvek pokazivao deset do sedam, što je značilo da sam i tog jutra promašio izlaz, da neminovno zadocnjavam, pa bih se okrenuo i nastavljao po starom, barem da dođem sebi, i odlazio na posao bez podočnjaka do zemlje, kao sveža, raspoložena avet...

U toj osobi nema ni trunke stida, žalio se G. svima. I pošto je već totalno uprskao stvar, on ulazi nasmejan, bez traga skrušenosti i griže, bez nagoveštaja namere da se izvini, objasni svoju patološku docnju, svima bi nam malčice laknulo, nego prolazi podignute glave, kao da je oslobodio Novi Sad, seda za svoj neuredni sto, i sve što kaže samo je pomodno: Čao!

Zato sam odatle najuren. Nisam pokazivao dovoljno solidarnosti i poštovanja, i šlus. Šta umišlja, ko je on? Kad su Kafka i Eliot mogli...

Vremenom sam postao lukaviji, pristao sam na konvenciju. U sedam? U sedam... Zasukao bih rukave i ispisivao solipsističku poeziju na državnim papirima. Nema u meni više mlada-lackog entuzijazma da nekom dokazujem besmisao zamornih rituala. Kanda sam, ipak, ostario. Valjda je bio i red.

U toj prolaznoj mislilačkoj raboti zatiče me K und K, moj pretpostavljeni. Veli da cenim i razume ono što ja pišem, i ja mu sve verujem, ali da bi bilo neophodno da dolazim na vreme i ne odlazim ranije, posao je posao, da ne bi neki zao jezik već zapalacao: prijatelji su, do đavola, zato mu se gleda kroz prste, ne bi bilo u redu. Važi se, družo moj, sokolim ga bez roptanja. Dao si mi dobar razlog.

Poznajem ga dvadesetak godina, neobičan čovek, malo mračan. Proza mu je unekoliko zatvorena, a i sam je takav. Odavno ne živi sa ženom s kojom sam ga venčao, ali nisu formalno razvedeni, i to me teši da nisam totalni baksuz, kosovka devojka kalemljena na sparušen bor. Stih koji ja vežem ipak je strog, čak i kad landara kao otpali auspuh.

K-ov brat je filozof, a otac – penzionisani batler Državne bezbednosti. Ta kombinacija me fascinira. Uostalom, da je policajac rodio pisca i filozofa, nije ništa čudnije od činjenice da je činovnik osiguravajućeg zavoda postao – Kafka.

Književni ukus nam je sličan, ali smo u životu prilično daleko. I dok se, zaražena besnilom građanskog rata, naša zemlja raspadala, mi smo pričali isključivo o knjigama i ženama. Tek sam, kada ga je radikalska vlast u gradu postavila za direktora, shvatio da se sve te godine nikad nisam upitao kome pripada.

Da li si nekoga ubio?, bilo je prvo pitanje koje mi je postavio kada smo se upoznali.

A ti? Progutao sam pljuvačku.

Jednog, kolima. Ali sâm je skočio. Oslobođen sam optužbe.

Sasvim dovoljno, zaključio sam. Manje od Vijona, ali bar jedan više od Dostojevskog. Prava mera.

Danas je došao malo posle mene. Već sam tražio utehu u internetu. Ne prekidam te, upitao je obazrivo. Ma kakvi, odgovorio sam i pokidao vezu.

S godinama, ponekad pričamo o našoj deci, ali ne sasvim kao žene, sa spiskom domaćih zadataka i zaraznih bolesti, s kivnjom na nastavničko slepilo, uz brigu zbog problema sa odrastanjem. Još čuvamo jedan drugog od bezdna bespomoćnog roditeljstva.

Najlakše bi mi bilo da mu kupim taj mobilni telefon od dvesta evra. Ali hoću da mu objasnim kako ima ljudi koji za tolike pare kopaju kanale mesec dana. Mogu i ja kopati, kaže jogunasto. Liči na mene. (Ne znam da li da sam zbog toga srećan ili ogorčen.) Zar moraš kao i svi drugi? Zar ne znaš da je to obična opsena, ništa? Polako mučim samog sebe. Izgleda, ti nisi sin o kakvom sam sanjao. Ti bi desnu ruku svog oca dao za pišljivu *nokiju*...

Na kraju ćeš mu kupiti taj telefon...

Videćemo, sleže ramenima.

K-ov sin je mlađi od mojih. Već nekoliko meseci moj je vidljivo viši od mene, a i kćer je tu negde. Ali, pričam utešiteljski, i oni su hotimično nezreli, sa čudnom željom da se sporije odraste, da se ostane u okrilju senke, bez volje da se pokaže snaga (mene je, na primer, ta ambicija kuvala čitav dosadašnji život).

S tim u neakvoj vezi, K. nalazi za shodno da pomene svi-njarije sina aktuelnog šefa policije. Svojim ga je očima video kako puca iz džipa, besno ga nagoni na prolaznike. Nedavno je uhapšen, piše u novinama. I pušten pre večernjeg izdanja.

Podsećam ga sa smeškom da je i sâm načinio gomilu sinovskih gluposti. Vitlao je revolverom, tu i tamo.

I ti bi, da si bio naoružan. Uostalom, sve je to još bilo bezazleno, remboovski, zar ne?

Moguće, ne velim. Jedne večeri sedeli smo u pozorišnom klubu. Tu sam negde već zašao u ono mladičko doba kada, kod nekih ljudi, počinje da se gubi osećanje za bol.

Ponekad mi se čini da sve stoji, da je sve doživljeno, da nemam šta tu da tražim, pokušavao sam da objasnim svoj novi, mehanički jad. Rekao bih da se moje stanje, ako tako literarizujemo stvar, najpre može nazvati *pričom o malaksalosti*, samo da sam imao utisak kako me sagovornik sluša, i da neće u svemu prepoznati isključivo nešto sopstveno, nagoveštavajući mi da sam svoju utrnulu patnju sigurno odnekle prepisao. Zato sam ućutao pre no što sam i počeo da govorim, gledajući kako me pokušava fascinirati tako što se ostrvljuje na nekog konobara.

Taj glavonja ga je realno mogao zgromiti, ali je trpeo maltretiranje (takve se slike često viđaju po prljavim kafanskim zidovima): znate već, izgužvani *garson* upravo istresen iz čaše čije je dno žmurečki poljubio, slepo sluša gadljivo naređenje gosta da mu se donese *čistija* čaša. I ovaj, naš, debelim prstima skupljao je zaprljane stolnjake, odnosio ih u kuhinju i vraćao se sa uštirkanim čaršavima, bez roptanja, bez reči, kao da je to normalna stvar, sastavni deo njegovog posla, kao da ništa od svega ne primećuje, kao da je upišana ruža koja trpi bez vriska. Kakav grdni stoik, pomislio sam, kakva nesvakidašnja kontrola.

Ali bilo je u njegovoj njušci nečeg neprirodnog, izvesnog odraza zbog kojeg se posmatrač teško mogao savladati i stati na njegovu stranu. Kada se ovako priča, svestan sam i ja, ceo se događaj doživljava kao ordinarno siledžijstvo, ali tada to tako nije izgledalo, ono se ponižavanje činilo nekako logičnim,

kao pravična kazna, nezaustavljivo teranje, neminovna muka u malom kafanskom paklu. Čoveku ne bude svejedno kad vidi preplašenog pedofila uhvaćenog kamerom pred ruljom, samo što je ovde taj osećaj nedostajao, zato smo ćutke gledali ovu havariju, kao neprijatnu ali nužnu konsekvencu za nešto neoprostivo. Šta je u tom čoveku bilo toliko gadno, nije mi bilo jasno, ali gotovo da sam se uplašio od sopstvene bezdušnosti, kao da mi je najednom isteran vazduh iz stomaka nekim podmuklim udarcem, kao da sam sâm sve zaslužio. I nisam rekao nemoj više, dosta s tim, nego sam lično uzvratio (kao drveni advokat jednog govornara) kako taj ljigavac pouzdano ne bi trpeo K-ovo kurčenje da mu ovaj nije pomenuo ime svog oca, sklonivši se u bezbednu senku policijskog pendreka. Lako je tako biti heroj, rekao sam prijatelju i u tom času osetio strahovitu usamljenost. Pogodio sam u živac.

Ti ništa ne znaš, skočio je prevrnuvši jednu preostalu pivsku flašu. I još, kako gledam svet iz lažne, beživotne lože. I kako sam knjiški čovekoljubac kome je muka od bližnjih. I kako volim iz kukavičluka.

Uhvatio je bocu za grlić i pokušao da je razbije o ivicu stola. Boca mu je, međutim, iskliznula iz ruku i pala na pod čitava. Gnevno je odmahnuo i izašao iz kafane. Ostao sam sâm. Poluo-trežnjen, sa strašnom glavoboljom koja mi je cepala mozak. Spustio sam glavu u šake. Kada sam se, malo zatim, uspravio, sve je izgledalo kao da se ništa nije dogodilo. Ista lica, isti žamor, bilo koje veče. Niko mi nije prilazio. I naš konobar je iščezao. Drugi je sada čekao svoje narudžbe. Odjednom sam pomislio da je onaj otišao za K-om i čuču u nekom mraku čekajući njegovu lelujavu sen? Ustao sam, uznemiren.

Gde ti je nestao kolega?

Završio je smenu i predao mi pazar, otrgao se novi konobar i otrešao me sa ruke. Otkud znam.

Našao sam se na ulici. Imao sam onaj odvratani ukus u ustima koji ništa nije moglo da ubije, ni žvakaća guma, ni zrnca pržene kafe, ni anđeo pod jezikom. Obišao sam nekoliko okolnih lokala. Šankeri su svodili račune i slegali ramenima na moja raspitivanja. Gotovo je, burazeru, zatvaramo. Idi kući. Do jutra radi „Ciganska noć“, ako baš hoćeš da se ubiješ.

Jedva sam pogodio tu zabačenu krčmu. Uzeo sam pivo i seo sâm za sto, zverajući okolo. Nije mi se više ni pilo, naručio sam reda radi, gledao sam u punu, oznojanu flašu. Nikog poznatog. Kad završim cigaretu, pozvaću taksi.

Sto do moga bio je slobodan, i šef sale je do njega doveo neko dvoje. Nisam obraćao pažnju, zadubljen u svoje jadne misli, kad mi se pridošlica obratio tražeći vatre. Dok sam dodavao upaljač čoveku u polumraku, prvo sam spazio zgodnu ženu s naočarima kako čeka sa spremljenom cigaretom. Hvala, sami ćemo, skoro mi ote upaljač njen kavaljer, kada sam ispružio ruku u nameri da joj pripalim. Ogrebe me metalna kvržica na regulatoru plamena. Hej, pazi šta radiš! Čovek ne reče ništa, pripali ženi, pa sebi, i spusti upaljač kraj svojih cigareta. Sedeli su nagnuti jedno drugom, pušili i tako tiho razgovarali da sam ih lakše mogao dohvatiti nego čuti. Sačekao sam malo. Čovek očigledno nije imao nameru da mi vraća upaljač. Prenerazi me toliki bezobrazluk. (Upaljač je, naravno, bio bezvredan, plastični, koji se baca posle iscrpljivanja male rezerve gasa, ako se pre toga ne pokvari točkić za kresanje, ali, vidi se i odatle, poenta uopšte nije bila u tome.)

Imate nešto moje, rekao sam oprezno.

Ne gledajući me nikako, čovek uze upaljač, i kad sam već bio blizu da pomislim kako je sve običan nesporazum, on kresnu ponovo (cigareta mu se bila ugasila ili mu je ispao žar), i u tom kratkom blesku videh da je to isti onaj zgaženi kelner iz pozorišnjaka, koga sam ja praktično uzeo u zaštitu, pobogu,

valjda zna da razlikuje te dve stvari.

A to ste vi, rekao sam bezlično.

Bio se presvukao i teško da bi bez one bele, prljave uni-forme neko lako pogodio njegovo zanimanje (bar ne isprve), komotno se mogao predstaviti kao bilo ko drugi. Gledao sam velike, univerzalne šake koje su stiskale ono što je meni pripa-dalo.

Do đavola s tim upaljačem, prošlo mi je kroz glavu, jaka stvar! Dovoljno je za večeras. Uostalom, šta sam ja tu mogao? Skupio sam svoje preostale stvari, ostavio pod punom čašom poveću novčanicu ne čekajući kusur, i krenuo.

Stani, presekao me je glas s leđa, pošto sam već mimoišao susedni sto. Nisam se obazirao. Stani, dreknuo je onaj, tako da su ga sad i oni kod vrata čuli, znači, mora biti da sam čuo i ja osim ako nisam mesečar ili Betoven. Zaustavio sam se i polako okrenuo. Meni se obraćate?

Čovek je ustao i stajao kraj stola, gledajući me. Odložio je cigaretu u pepeljaru. Žena je zurila, mislim, tačno u njen zaža-reni vrh.

Tvoj upaljač, rekao je i otvorio dlan. Zaboravio si ga.

Ah, da, promrmljao sam i koraknuo prema njemu, ali je čovek već bacio upaljač prema meni, i stvarčica je, s plastičnim treskom, pala na pod. Video sam da se metalni deo odvojio, otpao od udarca.

Izgledalo je kao da razmišljam jedan dugi sekund, zatim sam se sagnuo, pokupio delove upaljača, stavio sve u džep, okre-nuo se i otišao.

Napolju nije bilo taksija. Osećao sam da mi ramena podrh-tavaju, a i čitavo telo, kad se ne bih stezao. Nisam se mnogo razlikovao od drugih okasnelih prolaznika. Za kratko vreme zahladnelo je da su svi, bez razlike, cvokotali.

Trebalo je da se vratim i upitam ono đubre zašto nije pružio nikakav otpor, zašto je ćutao kao pička. Kako je još isto več, posle svega, mogao da izvede žensku kao da se ništa nije dogodilo? Šta li joj sada priča? Ma, vratiću se i nabiću mu onaj upaljač u nozdrvu!

Ali bio sam tako umoran, i bilo je jezivo hladno. Uskoro će i zora, već su se po kućama počela paliti svetla, to su se spremali jutarnji radnici. Uvek mi je bilo neprijatno kada bih tako, vraćajući se iz celonoćnog provoda, naleteo na sličnog šljakera, oteklog od sna. Gledali bismo se s međusobnim prezirom, popreko. Kao da se susreću dve krvave sante leda, dve suprotne strane sveta, dve paralelne linije koje se nikad neće razumeti.

Kretao sam se polutrčeći, zastajkujući povremeno iscrpljen, sa smrznutim šakama zabijenim u džepove kaputa. Presecajući onesvešćeni travnjak, negde iza SUP-a, zapeo sam za žičanu ogradu (tako nisko postavljenu da je nisam ni primetio), i pao kao proštac, celom dužinom, ne stigavši da izvučem ruke i zaštitim lice.

Danima je mirisalo na sneg, ali je još bila suvomrazica. Ubrzano sam disao, para iz mojih usta vrtložila se kao luda. Oglednuo sam se, pošto sam se jedva digao. Moj dugi, crni kaput bio je potpuno beo od ledene prašine. Pokušao sam da se otresem, nije išlo. Nastavio sam takav, izbegavajući svetla.

Kada sam stigao kući, žena je bila budna i dojila dete. Najednom me je svladao neverovatan stid. Lanuo sam prvi, ne puštajući je da progovori.

Napadnut sam, obznanio sam iz svog mraka. Ne znam zašto.

Ko te napao?

Dvojica, u pozorišnom klubu, bez razloga, rekao sam skidajući se i primetio kako mi je stomak odskočio od piva, za jednu noć. Vidi, molim te!

Zaspao sam pre nego što sam glavom dotakao jastuk. I posle se bacakao i pričao u snu, sve do buđenja (kako me je, još nabusito, obavestila žena, posle dva dana uvređenog, kaznenog ćutanja, u trenucima kada je polako počinjala da se otkravljuje i sve mi oprašta).

Nevinost bez zaštite

Zaključao sam vrata za sobom, odložio kese s kupljenim sitnicama, skinuo se i seo, i tek tada pomislio na prezervative. Naravno, u fioci nije bilo nijednog, bez razloga sam gnevno prevrtao nedužne čarape. Obično ih uzimamo šakački, naveliko, i obično je za taj deo nabavke zadužena moja žena. Uostalom, ona i ide u dućan, ja bih odlazio „na čošak” jedino ako bi mi ponestalo vina, ili kad bih ostajao sâm. (Ovo poslednje je danas na redu.)

Bez obzira na narečenu ekskluzivnost, tamo uglavnom vlada prisna, domaća atmosfera, kao da sam svakodnevna mušterija. Devojke koje tu rade (gazda ih, vidim, nalazi u prigradskim naseljima) odmah me pitaju šta ima novo kod mene, kao da nastavljamo netom prekinuti razgovor. Ume to da bude ljudski, naročito što me ta neposrednost svaki put iznenadi, nijednom još nisam bio toliko smračen da bih nekoj odbrusio kako ne bi trebalo da je bude briga šta ćemo danas imati za ručak. Pogotovo kada se, velim, u blagoj, bestežinskoj euforiji, spuštam u zemaljski vilajet po još jednu bočicu, nikako ne dodirujući tle. Njihovi dragani obično piju mlako pivo i lažnozlatni vinjak, a njima se i dalje zavrti od jedne čašice, ma i od samog mirisa zimskih, rakijom natopljenih, antipiretičkih obloga.

Mi smo, kanda, jedini Podbarci (govorio sam svojevremeno svojoj ženi) što utehu i istinu nalaze u crnogorskim i madeonskim crvenim vinima, koja stoje na vrhu pretrpanih rafova, pa su zbog blizine sijalice svakad ponešto toplija nego što bi

godilo, i do kojih je potrebno dobrano se izviti i sasvim propeti na odrvenele prste.

Jer, priča je, i kada je žena sama, uvek ista. Dakle, šta li to tražimo na dnu debelih, nepovratnih boca, kakvu nepodnošljivu snagu? M. im strpljivo objašnjava da je vino hrana, nebeska mana, šta već, da godi u strogim formama, da blagotvorno utiče na kvalitet snova i (kao što joj samo ime kaže) – melanin. Mora da im egzotično delujemo, sedeći u miru i razgovoru, ukrštajući ruke s dopola napunjenim caklećim čašama, kao u kakvoj stvarnosnoj *sapunici*, što ne trpi neorealističke slike, u kojima pijani muževi razvaljuju mukle haustore i izbijaju svojim ženama uzdrhtale zube. Naša patnja je otmena, utopijska. (Gotovo da i sami u to poverujemo.) Tako smo slatki i otprilike nedostižni, teško uzdišu romantične seoske devojke.

Dakako, odmah na red stižu i priče o bajkovitom uticaju crnog vinca na telesnu ljubav. Moraću onoga mog obilno da napojim, smeje se izvesna Slavica, tako da joj možeš videti kutnjake lako pocrnele od žuđenog crnovinskog kada ili životinjeg, jutarnjeg karijesa.

Već mi je preko glave ovog indiskretnog pazara, žali mi se ponekad žena malodušno. Naročito je ubitačna kombinacija vina i higijenskih gumica. Zar tebi nije lakše?

Ne budi smešna, sokolim je. Znaš li u kojim vremenima živimo? Sve je prirodna stvar. Ti kao da si još mala. Čuj, ja ne kupujem kurtone samo iz vaspitnih razloga. Moram te odučiti od starodevojačke treme. Jednom ćeš, ufam se, početi da govoriš pred mikrofonom bez napada drhtanja i vrtoglavice.

Ubedim je, na kraju. Sasvim mi je dovoljno da sam samo pasivni uživatelj, beskorisni korisnik tankog, nauljenog kaučuka.

I tako, sinoć, u ženinu čast, uzimam palički merlo i pastu za zube. (Od kad sam, nadrealistički, tokom jednog fatalnog

sna, „iščupao” svoju ruku, samo grgoljim reda radi, bez gutanja, zaustavljajući se na ivici alkoholnog petinga.)

Šta ti žena sprema za večeru, znatiželjna je jedna od cura, dok bučno ukucava zvonki račun. S kojim se mesom ovo rimuje, podiže dundica za kasom prašnjavu flašu, aludirajući na neku od mojih ranijih dosetki koju sam, svega mi, zaboravio, odmah posle umivanja i retke kafe.

Mrsko mi je da joj objašnjavam kako mi je žena već tri dana u Mariboru, pa da ću, ako je već zanima, sâm udariti po trpkom vinu i večerati, upravo kupljenu, pastu za zube. Odmahnem zauzetom rukom, odustajući od vica.

Otvaram bocu, stojeći bos na hladnim pločicama, mirišem plutani čep, crven na samom kraju, kao prst izvučen iz slatkaste, tesne vulve. Žena mi se večeras, hvala bogu, vraća. Tu mi tek na pamet padnu pomenuti, nedostajući prezervativi.

Tri dana sam proveo u čitanju i telesnoj askezi. Mislim da je to sasvim dovoljno za jednog duševnog četrdesetogodišnjaka. Nisam se kartao niti ludovao. Decu sam pazio jednim okom. Puštao sam ih polako, trudio se da im verujem. Škola, mladalačka dob, stare novosti. Zar je trebalo da se utrpavam u tu prenaseljenu priču? Ostao sam u mraku, srećno skrajnut, zaturen, skoro zaboravljen. Da, dobio sam u svojoj salamuri mira! Međutim, i to je prošlo. Večeras mi se vraća žena, manuo sam se knjiga, i čekam to čitav dan. I onda se, usred tog narastajućeg, jezivog raja, opsetim tih faličnih kurtona, hoću reći, te gole falusne nularice.

Pa, ništa. Ponekad valja biti i muškarac. Prebacujem jaknu preko polugolih ramena, izlazim u sobnim papučama, skoro u pižami. Svet ću preći u tri skokovita reza.

Neki neprijatan vetar uskovitlava hladnu, zimnju prašinu. Dopire mi do kože. Kako ću, strepim, kupiti gumice od tih prostih bića, od tih majčinih ćerki? Sve ono, o vinu i njihovim vrelim telima, znam posredno, preko žene, hipotetički. Kako ja

da ih guram u tu rupu bez dna? Već ih vidim pocrvenele, osramoćene, kao da sam ludak koji je skinuo gaće i vitla svojim užasnim udom, dok one ciče i ne mogu da pobegnu, a sa nakrcanih stelaža survava se jestiva i nejestiva roba, to potrošno blago na čijim ambalažama utisnuti stoje krajnji datumi do kojih je ljude moguće učiniti apsurdno srećnima. Toliko mi je neprijatno da bih se najradije vratio, samo da me ne svrbi ispod pupka. Nisam valjda ja jedini muškarac iz puste okoline koji pije vrhunsko crno vino i jebe?

Šta da im radim. Neću ih gledati u oči. Sačekaću da se lokal isprazni, uzeću kutijicu sa kondomima i prosto je spustiti na limeni pult. Platiću bez reči, otići. U jednom starom jugoslovenskom filmu neki mladić traži muškog apotekara da bi kupio trideset kurtona. Kad beli čiča zadovoljno upita: Fukaš li, mali, ovaj će stidljivo potvrditi, ne objašnjavajući da će, sa svojom gerilskom grupom, gumice napuniti eksplozivom kojim će dignuti u vazduh ustaški stadion. Ponadam se da pre ličim na teroristu nego na ljubavnika.

Cvrc, evo ulazim. U radnji se vrzma samo jedan neodlučni kupac, do đavola, deluje spreman na poduži razgovor.

Šta si zaboravio, komšija, pita me veselo i nevino Slavica, a ja se pravim pola gluv, pola lud, dok prevrćem po čokoladicama od kokosa i odgovaram tek jednim neodređenim osmejkom. Sam sebi izgledam kao prljavi, neuzdrživi satir, zbog koga majke deci šakama prekrivaju oči, kad upadne u kakav nedužni film o raznetim ustašama. Brbljivac konačno izlazi. Gotovo da smo sami. Dve devojke i poluukrućeni Tarzan. Sad je trenutak, jebeš mi sve.

Brzo prilazim kasi. Uzimam prvu kutijicu i spuštam ispred sebe. Čeprkam po novčaniku.

Nemoj te obične, odgovara me Slavica. Ako mene pitaš (mada je uopšte ne pitam), najbolji su ti ovi rebrasti. Božanstven osećaj.

Da, u redu, pokušavam da se ponašam evropski, civilizovano. Pružam novac i zaboravljam kusura.

Divan poklon za povratak, povlađuje mi upućeno.

Izlazim preneražen samim sobom, usput laktom zakačim stalak sa izvetrelim novinama. Kakav idiot, ponavljam do kuće. Kakav neverovatni idiot. Zar bih ja mogao da zaigram u pornografskom filmu, da naručim kurvu na tacni? Kakav neopisani idiot. Koji ne vidi dalje od uzdrmanog nosa, od svog malog, dignutog kurca. Stidljivi, sredovečni balavac.

Preveslani kupac najskupljih higijenskih gumica.

Rat ruža

Celog jutra ne mogu da odvojim pogled od propupele grane ruže koja se klata pod mojim prozorom. Ružu je, mislim, posadila M., kad smo se uzeli i ponovo doselili ovde, ali je cvet vremenom podivljao, đikao na svoju ruku, iznenada bi šibnuo prolaznika po licu, obesno mu raskrvario usnu. Nikako nismo imali kontrolu nad tom zverčićim, mada sam je i ja, muški, šišao vrištećim baštenskim makazama. Nije se dala do kraja pokoriti, pomahnitalo domaće živinče. Na kraju smo digli ruke. Ostavi je s milim bogom! Našli smo s cvetom kakav-takav modus vivendi, ne diramo se više, mada se još mrko pogledujemo. Umem da je ponekad provociram, šaljući joj, doduše, obično „pod gasom”, sočne cokane poljupce s vrhova prstiju.

Ova zima je blaga, nezapamćena. Premda se ruža, ranijih godina, takođe budila u nevreme, i po respektabilnoj studeni. Sad, postoji, naravno, nešto što će čitavu misteriju raskrinkati, izvesti iz područja natprirodnog: cvet je zasađen tačno ispod odvoda gasne peći koji izbija iz zida, dahće u samo ružino uho (ako nečeg sličnog ima, slab sam u poznavanju anatomije vanzemaljaca), grejući je, praktično, bez prestanka, suviškom toplote koji iz otvora blago isijava. Zato je naša ružica skoro zimzelena, ali ovog iznimnog decembra to je baš čudovišno – gola ružina grana puna je crvenih cvetova, kao sićanih, krvavih, razgoropađenih vulkančića, kao da je sva u srećnim, herojskim ranama.

Niko to ne zna (a ja sam nekako poslednji koji bi to mogao znati), posle kakvog mačkastog, samoživog lutanja, iz kojih li

se dalekih, divljih krajeva, vraća ta moja nedodirljiva ruža. Vrtim se na stolici, tociljam na njenim kloparavim točkicama, dok se prisećam mrtvih stihova, ja, zadivljeni majsterzinger, dovoljan sam sebi. Otvaram prozor i mazim nepoverljivu mačku koja se zgodno namešta na istom mestu, tu, nad horizontalnim odžaćićem, na prljavom prozorskom simsu, gde i sunce (što se pomalja između dve novosagrađene zgradurine), čini se, najduže i najbolnije upire svoj bleštavi prst. (S tom smrdljivom, beskućnom sfigicom inače sam u ratu, skoro je ćelava, a od njenih dlaka ne možemo živeti. No, jutros sam u posebnom raspoloženju: mirim se sa svetom nakratko.)

Ruže su mi važnije od grude, od granica, tu sam Pesoin posinak i imenjak. Ne znam koliko će ovaj bleskasti, naivni osećaj potrajati. Uglavnom, drugom rukom, oprezno pomilujem i ružu. Pokorno spušta uši i prede mi pod prstima. Mogao bih reći da u ovom času postoji čovek presečen prozorom, koji milki bezimenu mačku i sanjivu ružu. Nije bitno što će možda, već u sledećem trenutku, pokretom surovog deteta, naglo zatvoriti okno i zgnječiti im vitičaste, isprepletene repove.

Veliki medved i Mala kola

Zar je moguće da je tako lepoj ženi potreban oglas za upoznavanje?

Komplimenti su uglavnom banalni, misli Curica, ljubav ne trpi originalnost i ekscentričnost. Maco, kuco, srećo, medu moj i šećeru, mili moj, vaj, moja mrtva draga.

Ti bi se usudio dalje, pita se Curica, i čini joj se da oniži, proćelavi čovek, nonšalantno oslonjen na haubu *fiata 750*, ponavlja svoju običnu udvaračku formulaciju (koja joj toliko godi da je to na kraju nervira), glasom pouzdanim i mirnim, skoro sanjivim. O, to joj se kod muškarca baš dopada, ta mirnoća, nervoza je rezervisana za žene, hladnokrvnost, to je pali, staloženost, za koju nikad ne znaš kad će se pretvoriti u stihiju iza koje ostaje pustoš.

Gleda tog čoveka, koji je kicoški naherio slamnati šešir (povremeno ga podiže i briše maramicom unutrašnju ivicu), kako se lenjo smeška, grickajući praznu muštiklu, ruku prekrštenih na prsima, momački oslonjen jednom nogom na pneumatik malog, glackavog automobila, sa onim pogledom tipa koji je prošao sito i rešeto, pogledom koji najpre liči na kakav uski prolaz, bože, kako ona pada na takav pogled.

Gde si bio sve ove godine, htela bi da kaže, on zuri u nju tako pronicljivo da se oseća pročitana i gola, gotovo da je zaboravila na tu vrstu predaje, ranije bi i pomislila za nekog, evo ga, ovaj zna kako se hoda, kako muško miriše, ali bilo bi dovoljno da progovori, da načini neki šonjav gest, da nečim pokaže svoju

izgubljenost i golicljivost, i Curica bi se, kao na dodir, zatvarala, grubela, ovladavala svojim tužnim prostorom, obraćajući se nesuđenom s teško skrivanim gađenjem, čudeći se sama sebi kako je uopšte mogla da se tako lako oklizne, kako je mogla pomisliti nešto toliko nedostojno, pa bi se mašala cigarete i, zažmurivši, duboko uvlačila dim koji joj je donosio ekspresni samozaborav.

Elem, ništa od svoje vrtoglavice nije pokazala ni ovom novaku, koji je tako bezobrazno gleda ispod oka, zar je ona spala na to da drhturi pred jednim ordinarnim instruktorom vožnje, musavim majstorom takoreći, pih. Uostalom, sve to, kod nje, samo je igrarija koja se spolja ne vidi, batrganje čovečje ribice u njenom srcu, tajna zabava, krijumčarenje, nije ona ni sa kim bila godinama, zar joj je uopšte neko potreban posle njenih muškaraca, zar možeš pomisliti da im se ko može približiti na puškomet, na sat hoda? Šta ovaj zamazanko umišlja, gleda je kao da je laka roba, kao da sve zna. I kakva je to budalaština sa oglasom, je li on iz auto-škole ili je pao s neba, zar se vožnja može učiti vezanih očiju, to jest, bez upoznavanja? Ma, njoj i nije potreban učitelj, vozi ona od desete, samo joj se nos video iza volana, ljudi se krstili i padali u nesvest, vrištali i sakrivali pod sedišta, kao kad je voz braće Limijer ušao u stanicu. Nego, lupio je odnazad neki nespretnjaković, tuc-muc, kršio prste, zapomagao kukavac, nije mogla da ga opasulji, ljudski izravna račune, kad eto policije, i policajac se (lečila ga stoput) čudom čudio kako tolike godine vozi bez vozačke dozvole.

Ovo je samo formalnost, reče Curica samouvereno, i ubaci u prvu.

Pomešali mi se oglasi, pravda se instruktor vožnje, ali to Curici, pravo govoreći, nimalo ne liči na izvinjenje.

Ženite se preko oglasa, iznenada ga upita, a već je u sledećem trenu, zbog neumesnog pitanja, obuzima nelagoda.

Stanite, pokaza čovek.

I dok je migavac secao, čovek, suviše bodro za njegove zrele godine, iskoči iz auta, i već se vraćao s rukama punim novina i koječega, sa cigaretom za astmu među zubima. Žurno se osmehnu Curici.

Kakav mu je to naglasak, pomisli ona, uzvraćajući osmeh kroz staklo. Naime, instruktor je pravilno sklapao rečenice, niko ništa ne bi primetio da ih samo čita, ali kad bi ga čuli, kada bi progovorio – sve bi vuklo nekuda. Njegov akcenat je karakterističan poput jakog, prijatnog, nesvakidašnjeg losiona posle brijanja, pomisli Curica, a zatim se odmah začudi kako joj je tako šta moglo i pasti na pamet.

L je skraćenica za *ludak*, objašnjavao je instruktor, puštajući je da vozi kud hoće. Zato sam sve pomešao.

A Crveni signal? pokazala Curica natpis na haubi. To je *stani, ne prilazi?*

Ah, pa ne, odmahnu instruktor koji je razmotavao novine. Ali crvena boja je uvek u modi, jedan evergrin – valjda je aludirao na nekakve studentske nemire o kojima se pisalo, podvlačeći, pripravan na smeh – dakle, crveno je uvek zeleno!

I rekavši to, opet pokazala žućkaste zube.

Mađar, pomisli Curica skoro glasno, pa da, čuj kako zanosil!

Bila je srećna kao da ga je raskrinkala, prozrela, kao da mu je vratila onu golotinju.

A da ga je ljubazno pitala, taj bi joj lepo i odgovorio da mu je ime Pal, Blašković Pal, da govori meko jer je Mađar, da su mu leđa pomalo povijena pošto je povazan presamićen preko volana, da bi verovatno i bez toga bila takva jer je odavno prevalio pedesetu, razmenio šest banki, štono kažu, da se sigurno, preko nekoga, znaju, jer ovo je nedovoljno velik grad da bi se ljudi čudili kako je svet mali.

Curici nešto zamirisa, no to nije imalo veze s jezikom.

Uzmite, reče Pal, pošto je izbrisao veliko lice, pružajući joj otvorenu celofansku kesicu s papirnim maramicama za osvežavanje. Kraj je junskog poslepodneva, još je sve vrelo, čovek se znoji, ma bio i flegmatik po naravi. Curica spusti naočare u kri-lo, izvuče s dva prsta meku vlažnu hartiju udavljenu u parfemu, rastrese je, zahvalno protrlja čelo, obraze, nos, bradu, oseti gorčinu na usnama, pomisli da bi, prilikom ovog umivanja, mogla da izbriše i crte lica, pa mahinalno pogleda u retrovizor o kojem je visila zečja šapa i žuto-crna zastavica fudbalskog kluba.

Savivši na oglasnoj strani novine u tubu, Pal je vijao oveću muvu uletelu kroz leptir-prozor. Mislio sam da je, kao što mu ime kaže, rezervisan za leptire, veli, zavlačeći dva kratka prsta kroz prozorče, za ošamućenim insektom koji je jedva pronašao put.

Čekali ste ženu iz oglasa, upita, uporna kako samo mogu biti žene kojima je do nečega stalo. Šta ako je u međuvremenu stigla, dok se mi ovako zaludno vozimo.

Stigla je, reče Pal polako, i Curica pocrvene.

Zar se ne plašite?

Plašim se.

Mislim, ko zna na koga možete naleteti... Neku lujku, reci-mo. Monstruma.

Hoćete reći da sam ovako zaštićen?

Curica sklopi usne uvređeno. Obeća sebi da joj, do kraja časa, majčin sin neće izmamiti ni slovca. Pal se zavalio u sedište.

Sve je to isti đavo, uzdahnu. Uvek kupujete mačku u džaku, nema nikakvog pravila, iskustva. Nikad se ne ponavlja, ma koliko izgledalo isto, ma koliko se, posle svega, lupao po čelu i vajkao: sve sam ovo već video, znao sam da će tako biti. Ništa tu ne može blizina, sve je stvar slučaja. Zažmuri, udahni i zagrizi.

Pazi stvarno, pomisli Curica. Ima tu nečeg.

A čime se gospođa bavi?

Lekar sam, reče Curica i ugrize se za jezik.

Ali ja lekarima ništa ne verujem, opet se nasmeja Pal. Sve u svemu, beše to čovek koji se lepo smeja.

Drugi – kad čuju šta sam – odmah plaze jezike, ukazuju na ovo ili ono mesto, žale se na tištanje, probadanje, preskakanje. Sreća je sresti nekoga ko ne haje, pogleda ga Curica iskosa, dajući pri tom poslednjoj rečenici priličnu dozu ironije. Čovek odmahnu.

Najvažnije je da vas posao ne ometa u vožnji. Obučavao sam, recimo, jednu časnu sestru, ta umalo nije zgazila pešaka koji je prelazio ulicu, jer se molila zatvorenih očiju... Da nije bilo duplih komandi, još bih s njom robijao.

Lažete, prasnu Curica.

Ne lažem, reče Pal hladno. Samo sam se šalio.

Nisam ni mislila...

Ne, u redu je, preterao sam.

Pal pogleda na sat.

Da skrenem na bulevar, upita Curica snishodljivo. Pal sleže ramenima, kao da je u tom gradu stranac.

Zaista dobro vozite.

Ne kao žena? Pokuša Curica koketno.

Ne znam da automobil ima pol, pre mi liči na hermafrodita.

Mislila sam na one priče...

Bah, pustite to... Ko normalan u to veruje? Znete kako se još kaže? Beogradski vozač je bezobrazan, ali ima reflekse. Oni sa rumskom registracijom nalik su kravama koje, tu i tamo, obođe podrepi krvopija...

Ne zaboravite da Sarajlija od svih znakova štuje jedino trubu. Ko je potegne prvi, ima pravo prvenstva...

Naš čovek, međutim, šofira glatko i bestrasno, bez komentara, kao da prepisuje iz Zakona o saobraćaju.

Da, to je još malo pa nauka.

Gde da vas ostavim? Čas je završen.

Zar već, izdade se Curica. Hoću reći: volim da vozim. Nisam ni primetila. Hajdemo do Ulice Patrijarha Čarnojevića, skuvaću vam kafu.

Vozite sasvim dobro, nemam vas čemu naučiti. Nema potrebe za instrukcijama.

Ali, ne. Već sam sve platila... Tu, iza te kamene ograde, živim.

Vaša volja. Onda, sutra? Tada ćemo popiti i kafu. Žurim.

Na randes? Čeka još jedna, tajanstvena kao šifra?

Moglo bi se i tako reći. Žurim kod svoje žene. Na groblje.

Intenzivan miris cveća sa zadnjeg sedišta, koji Curica nije ni primećivala, sad joj sasma steže grlo i zapuši usta. Instruktor se vižljasto premesti za volan i bez reči daje gas.

Curica osta na putu, zureći u zaglavljenu udovičku burmu, za koju će biti potrebno kilo sapuna da bi se skinula.

Viljuška

Taj Koča je čovek, potvrđivao je i Kiš, kao još jedan od Hamleta fasciniranih onima koji znaju da načine nešto svojim rukama, bilo da prstima izvade zub pomahnitalom kamaradu otečene vilice, ili da otkinu glavu narednom piletu.

Koncem prošlog leta imao sam čast, nastavljao je Kiš teatralno (već je bio viđen za dramaturga *Ateljea* 212), da s Kočom popijem kafu na kamenoj terasi u Budvi, kada je tuda, u šetnji, prošao Peko Dapčević. Brzo je odvratio pogled, a odmah zatim ponovo upravio oči put našeg stola i držao ih tako, tačno koliko je bilo potrebno da nam bude jasno kako okreće glavu od nas svojevolumino, neuznemiren. Nije pozdravio starog ratnog druga, a ni nas ostale, pomoćnike tobdžije, koje, verujem, nije ni video, zaslepljen uljanim odsjajem.

Ne javlja se godinama, obznanio je komandant Koča, dok se na pučini mala barka mimoilazila sa svojom senkom. Na nebu su se vrtoglavo sudarala godišnja doba i otimala za prosti krvavi presto kako je bilo i na zemlji. Neoprezan čovek, isključivo okrenut polukrugu morske pučine, nije mislio ni o čemu drugom do o svetlosnim tričarijama, samo časak pošto će početi da oseća potmulu jezu zbog magle koja je polako već slazila sa hladnih okolnih vrhova. U plićaku, još toplom kao da je čuvan u rasporenoj utrobi, venuli su opali i napušteni papirnati brodići. Samo je večernji maestral okretao stranice mutne knjige zaboravljene na opusteloj plaži.

Ovaj vetar sve više liči na vaš mađarac, primetio je Koča, neznatno zadrhtavši, podsećajući Kiša i njegovog ćutljivog druga na severac koji udara od gornje granice. Uvek preterujem, priznao je. To mi je dužnost.

Koča je, naravno, bio besprekorno odeven u belo, sa šušketavom svilenom maramom ispod ranjivog grla, a druga dvojica neobavezno, hapa-drapa, izđikljalih, zapuštenih bakenbarda, u izlizanom džinsu, raskopčani do pupka. Kiš je pod stolom sazuo meke espadrile i sedeo neprimetno bos, hladeći tabane u kame-noj senci. Susret ta dva stila oblačenja, nekoga ko je prolazio (heroja Dapčevića, na primer) mogao je podsetiti na Moneovu skoro nadrealnu kompoziciju *Doručak na travi*, sa dva golaća i jednim kompletnim dendijem, dva ološa spremna da umore usamljenog Kobilica.

U tom ulju ima nečeg pornografskog, pokušao je Koča da ih pridobije, zar ne?

Posle rata je pobednik, Koča (Ružin) Popović, bez milosti i pardona, očistio sve svoje znance iz susednih patricijskih vila, u koje je uselio nove drugove iz šume. Tako je moralo biti, ostalo su sve, veli, *prcnjanskovi* trikovi i tikovi. Ne znam kako možete da padate na tu zaostalu književnost. Život donosi svakojake naplavine, dakako, i leševe, i leševe. Naše je da budemo spremni i verni. To je muška priča. Do ostalog ne držim ni zeru.

I sad, vreme je večere. Srebro se uglačani svećnjaci. Naši ordonansi u militarističkim livrejama zagledaju zacakljene trbuhe kristalnih čaša. (Istinska jednakost se ogleda u preciznom spoznavanju svoga mesta u savršenoj hijerarhiji.) Kamerna muzika maženih nemačkih zarobljenika lebdi unaokolo. I, naravno, slatke, furiozne balerine, na našim krilima.

U čast čistog sna dižem zlatnu viljušku, dok se opaki, stari konjak ljuljuška grejan popucalim generalskim šakama. Lično sečem pečenu gusku, čija zlatna mast curi kroz svezani ptičiji šupčić.

Kako u njegov tanjir spustim komad carskog mesa, Peko ga, bez čekanja, uzima u ruku i kida zubima, mumlajući od zadovoljstva.

Ne tako, komandante, opominjem ga, valja uzeti viljušku u levu, a nož u desnu ruku, i ovako seckati.

Gorštak se, na trenutak, zaustavi, kao što se utiša i celo naše društvanje, dok Peko ne provari vic i nasmeje se trpajući novi zalogaj u usta. I drugi, reklo bi se, odahnu. Nepokolebljivo nastavljam. Rekao sam, nož u desnu, viljušku u levu, pokušaj, nije teško.

Sad dolazi ključni momenat, kad Peko, s mukom, shvata da se ne šalim. Nije se lako okrenuti protiv ratnoga druga, znam to i sam, stoji ti neka kuglica u grudima, kao da si progutao ispaljeni čep šampanjskog penušavca. Lako je s ideološkim neprijateljem, to je kao uhvatiti se u koštac sa bolešću ili noćnom morom, hijenom koja bi da odvuče deo tvog leša. Ali kako protiv onog sa iste strane, koji ti je brisao krv sa očiju, tetošio te u bunilu?... Razumem potpuno Peka. Samo, mora i on izaći meni u susret. Prvog sam svog suseda bez reči poslao u logor, a zajedno smo prakticirali tenis, bio je sjajan igrač, neću imati s kim da udarim loptu kao čovek dok ne naučim nekog od mojih, očas oni sve pokupe. Neće biti muke ni sa Pekom, pogotovo ne sa njim, bistar je i brz, kao i svi njegovi. Dakle, u levu...

Odjednom, opšti tajac, ni plamičak na sveći se ne pome-
ra.

Zar meni tako, mršti se ljudina i sve škrguće zubima, da mi nije brat, počela bi me hvatati jeza. Kako smo, ono, na Zelen-

gori, gulili koru sa mladih omorika, pili rosu sa lišća, jedan iza drugog, Kočo, gluva puško?

Ono je bilo onda, govorim mu mirno, sad je drugo. Drugačije divljaštvo je došlo na red. Zar si zaboravio Tolstoja, njegove tvrde granice? Rat je gotov, ali revolucija ne prestaje da nas menja. Sad kad smo preobrazili svet, red je da počnemo od sebe, majkoviću. Znači, viljušku u levu...

Peko gužva belu salvetu, koju je udenuo u okovratnik kao da je kod berberina, i baca je na pod. Besno izlazeći, ruši stolicu, prevrće pešom uniforme i čašu. Vino se sjuri niz stolnjak i počne da kaplje na parket, tup-tup. Koča stoji sa viljuškom i nožem u ruci.

Peko Dapčević istrže svoj oteti oficirski korporan lakeju iz ruku, samo što ga ne zgromi. Čuće za ovo i Stari, preti iz hodnika. Koča slegne ramenima, sedne i nastavlja da jede. Njegovi nož i viljuška sudaraju se u veselom ciliku. Podigne glavu, pa se i drugi za stolom prihvataju escajga. Odnekle opet lakne prigušena muzika.

Jeste li za još kaplju vina, pita Koča Popović dame.

Da li se Peko Dapčević požalio maršalu na komandant-Kočina buržujaska zastranjivanja – ne bih znao. Ni pod mukama, dotad, on nije išao na druga. A možda je preskočio tužakanje, zatekavši Tita za ručkom, kako naizgled malograđanski, uz pomoć viljuške i noža, komada pečenu ševu (koja još peva, poslednjom snagom). Jeste, oduvek ga je to potmulo pritiskalo, on iz planine, s drveta, a Koču majka uvijala u svilene deke, zalagala medom i šećerom, švajcarski ga popovi učili redu. Nikad to niko nije rekao, ali stoljalo je tako, kao neki čvor. Tek da svet ne bude savršen.

Više s Kočom u životu nije progovorio ni reč.

To je ta priča. Jedna verzija *Kraljevića i prosjaka*, večni dvojnički problem, zaključivao je Kiš, pokazujući konobaru prstima da donese još.

Gle, i moje su, u Novom Sadu, isterali Šaban i njegovi, od tolikih naših kuća skuckali nas u kokošinjac, priznao je gorko onaj Kišov žilavi drug, a sedeli su s nekim devojkama, u kafeu u kom su se tako jasno čula večernja budvanska zvona, kao da se sedi u crkvi.

Svi se sećate Puškinove bajke o ribaru i zlatnoj ribici, poče Kiš nekakvu društvenu igru, popularnu tih godina. Zamislimo sličnu, ali mračniju situaciju. Naime, javi ti se pali anđeo i predloži ti da izabereš jednu osobu, za koju će se on pobrinuti da iz tvog (a i života uopšte) nestane, ne pitaj kako, na ovaj ili onaj način. Koga biste, deco, vi izabrali?

Devojke se samo smeju, dok im kroz glavice ne počnu prolaziti nage siluete...

Ne znam za koga da se odlučim, ima više jakih kandidata, kažem napokon.

Dok palim zlatni *kent*, na tren mi blisne lice.

Franja u Tišmi

Ne spadam u red pisaca koji boluju od profesionalne paranoje. Uvek i slobodno svima govorim o onom o čemu trenutno pišem, to zovem isprobavanjem različitih varijanti. Pouzdajem se u svoju mutnu neiscrpnost.

Ako mi je baš stalo da nešto sakrijem, pripišem konstrukciju na kojoj radim sebi, kao što bih pripasao kuhinjsku kecelju, ili ispričao vic. Kao da se doslovno sve meni dogodilo.

To je stari trik. Svojevremeno je Aleksandar Tišma predočio meni i Franji jednu zavrzlamu u koju je upao zajedno s Miloradom Pavićem, kada su s nekog beogradskog banketa bili pozvani u novi stan prevodioca i glumca Eugena Verbera.

Nogu pred nogu, zapričali su se, i shvatili najednom da ne vide više ni Verbera ni svoje žene, a da se nove adrese prijateljewe – ne mogu nikako setiti. Otišli su do Udruženja književnika, no tamo su ih belo gledali. Onda je Paviću (koji je u priči pokazivao visok stepen snalažljivosti i inicijative) pao na um treći poznanik u okolini, pozvonili su mu na vrata, ali je čovek bio netom umro i njegova supruga (koja je, sreća u nesreći, znala ono što im je bilo potrebno) pomislila je da su došli u kuću žalosti da izjave saučešće. Konačno su se, posle kraćeg bdenija kraj odra, našli na pravom stepeništu, s čijeg se vrha čuo Eugenov žovijalni, smirujući bariton...

Zapišite to, Tišma, naivno sam predložio. Bio sam sebi dozlaboga smešan kada sam priču, za koju sam, skoro ženski, pomislio da je namenjena samo mojim ušima, pročitao posle

godinu-dve u Tišminoj knjizi.

Dakle, sastali smo se u klubu Kulturnog centra, zajedno smo birali odlomke iz stranih kritika o Tišmi, za tematski broj „Polja” njemu posvećen. Tišma se nije uopšte mešao (kada je utvrdio da znam šta hoću). Uvek se pozivao na vojvođansku stranu mog porekla, kada bi se udostojio da me zbog nečeg pohvali. (*Takvi smo mi, znamo da radimo, ali drugo – ništa.*) Za neki moj ispad ili žustru opasku optuživao je drugu stranu mog podivljalog genealoškog stabla. *Sad iz vas progovara Bosna.* Sve u svemu, puštao me je, gospodski, da uradim sve po svome.

Imao je samo jednu molbu, ni za šta drugo, rekoh, kao da nije mario, samo jedan zahtev: da neko prikaže njegov roman „Dan odlaganja”, koji je, prerađujući staru priču, objavio u ozbiljnim godinama, ali u ne vreme, u Miloševićevom Beogradu. Ispalo je tako da se niko na roman nije ni osvrnuo. Eto, tek toliko je tražio. Ništa preterano. Samo jedno pažljivo, seriozno čitanje.

Daj meni da to uradim, odmah se ponudio Franja, kada sam kolegama izneo piščevu želju.

Čovek ne traži da ga sahranimo na Stražilovu, odmeravao sam polako reči. Zadovoljiće ga tek običan, dobar prikaz. Obavezao sam se da ću mu to učiniti...

I?

I ti znaš da si retko sposoban da završiš tekst. Bez uvrede. Jedna je stvar retorskim trikovima hipnotisati bapce na književnim večerima, a druga je sestiti i potpisati suvisao tekst. Misliš li da si za to kadar?

Mislim, rekao je i oteo mi knjigu iz ruku.

Nikada nisam video ni knjigu ni tekst o njoj. Lakovernost će me jednom dotući. Prolazili su dani, broj se polako sklapao, pokazivao sam Tišmi prispele radove, kad bi navratio u redakciju (s čijeg se prozora, na pepeljavu sredu, mogao videti svećenik u bašti kako podešava kostim strašila, tek toliko da otera ala-

ve ptičice, ali da ne uplaši jutarnje anđele). Nijedan red Tišma nije posebno komentarisao, počinjao je priču o nečem sasvim drugom, divio se veštini strpljivog baštovana u mantiji, samo bi na kraju, ipak, zapitao šta je sa *onim*. Trebalo bi da bude sve u redu, uveravao sam ga, sve žalobnije svestan da je ta knjiga ukleta, da će odlaganje priče o njoj biti nedogledno.

Ne treba ni sumnjati da sam povremeno pokušavao da učinim nešto, obećam dupli honorar, ili naprosto iščupam knjigu iz crne rupe i dam je nekome drugom (čak sam i ja dolazio u obzir u krajnjoj nuždi, u gorućem cajtnotu), ali neprestano sam dobijao uveravanja da tekst tek što nije gotov, da je u svemu potrebna samo druga ili treća ruka, Šiva, izgleda (ako se tako zove onaj mnogoruki), tom bogu se valjalo obratiti, ili Gregoru Samsi, aždajici sa šest neizbrojivih ručica.

Svi krajnji rokovi su prozviždukali odavno, bili smo počeli prelom broja (naravno, od Franjinog prikaza nije bilo ni plamička), kad je Tišma navratio.

Broj će biti cakum-pakum, obećavao sam. Videćete.

A onaj tekst o „Danu odlaganja”, upitao je pisac po hiljaditi put, snebivajući se, kao dete sa fiks-idejom, bože me prosti.

Ništa od toga, presekao sam surovo, poput lekara koji iznosi pravo stanje stvari. Jedino ako ćete ga vi zvati.

Pružio je ruku ka telefonu.

Sekretarica je okrenula Franjin broj, i dala Tišmi slušalicu, gde si mladiću, upitao je Franja starca, očekujući, pretpostavljam mene, u svakom slučaju nekog mladića. Tišma ovde, Tišma, ponavljao je Tišma neko vreme uzaludno. Onda mi je ponovo vratio slušalicu. Završiće ga do večeras. Hoće opet s vama.

Mi smo počeli prelom, objasnio sam nestrpljivo. Znaš kako stoje stvari. Mogu sačekati do šest, ako ćeš imati taj tekst.

U šest, čvrsto je obećao Franja. Šest i petnaest.

Posle deset minuta, kada sam Tišmu već ispratio, javio se Franja i umrlim tonom obzanio da nema ništa od teksta, jebiga.

Tišma je bio zadovoljan kako je sve ispalo. Ljudi su to čitali, zbog toga sam to, valjda, i napravio. Nisam mogao da izdržim njegovu ćutnju, pa sam mu jednom, kao izokola, pomenuo Franju, na šta se starac zarekao bezbojnim glasom: Za tog čoveka neću više da čujem.

Možda se zaletio, pa se zagrcnuo prevelikim zalogajem i uplašio, ne verujem da o tome misli loše, pokušao sam da na kraju sve izgladim, mazeći piščevu sujetu, ali je on ostao nem do kraja i uveren da ga je njegov nesuđeni kritičar prezreo i ponizio.

U knjizi koja je okupila sve neke autobiografske priče (među njima i onu moju, sa Šerlokom Pavićem i izgubljenim Verberom), objavljenom, čini mi se, odmah po Tišminoj smrti, pročitao sam i jednu u kojoj se stari pisac u novosadskom Dunavskom parku skoro potuče sa nekim đavolski drskim Cigančetom koje ga u svom majmunskom bezobrazluku sve-sne i pretpostavljene žrtve dobrano išutira... I sâm pogođen transfernom nelagodom, zatvorio sam knjigu i odbacio je od sebe da se malo povratim, kad se iznenada setih gotovo istovetnog događaja od pre desetinu godina.

Navratio sam u „Polja” (koja je tada uređivao Franja Petrinović), i s njim i još nekim seo u „Zagreb”, kraj same metalne ograde koja je delila terasu kafane i Katoličku portu. S tornja je odbilo podne, grad je danima razdirala žega, naručili smo pivo koje je kelnerica donela u debelim kriglama. Znali smo to lice iz viđenja, sigurno je imala malo dete i živela u nekom od polutanskih, prigradskih naselja, tipična tišminska heroina. U to se doba nikako nisam zanosio tim tipom stvarnosti, ali je zato Fra-

nja već naginjao *tegodnoj prozi*, a i mnogim drugim tegobama, ako ćemo po duši. Tu je dolazio svaki dan, sa raznim društvima, i nastojao da šarmira melanholičnu konobaricu. Primetio sam da je, od prošlog puta, napredovao kod dame, sad ga nije apsolutno ignorisala, nego se upuštala u lake pošalice, kao da su se sreli na seoskom vašaru. Još samo da joj kupi alvu ili šećernu vatu na šta-piću, pomislio sam, ili da se uhvate jedno do drugog u kolo!

Uto se, s druge strane ograde, pojavi nekoliko Cigančića (najpre sasvim uklopljeni u idilu, a posle, da vidiš, kao pravi partibrejkeri). Prosili su, namirisali tamjan.

Iš odavde, zabruna Franja, sevajući očima.

Daj barem banku, života ti, moljakali su onim naučenim, iritantnim glasovima.

Nemam, dreknuo je Franja.

Ma, da im damo neku paru, mašio sam se džepa.

Nikako, odlučno je presekao Franja i uhvatio me za ruku. Tek onda nećemo od njih moći živeti.

Uglavnom, klinici su ukapirali ko im je neprijatelj. Malo su se primirili, kao prisluškujući naš razgovor, mada se nisu odmicali. I taman kad si mogao pomisliti da je sve gotovo, da od priče nema ništa, a Cigančići se sele za drugi sto da masiraju neko srećnije društvanje, devojčica od, recimo, osam-devet godina, ošišana pomoću lonca, s mirisom najmanje dvonedeljnog neopera, provuče ruku kroz metalne arabeske i sa našeg stola ugrabi Franjin NIN, smota ga začas u tubu, i popevši se na ogradu, poče savijenim novinama, iz sve snage, udarati čovekovu pozamašnu glavu, da je akustična porta stala da odzvanja, a ljudi podižu poglede i okreću se za neobičnim zvukom.

Prestani, prestani, ponavljao je Franja, ali malo joj to nije bilo ni na kraj pameti, tukla ga je tako zdušno da se novinska hartija počela cepati i rasipati. Još kad su njena dva druga dohvatila preostale novine i krenula da pendreče nesrećnika koji je samo

uzmicao i dizao nemoćno ruke, stvar je dobila tako komične dimenzije da je i nas, koji smo s žrtvenim ovnom sedeli, obuzeo zarazni smeh što je dopirao odasvud.

Naravno, bilo bi idiotski da je Franja preskočio ogradu i počeo da bije decu, znao je on to dobro. Ali, navraga, znali su to i oni. I tako su ga sistematično nastavljali lemati, šaljući razoružavajuće osmehe na sve strane. Sada se nemoćni Franja okomio na nas.

Šta je vama smešno, urlao je, a mi smo samo slegali ramenima i valjali se po mermernim pločicama porte i lišću kestenova.

U najgore doba pojavila se Franjina konobarica da vidi kakva je to strka u avliji. I sama se osmehnula na nesvakidašnji prizor. A onda je njen nesuđeni đuvegija totalno upropastio sve svoje šanse. Naime, obratio joj se, sad ustavši sasvim sa stolice, pa deca više nisu mogla da ga domaše, već su se klanjala zbog dobijenih aplauza i skupljala šakački bacan sitniš koji je sada pljuštao sa svih stolova, dok je Franja izbezumljenim glasom, i dalje joj persirajući, zahtevao da ga konobarica, kao redovnog gosta, zaštiti od neprijatnosti!

Ja da te štitim od te dece, prasnula je kelnerica u tako zdrav i iskren smeh da se i meni počela dopadati. Svašta od ovog čoveka, rekla je posle dva minuta, brišući suze iz očnih kutova. Tako je potencijalna melodrama okončana nasilnim putem. I njoj je, verovatno, sada bilo malo žao. Uvređeni Franja je, demonstrativno, zauvek promenio kafanu.

Moja namera se ne iscrpljuje u anegdoti. Možda ova priča nema vidljivo naravoučenije, ali svakako služi da na neki način pomiri dva posvađana pisca. Slična nevolja čini nas bližim, jedinstvenijim. Doduše, ne bi se moglo reći da je ovo poljubac između dva čoveka. To bi bilo suviše hrišćanski, idealistički. A to izbegavamo.

Nego, da zamislimo Franju i Tišmu kako stoje jedan ispred drugog i nekako se prijateljski šamaraju. Prvo jedan starac, pa onda drugi. Šljas, šljas. Kao porcija ljubavnog šibanja. Lupaju jedan drugog celo popodne, dok im na usta ne pođe bela i krvava pena. Onako muški. Iskreno verujem da taj čin može da očisti njihove duše i spoji ih, na kraju. U čistoj zoni sumraka.

Knjiški Kiš

U svojim knjigama Kiša sam poimence pomenuo 52 ili 54 puta (taj broj je klizav i zavisi od nekoliko faktora, tu, pre svega, mislim na uticaje Meseca i načine čitanja), ubrajajući i jednu kratku autobiografsku belešku u kojoj sam se (sve pozivajući se na kombinaciju mog imena i prezimena, maglovito i isprekidano poreklo, teški mađarsko-srpski gulaš) predstavio kao inverzirani Kišov imenjaka, a uopšte ne računajući različite, više ili manje prohodne aluzije i pozivanja upomoć, kao ni jednu modru tetovažu ispod nokta.

Rečju, Danilo Kiš je moj književni junak. Kao i svakom ko se uverio u gorku borhesovsku dogmu da kukavice i lajavci najpre znaju koliko su istinski junaci osetljivi i ranjivi. Ali, nisam ja bio ikonopisac ili fabrikant literarnih relikvija. U tom poslu sa Kišom počesto sam zaboravljao i tekst, kao onaj što sanja da peva pod prinudom.

Ne odguruj život pesnikov (govorio sam sebi), u strahu od dodira i mehanike, predviđajući da ću upasti do guše u bespuća rečenica u kojima nema ljudi.

Dopuštam da je taj poetički zahtev kišovski (odgovarao sam onima koji su to primećivali). Briga me da li je knjiški Kiš trenutno šik ili ne, nemam nerava za slične jezičke igrarije. Interesuje me život (obznanjivao sam stavljajući ruku na srce). Ako sam, što kažu, uopšte živ.

Ali kakav život, bogo moj!

Da li ga je bilo u priči koju sam konstruisao o Kišovom gimnazijskom boravku na Cetinju, o periodu na koji se pisac, osim razgovornog pominjanja neprestanih kiša i ujaka, *upravnik Njegoševog groba*, nije ni osvrnuo? Kiš, sa noćnim polucijama, polupesnik-pelivan, gubitnik u školskom krosu, zaljubljen u neku sportsku zvezdu, maltretiran od razrednog siledžije, u magarećoj klupi, na drvetu, njuškajući svilene gaćice!...

Gle, život pisca uvek je legenda. Izvesna je samo smrt.

S druge strane, nikad o Kišu nisam napisao nijedan suvisao kritički tekst, mada sam ih posvećivao mnogo manje dostojnima, i premda sam o njemu često govorio s punim ustima. Bizaran običaj Eduarda Sama da se useknjuje u novine, uvek mi je izazivao sliku sopstvenog nosa optočenog razmrljanim štampanim slovima, kao usputna parodija Božjeg čudila koje slavi, recimo, drvo na čijim granama rastu listovi ispisani debelim citatima.

Doduše, sastavio sam jedan, *tekst*, za neki davni skup, *O erosu forme*, računajući da je to bilo jedino što je Kiša, po sopstvenom priznanju, stvarno zanimalo. Mislim, i jedno i drugo. Ali, članak sam na jedvite jade, posle, objavio, jer mi je zamereno da se ne držim fakata i zdravo za gotovo uzimam glasi-ne, mada sam se, kišovski, pozvao na nepouzdanost svedoka, a uredniku – kad mi je već osporio *naučnost* koja mi nije bila ni na kraj pameti – predložio da štivo štampa u rubrici *poezija*.

Druga stvar u kojoj sam, navodno, omašio bila je ljubav (oh, još jedan poraz, uzdahnuo sam siranovski), naime, upitao sam se, *moje dame*, kako je to Kiš koji se u svojoj prozi, i deklarativno, gnušao ljubavnih *psovki*, ostajući na rubovima narativnog petinga kao poludevac, preveo takvu vruću stvarčicu imenom *Bordel muza*, „što se čita i spređa i zguza”, elem, tako sam ja to u fusnoti objasnio da je reč o antologiji erotske poezije, koja, je li, može da se čita s koje god vam strane padne na pamet.

Kako ti to rimuješ u teorijskom tekstu, pitao me je gadljivo urednik, na šta sam mu ja odgovorio neubedljivo da to i nije teorija nego praksa, a znao sam već da mi je život i moja perverzna sklonost njemu opet dolazila glave.

Priču sam objavio godinu dana kasnije, i sâm sam izostavio one inkriminisane rime. Iz čisto književnih razloga: slika mi se činila suviše bukvalna i naivna.

Ali, tekst o Kišovoj plemićkoj raspolućenosti, o pričama zbog kojih se crveni, o spaljenim ljubavnim pismima iz *Verenika* i *Crvenih marki s likom Lenjina*, koja su možda izraz nekog dubljeg književnog stida, o slavljenju zagrobnog erosa u istim pismima (nad kojima još lebdi dim, forma dima, kao što se uzdiže *pesma nad pesmama*, u autentičnom *Bordelu muza* koji je, vele, spaljen), dakle, taj tekst nisam završio nikada.

Mogao sam sve započeti rečenicom: *Još kao sasvim mlad, Kiš je ličio na ostarelog Kita Ričardsa*. Ali nisam. Inicirao sam prosto:

Tamo, pre dosta dobrih godina (a ovo što sad sledi overava Eduard-Edička Limonov, inače pouzdan koliko i njegova sklonost ka ženama), po umetničkom Parizu je, poput magične karte, kružila priča da je jedna markiza ponovo izašla u pet sati, i to sa piscem koji je upravo u to doba iskopavao sebi grobnicu u sopstvenoj priči.

Gotovo da je u svakom čitalačkom društvu neotesano raskrinkavati aluziju na Danila Kiša, kao, uostalom, i onu prvu, valerijevsku, najčuleniju realističku frazu-rugalicu o besmislenoj markizi, koju je i sâm Kiš prežvakavao kao jezičak zapadnjačkog duvana.

Ipak se, tim utabanim putevima Gospodnjim, stizalo do živog trača kako je u novim pariskim salonima nekih postmodernih Germantovih, Danilo Kiš, književnik ovdašnji, preoteo

jednu ekscentričnu plemkinju (ekscentričnu, već zbog svog zanimanja za literaturu), *skinuo ju je* nikom drugom do svom mađarskom sabratu Peteru Esterhaziju!...

Isti Esterhazi (paladin iz vladarske loze starije od Habsburga, čiji je tatica bio, uprkos plavoj krvci, ispalo je, policijski doušnik) vratio mu je dug, pozajmljujući Kišovu novelicu *Slavno je za otadžbinu mreti*. Ubacio ju je u zbirku priča, među svoje, uopšte ne pominjući Kišovo autorstvo. Za taj gest, ruku na srce, nije bilo nekog naročito vidljivog razloga, osim nejasne činjenice da je obrađivala temu iz legendarne istorije Esterhazijeve porodice, te da je posezanje za tako golemim, neobeležnim citatom bio, navodno, legitiman literarni čin. Taj potez je svakako imao svojih čari, ali je bio, mnogi će reći, i dobrobrano inteligentan, jer Kišov neobeleženi tekst dominira u Esterhazijevoj knjizi.

Priču znamo. Zbog učešća u nekoj pobuni, mladi ugarski oficir biva osuđen na smrt, pregrubo, ali za primer drugim plemićima. Njegova majka, velika dvorska dama, obećava da će pokušati da ga spase. Ako car, s kojim je u mladosti imala, naslućujemo, buran roman, usliši njene molitve i pomiluje ga *blago, rukom*, ona će se, dok ga budu vodili na stratište, pojaviti u beloj haljini. U suprotnom, već će navući korotu.

Dok čeka u ćeliji carsku milost, mladi Esterhazi stiska nezvereno srce. Kada ga, na jutro pogubljenja, upitaju za poslednju želju, bira cigaretu, mada žudi za čašom vode. Slušajući radosni huk svetine, na putu ka gubilištu, sin ugleda krilo majčine bele haljine. I trenutak pre egzekucije, još se nada spasenju. Esterhazijevi drugovi u oficirskoj kasini slaviće njegovo hrabro držanje u odsudnom času. Jedino će ponosna majka znati da je sve bila predsmrtna gluma i da je sahranila sopstvenog književnog junaka.

Dugo sam se spremao da, tim povodom, Kišu pošaljem jedan sličan siže. Reč je o jezivom događaju koji pamtim iz dečastva. Jednom je Kiš učestvovao u nekoj radio-emisiji i ja sam pokušao da se telefonom uključim u program i obrazložim stvar, ali nisam dobio vezu. Oduvek sam bio malodušan, i dok sam se skanjerao i snebivao, Kiš se razboleo. Umro je nekako u vreme pada Berlinskog zida, posle čega su se i u Madžarskoj otvorili tajni policijski dosijei, iz kojih će Peter Esterhazi doznati da mu je otac bio cinkaroš. I onda, zar sam mu, povrh svega, još bio potreban ja, sa savremenom dopunom priče koju je uzeo od prijatelja?

Ne samo što se svemir od Kiša već neumitno udaljavao, nego smo ga, plus, i svi mi ostavili i pobjegli od njega, kao što poprceljivi klinci ostavljaju neželjenog bebana uvijenog u sintetičko ćebe na tuđem pragu i brišu glavom bez obzira.

Smatrao sam da moja novela ne samo što je bila pogodna za još jednu iz *Enciklopedije mrtvih* nego bi sasvim lepo stala i u *Sveopštu istoriju beščasća*. (Ali i za jedno i za drugo bilo je nepovratno dockan. Iako bih svoju životnu priču dao bez naknade i bez želje da mi se pominje ime. Nisam ja bio od onih koji svojataju. Esterhazi je dobio ono što je zaslužio.)

Dakle, odrastao sam u kvartu simboličkog imena Podbara. To nije Kišov kraj, nema tu kestenova. (Ima nekog bagrenja, ali to više ide uz Petefija ili Crnjanskog.) Sada se Kišovom zove jedna stara novosadska ulica, nekada Avgusta Cesarca (dok nije otpala plava tabla s njegovim imenom), još ranije Luja Bartua, onog francuskog ministra koji je s Aleksandrom popio u Marseju metak.

Oprostite što govorim pomalo uličarski, ali priča je već počela, jer je Gavra, taj manje-više smrtni junak, živio tu, u mojoj blizini, u Almaškoj. Beše to mangup, kakvih je kod nas

nekada bilo, sitni šarmantni zlikovac, čijih se pesnica još sećaju neki večiti mladići.

Uglavnom, legenda je ograničenog, lokalnog karaktera i dometa. Bila bi još brže zaboravljena da Gavra nije, prilikom pljačke neke bedne trafike kod Sajmišta, ubio dva milicajca. Sudeње razbojničkoj grupi bilo je senzacionalno, sa nekoliko vrtoglavih obrta, kada su i okrivljeni počeli da se međusobno optužuju. U svakom slučaju, Gavra je, posle višemesečnog izvođenja dokaza, uz more veštaka koji su uskakali jedan drugom u usta, dobio smrtnu kaznu.

Kada je kucnuo čas, smrt je, navodno, primio mirno. Noćni pazitelj Tribine mladih, penzionisani čuvar zatvora Petar Vulović, kleo mi se da je Gavra poslednje zemaljske noći spavao kao zaklan, nije ni zaškipao zubima u snu, pustio suzicu ili patetični vetrić. Za poslednji obrok, kada je, po znanom običaju, mogao da izabere šta želi, odlučio se za ono što je i inače bilo na zatvorskom meniju toga dana: znate već, skoro plastične, makarone.

Koknuli su ga u cik zore, u streljani kraj kanala, odakle se, posebice noću, preko vode nadaleko razležu prasci. Od petorice iz voda smrti, samo je jedan bio dželat (tajna je ko) i imao smrtonosni metak. Niko neće moći sa sigurnošću da se hvali kako ga je smakao, niti da se grize, kasnije, ako mu je do toga. Kuršum je osuđenik dočekao, dakle, mirno, zagledan u cevi.

Advokat Bogdan Vinokić (koji je, po sopstvenom priznanju, kao student prava imao jednu žustru kafansku polemiku sa *književnim kalfom*, koji će mnogo godina kasnije postati Danilo Kiš, i ovaj ga je potukao tako da je, kao svaki nesuđeni pisac, otišao u sudije), koji je, dakle, po služenoj dužnosti, prisustvo-vao izvršenjima, priča da su se i najhladnokrvniji zločinci, koji se nisu bojali Boga Oca, suočeni sa takvom smrću, slamali i vrištali do neba, povlačeći se po zemlji, u koju će za tili časak.

Jedva bi ih dotukli. Gavra nije raskopčao okovratnik i ogolio grudi kao kakav revolucionar (premda se i to priča), ali nije primio metak kao pseto, nego kao čovek, ako se tako može reći.

Eto, to bi bila ta paralelna, esterhazijevska storija. Vidim i sâm da nije ništa naročito, ali računao sam da u rukama Vuka Mandušića sve ubija.

Šta li je mislio u poslednjem času, valja da se priupitamo. Gavrina sirota majka nije bila ni član Centralnog komiteta, čak ni Antifašističkog pokreta žena. Tita, tadašnjeg našeg cara, nije videla ni kad je fino trunuo u blizini, u kazamatima tajanstvenog Petrovaradina. Kako se u njega mogla uzdati? Pisala mu je, naravno. Ali, on nije, ni onako, bez razloga, mrdnuo malim, klecavim prstom. Posle sam je sretao, zabradenu i sivu, kako obilazi plombiranu kuću ukraj Almaške crkve, u kojoj je nekad njen sin, vežbajući se, pucao u bezruke krojačke lutke, koje su nalikovale našim bogovima. (Jedino, ako se nije, na kraju, ufao u Majku Božju, kad smo kod toga, no ne znam, iskreno, koliko to može da ima konkretnog efekta.)

Odakle mu onda snaga, hteo sam da pitam Kiša.

Stvarno, odakle nama svima snaga?

(Bilo bi krasno da u ovom trenu iz nekog zidarskog tranzistora grmne *Eroika*.)

Zabranjeni grad

Kao dete, mislim da sam zaista voleo svoj grad, možda pomalo apstraktno i slepo, dugo mi je trebalo da shvatim da je to što zovem ljubavlju – jedna vrsta stida.

Nije to bio užasavajući sram od kojeg se nije moglo disati i koji prelazi u osećaj krivice i griže, nego nekako sitan, dečji, što jedva gura krv u glavu, recimo, kada imaš rupu na čarapi ili veš poprskan urinom ali to ne vidi niko, pa ostaje negde zaključan, kao laka opasnost, kao strepnja da ćeš u snu, među gomilom ljudi, ostati sasvim go. Ili ravno onoj nelagodi, kada na koncertu kamerne muzike, u nekom lirskom zatišju, čuješ sopstvena creva. Ali, to najviše. Uglavnom, samo stid u naznakama, u pretnji da ćeš zbog nečega ostati usamljen i ismejan.

Čitava moja muka, neko tiho gađenje, ogledali su se u tome što ni u jednoj priči nisam pominjao njegovo ime. To je prosto bilo skriveno mesto koje raste u osoju, slepi miš koji ne deli sreću. Grad bez svojstava, avet.

Samo pokatkad budio bi se iz usedeličkog sna, kada je Gavra ono ubio dva policajca (dugo su nas privlačili plombirani prozori njegove kuće u Almaškoj, odakle nas je sanjivi čuvar terao rukom kao mušice), ili kad je pomahnitala poštarica pojela svoj okot (krv se smrzla u frižideru, kao u trivijalnoj istoriji beščašća). O, zašto je samo užas prihvatljiv znak života?

Pratiš li me? Uvek mi se činilo da ću pokvariti igru ako glasno izgovorim ime grada i tako krajnje banalizujem stvar, sve svesti na nivo anegdote, prazne bapske priče. O tome raz-

mišljam dok hodam ovuda kao umorna životinja po kavezu. Ovamo-onamo. Molim te, ne okreći se.

A to, to je moja ulica, tu živim. U onoj bezličnoj kući. Sigurno da ona nije bez pikantnih sastojaka, ali ja, boga mi, ne mogu da se setim nijednog. I stari komšiluk je lud, na jedan dosadan način. Negda su se, duž ivica, krivili žilavi bagremi. Posle su ih isekli, i sada nema ničega. Tek tu i tamo direk, kao kazaljka sunčanog sata, što ga je ukopao kolerični starkelja. Ali otkad nema bagremova, nema ni providnih senki. Ulica bez senke, bez odraza, kao kakav papirnati vampir. Svane i smrkne se. Tek tako. Ako to neko uopšte primećuje. Stara slava.

Jeste, to što ne vidim ništa, možda je kokošije slepilo izazvano domaćom hranom. Kad ti je nešto stalno nadohvat, postaje običaj. Gubi značenje. Ti si došljak i pamtiš nevidene sitnice. Kada mi rukom pokažeš kosi krov, slavski venac nad kućnim brojem, ili drvo koje na nešto liči, trljam oči u neverici, loš sam ti ja i škrt vodič. Gledam samo ispred sebe. Plašim se rupa i oderanih psećih sablasti.

Ionako slabo pamtim imena i lica. Zaustavi li me ko, interesujući se za ovu ili onu ulicu, obično ću slegnuti ramenima, izgovarajući se da sam i sâm stranac. Ne bih pričao ni tebi da me ne pratiš u stopu kao sunce. Da, nebo gledam. No ako pokušam da se setim, to tvoje sunce opisaću onako kako ga u gornjem uglu hartije crtaju deca, prepolovljeno, sa debelim grafitnim zracima, nalik dvokrilcu s Čeneja, iz kojeg se rasipa otrov za komarce ili leci za zakasnele narodne svetkovine.

Ovom putanjom prolazim uvek u isto vreme. Da me neko primećuje, mogao bi po meni naviti sat. Dokoni profesor filozofije što predveče iznese šamlicu pred haustor u kojem odzvanjanju grafiti, stvarno bi mogao dobaciti: gle, novosadska vekerica! Ili: evo opet šetalice sa varadinskog sata, koji pokazuje lažno vreme i vidi se s Meseca!

Dakle, nisam se micao odavde. Nije da nisam imao prilika, ali ostao sam usedelica, moglo bi se tako reći. Računam da je to od nekih kućnih magnetnih sila, preteške gradske gravitacije, šta li.

A gde bih, uostalom, i išao? Petrograd, Buenos Ajres, Dablin postoje samo u knjigama. Doduše, bio sam jednom u Segedinu, u vreme prvih nestašica, da kupim sir i ljute kobasice. Ali sve je to građeno istom rukom, sve su to srednjoevropski blizanci, kao da sam u svome gradu ali sanjam, tek pokoja razlika, valja se pomučiti da dođeš do nje, kao na nesavršenim dvojničkim slikama iz enigmatskih časopisa, tako da slobodno možeš reći da se taj odlazak ne računa.

A čeznem ja za gradovima. Čuvam negde jednu fotografiju Brazilije, rekao bih da me opija da to ne zvuči jevtino, novi grad usred džungle (u koji bi dugo još zalutala raspamećena zver), slika je prepuna južne svetlosti, verovatno je podne, na beskrajnim bulevarima nikoga, samo u tom urbanom bespuću, među savršenim snovima arhitekata, među zgradama iz filmova što slave budućnost koja nikada neće doći – samo jedan, jedva vidljiv čovek, i njegova, za prljavi nokat duža, senka, kao na praznoj plaži pored okeana kojim se završava ravni svet.

Ne boj se, ne idemo nikuda. Samo mi jezik deblja kao potklobučeni bedeker, dok ti stojiš i mirišeš svoje prste.

U stvari, bolje je da ti ja ništa ne pokazujem. Očas zabravim gde je šta. Amnezija na nervnoj bazi. Šta ćeš, nikakav domaćin. Nisi dobio ni ime. Ako te pitaju gde si bio, kaži: nigde. Nećeš pogrešiti.

Produži malo korak, postaje svežije. Tebi mogu reći. Zbilja sam vezan, začaran. Sleđen. Kao da sam stanovnik opsednutog grada, onaj koji se gužva, hoda od senke do senke, nervoznim prstima krišom lepi žvakaću gumu za unutrašnjost pisaćeg stola, uvlači glavu u ramena pomislivši na nadrealističkog snajperistu koji vreba sa gromobrana i puca nasumice u masu, kao sunce.

Odande duva. Dunav je dubok i miran kao zaborav. Zime su odavno sipljive, i na reci se jedva uhvati gdegdje raspadljiva pokorica. Tek se pokoja stiroporska santa (kao otpadak neke divlje scenografije) prepušta sumraku, poput belog, prljavog tromba.

Nekada je led okivao reku da su seljaci prelazili iz Srema, s velikim sankama i konjima krvavih gubica, po površini vode, kao fakiri i prstenovani apostoli. Led je bio toliko tvrd da behu potrebni sati ne bi li se razbio pijukom, da bi se pod njega, onda, mogao gurnuti, na primer, čovek, ili se oprale ruke, ako se to, po ciči, baš mora.

U slovenačkim gorama

Prvo što ću videti, kroz gustu čeličnu muholovku na prozoru, biće vrhovi neke šume. Posle ću pomisliti da su mi mogli zaličiti na *ostatke devičnjaka* (kao u jednom starom songu), ili na raščupane dronjke srčanih zalistaka (kao u životu), ali tada još ne, bilo je suviše rano, mada je sunce zvečalo na sve strane, morao si oboriti pogled. U redu, osvrnuću se, primetiti da su mi ruke išpartane tankim žicama što su vodile do senovitih ekrana na kojima je pulsiralo moje srce. Shvatiću da sam, ne znam kako, dospao do neke bolnice.

Na krajevima klasičnog bolničkog kreveca, čvrsto obmotani oko šipki nad uzglavljem i pod stopalima, vijorili su se dugački učkuri kojima bih, preko noći, bivao vezivan. Tragovi platnenih lanaca bili su vidljivi na mojim zglobovima.

Znači, tako vi ovde radite, rekao sam prekorno nekom mladom bolničaru koji je sedeo kraj mojih nogu zadubljen u knjigu. Da li me je razumeo, pitao sam se, i mogu li tužbalicu ponoviti na slovenačkom. Jer, činilo mi se sasvim logično, pre neki dan sam, u slovenačkoj ambasadi, dobio šengensku vizu, ali nisam stigao do Vilenice (gde se održavao pesnički festival), nego odvilenio do prve otvorene bolnice (kao da sam u pesmi kakvog krasnog, moglo bi i slovenačkog, ekspresioniste). Ništa me, međutim, nije bolelo, i lako sam se popridigao, ne nalazeći usput nikakav vidljiv znak uboja ili preloma, što je zbilja čudno za čoveka koji je preživeo avionsku nesreću.

Nije me zabrinjavalo što se ničega nisam mogao setiti, ni pada, ni vriske saputnika, ni bledila stjuardesa koje su nam namicala sigurnosne pojaseve oko golih udova... Gle, to je bio jedini trag, mislim na te zarobljeničke ožiljke. Mada sam, iste takve, mogao zaraditi i u ovom bolesničkom krevetu. Ah, bio sam prilično konfuzan, dezorijentisan (kako to ovde kažu), ipak nisam paničio, i moja amnezija trebalo bi da bude normalna stvar, uopšte, praviću se da sam normalan.

Lep pozdrav, rekao sam obično i miroljubivo, mada me je sopstveni glas iznenadio i skoro me uplašio, možda više od bolničara koji je, odbacivši knjigu, skočio i, stisnuvši mi ramena, vratio me u ležeći položaj, dok mi se nazuvena papuča, okačena o palac, još klatila nad sopstvenom senkom. Procenio sam kako nemam dovoljno snage da ga zbacim sa sebe i samo sam klonulo disao.

Kuda ste krenuli, upitao me je Slovenac bez ikakvog naglasaka. Doduše, doznaću docnije, on uopšte nije bio Slovenac, čak nikad nije ni bio u Sloveniji, kao što tada nisam bio ni ja, jer nisam ni poleteo za Ljubljanu da bih preživeo avionski sunovrat, nego mi je, u mojoj rođenoj kući, usred ljubavne igre, stalo srce.

I sad sam se koprcao ispod poslušnog bolničara, jer su mu lekari rekli da me, pošto sam preživeo kliničku smrt i komu, pazi i ne veruje mi ništa, jer buncam i lupetam o nekakvom avionu s kojim sam se strmoglavio u slovenački Tartar. I kako nemam pojma da nam hladovinu prave alpski četinari, posađeni u fruškogorsku, kameničku zemlju bogzna kad, već se, probuđen iz ludačkih snova, spremam da pobegnem kroz prozor (i da bi to bilo pogubno, baš kao da sam brečio s vrha neke katedrale, obmotan padobranom iscepanim poput himena ili mog srčanog zaliska).

Lukav je, opasan i zlatoust, a ne zna za sebe, upozorava već stara bolničarska kuka medicinsku sestru pristiglu na noćnu smenu.

Ona podiže knjigu koju je njen prethodnik zaboravio na stolici (nešto o Isusu, vidim krajičkom oka), i sklapa je, s treskom, kao poklopac kovčežića. To joj odzvanja u ušima, dok cvileći traži moju žilu kucavicu, jer se opet činim mrtvim.

Pošto devojka otrči po pomoć, ustanem ukrućen kao Lazar.

Otađzbina krvari, a ti trtljaš samo o svojim razderanim zaliscima, šapće mi neki glasak, pošto me, usred noći, probudi aritmija, i ja mogu da vidim, na malom ekranu ispred sebe, kako mi srce treperi.

To je zato što nikada nemam glavobolje, pravdam se dežurnom.

Sad je u redu, odahne lekar s isukanom injekcijom s koje kaplje svetlucavi adrenalina. Možemo na spavanje. Prošlo je samo od sebe. Ali jedna, ovakva, mogla te je onomad odneti.

U polumraku napipavam na dlanu svoju isprekidanu liniju života.

Ima tome dvadesetak godina, vraćao sam se, sa zimskog mora, noćnim letom Bar-Beograd. Voz je bio prepun, i morao sam da bdim u hodniku, na jednoj nozi, između kofera koje su jahali usnuli vlasnici. Primetio sam dečaka koji se lako probijao kroz gužvu, češući se o putnike što su dimili u polusnu, na nogama, kao na straži, kao, uostalom, i ja koji sam stisnuo jače mali zamotuljak s preostalim parama. To me je podsetilo na scenu iz jednog starog romana, Eriha Kestnera, u kome dečarac Emila, na putu u veliki grad opelješi iz zabave neki veliki zlikovac, kome to, međutim, glave dođe, jer ga Emil, posle čitave dečje potrage, ščepa za vrat, pravi mali mrtvorodeni detektiv, žbirić. Samo su u našem slučaju uloge bile obrnute: uhvatih mališu

za uho, a on mi opsova milu majku. Ali, pošto naši sapatnici počeše da se bude i opipavaju džepove, dečko mi pomirljivo predloži da pređemo u drugi vagon. Tamo ima više mesta. Iz zahvalnosti će mi zaviriti u dlan. Smilovah se i pođoh, radoznao, za dečakom, držeći ga za šiju, dok su iza nas linčovali debelu, krvavu stenicu.

U susednom vagonu bila je druga priča. Manje je smrdelo, manje duvalo, moglo se ispraviti. Pružih ruku malom hiromantu i on, sve povlačeći mi prstom po dlanu, poče da proriče: te koliko ću žena i dece imati, te koliko će mi ko od njih sreće doneti, i da mu dam neki dinar, peče ga suvo grlo. Onda se zakači za moju liniju života.

Negde na pola životnog puta, pokazivao mi je starmalac brišući usta, napustiće me neka silna energija, evo, lepo se vidi. Ako to prebrodim, živeću dugo, dokle se može.

Zagledah se u dlan, kao što ga i sad gledam, i videh kako se negde na polovini crte odvajaju od glavnog toka nekoliko zamršenih brazgotina. Šta je to, upitah dečaka preglasno, pa čusmo iz zamračenih okolnih kupea nerazgovetno gundanje probuđenih. Spustim glas, ali još jače stegnem moga proroka za jedna ramena, da se on poče, s bolnom grimasom, kobeljati iz mojih ruku. Bolest? Smrt bližnjeg? Izdaja? Govori kad si počeo.

Ali dete je bežalo jecajući, psujući kroz crne zubiće i trljaajući rame. Meni kao da su se odsekle noge, nisam mogao da se dignem sa kolena, pustio sam ga da pobegne. Malog barona, Ciganina. Minhauzena.

Eto, noćas sam ga se setio, zagledan u prazne dlanove suve od pustinjskog vetra i dijuretika.

Budan sam već nekoliko dana.

Teško zaspim otkako znam da sam nedavno imao krajnje neobičan doživljaj: usled neke zloćudne aritmije stalo mi je srce i prestao sam da dišem. Bio sam, dakle, nekoliko minuta klinički mrtav. (Ako dotle nisam bio klinički živ.) Žena i deca pritiskala su mi grudni koš i duvali u pluća, dok nije stigla hitna pomoć. Reanimirali su me strujom nekoliko puta, i svaki put bih umirao. Lekar je već digao ruke od ćoravog posla, nije to moglo unedogled, spaliće mi srčani mišić, ako nastavi. Počeo je da vraća oružje u korice. Tada je vozač predložio da se proba još jednom, ipak sam mlad, ionako gotov. Naravno, onda sam proradio, znaš kako to već ide u pričama.

Dovezli su me u kamenički Institut za srce u dubokoj komi, živog. Poslednjeg avgustovskog jutra otvorio sam oči. Reagovao sam na sve, samo se ničeg ne sećam. Ni toga da sam bio mrtav. Klinički, kako se to optimistički kaže. I kada sam se povratio, video sam muholovnu mrežu, na prozoru neke bolnice, kroz koju je ubijalo sunce. Jedan mladi bolničar sedeo je pored mene i čitao. Ono *pre*, znam iz tuđih gatki.

Kako su morali da me vezuju, jer sam hteo da pobegnem. Jer sam verovao da sam zarobljenik Velikog televizijskog brata, jer sam kroz otvorena vrata video kako provoze samoubicu usranog kao zlatnik.

Ne pamtim ni dane pre sloma. Spremao sam se za put u Sloveniju. Preko mog praznog mesta u avionu neko je raširio novine.

I tako, oduvek sam imao taj šum. Svaki bi se dečji lekar uozbiljio spustivši hladnu slušalicu stetoskopa na moju grudnu kost. Šum je trebalo da znači grešku na zaliscima. Ali ja nikada nisam osećao ništa. Umor, gušenje, gubitak snage. Uživao sam u svom telu. Mogao sam sve. *Posmatrao sam sebe, kao što se gleda blistavi mač u ruci.* I onda sam se srušio posle jednog zagrljaja.

Sada sam ovde. U pozajmljenim, blago šarenim gaćama. U bezmirisnom, antiseptičkom zagrljaju neke bolničarke. Prate me već danima. Konzilijum lekara zaključuje da mi valja (kao Arnoldu Švarcenegeru, guverneru vantelesne Kalifornije) ugraditi veštački srčani zalistak (izrađuje se od čistog titanijuma kao karoserija vasijskog broda) i defibrilator u rame (kao košarkašu Žarku Paspalju, mom nekadašnjem dvojniku), zlu ne trebalo.

Već vidim sebe kako ti pokazujem na plaži nežni, bledu-njavi ožiljak što se tegli *od stomaka do grla bijeloga* (povlačiš zadivljeno po njemu kažiprstom), dok govorim svečano, kao pokojnik:

Više ne znam način na koji mogu da umrem.

Tako sam pobegao grobaru s lopate. Uspuzao se uz sklisku ivicu sopstvenog groba.

Kada sam ono, *sa očima izvan svakog zla*, dospao u bolnicu, moja žena je pronašla Borin broj u imeniku mog mobilnog telefona. Onda je on zvao sve živo, i ovi su se tamo stvorili, iako je bila subota. Sutradan su me prebacili u zaseban apartman, s televizorom, pejzažima na zidu i sa cvetom na simsu. Šta je u ovoj sobi pomrlo *VIP* likova, pokrajinskih političara i

zaslužnih umetnika! Još pod dejstvom narkoze, Žika Milenković sa istog je kreveta hvatao zgodne sestre za dupe, odakle ih i ja, uvek omamljen, lako mogu dosegnuti. Eto, šta znači ličiti na ministra! Deliti građevinske dozvole i nove poslove svakome ko uđe u prostoriju ponizno, s tanjirom mamaljuge koja se puši. Od ukora spasavati desetogodišnjaka koji je gurnuo druga s vrha stepeništa. Ili anđelka s igle.

Ovo je gore neko kod Nušića, velim Bori koji mi je doneo narandže, knjige i blok za pisanje. Kako ti ne dojadi milosrđe? Kaži im da me bace u neku rupu s gomilom precizno preklanih staraca.

Ujutro mi valja na operaciju.

Nova, žilava sestra već treći put me nutka sedativima.

Ne, hvala, odmahujem. Kad budem hteo – zaspaću.

Zbilja ste neverovatni, divi mi se sestra. Na vašem mestu ne bih ni trenula.

Živim u kusuru, kažem joj, a ne mogu da se setim koga citiram. Zbrisao sam s grobarske lopate, štono reče pokojni Mirza Delibašić.

A šta pišete u tu svesku, pokazuje snebivljivo notes koji mi je Bora doneo.

Ja sam, znate, pisac. A ovde su svi poverovali kako sam moćnik. I da nekome mogu pomoći.

Zato što ste u apartmanu za spasitelje.

Znam, znam. Ovde je \ukanović lečio aritmiju i hroptao mnogi narodni heroj. U Kamenicu sam dospeo skoro slučajno. Hoćete li, ipak, nešto da čujete?

Podižem svesku kao da ću je baciti.

*Sve što sam ikad napisao
nije bilo dostojno krvave tetovaže,
kojom sam mogao pokazati
istinski divlje tragove,
veru i njenu zaostalost za životom.*

Ne vidim njenu reakciju, ne čujem ni samog sebe, tonem u san. Sutra, na jastuku, tik uz moje lice, nađem knjigu. Poznata mi je, nailazio sam na nju, čak možda i ovde, gore, na korica-
ma stoji da je reč o svetskom bestseleru *prodatom u više od 3.000.000 primeraka*, izvesnog Lija Strobela, s bogohulnim naslovom *Isusov zločin*. Čitam i posvetu, dok mi jutarnja sestra merka temperaturu, pipka puls.

Tek kada se čovek susretne sa mogućnošću da izgubi nešto tako dragoceno kao što je život, može na pravi način shvatiti njegovu važnost. Divno je imati drugu šansu... Neka vam ova knjiga, pored ostalih – od sada pravih – stvari, donese nova saznanja o nekom ko je mnogima tako važan, kao i sam život.

*S poštovanjem,
vaša sestra Slavica.*

Ima li ovde ljudi, čujem neku njušku koja se pomalja preko praga vitlajući isukanim brijačem.

I dok mi Zito skida svaku dlačicu s grudi, stomaka, butina i genitalija – moje telo, bez narečenih senki, poprima sasvim drugojačiji oblik – priča mi da je napustio studije književnosti zbog britve i pita poznajem li verića.

Kao Očenaš, odgovaram. Ne znam čoveka koji ga ne zna.

I samo što sam uglačan, stižu momci s kolicima. Odvoze me u prohladnu salu. Nemam nikakav osećaj, dok čekam da mi anesteziolog pronade venu. Kada sutradan budem došao sebi, moći ću da čujem zveckanje titanijumskog zaliska.

Ali nisam sestri Slavici stigao da kažem kako se ničeg ne sećam. Nikakvog tunela, neopisive svetlosti... Svaki bedni nauč-nofantastični film može reći više od mene. Nisam prešao na dru-gu stranu, nisam video sebe kao nekog drugog, ništa od toga.

Ah, kakva je moja svakodnevica, dragi Dnevniče!

Mogu li da te, zagledan u večnu sijalicu, pokažem nepozna-toj sestri koja mi briska obrijano telo?

(Moja žena je, na brisanom prostoru između operacione sale i šok-sobe, poljubila Nićina, hirurga, u krvava usta.)

Zamisli, o čemu ću tek pričati svojoj deci?

O čemu li ću tek pisati.

O piscu

Laslo Blašković (1966), pesnik, romansijer, pripovedač, esejista.

Romani: *Svadbeni marš* (1997), *Mrtva priroda sa satom* (2000), *Madonin nakit* (2003), *Adamova jabučica* (2005), *Turnir grbavaca* (2007).

Za roman *Svadbeni marš* Blašković je dobio Nagradu Društva književnika Vojvodine za knjigu godine, za roman *Madonin nakit* dobio je Nagradu Fonda „Borislav Pekić”, za roman *Adamova jabučica* dobio je Nagradu SANU iz Fonda „Branko Ćopić” za najbolju knjigu godine, a za roman *Turnir grbavaca* dobio je Nagradu „Stevan Sremac” za proznu knjigu godine.

Blaškovićev roman *Madonin nakit* izabran je među deset najboljih srpskih romana napisanih posle pada Berlinskog zida koji su sastavni deo antologijske edicije „Sto slovenskih romana”.

Knjiga poetske proze: *Imenjak* (1994).

Knjige pesama: *Gledaš* (1986), *Zlatno doba* (1987), *Crvene brigade* (1989), *Ritam-mašina* (1991), *Životi bacača kocke* (1997), *Jutarnja daljina* (2002), *Žene pesnika* (2006).

Knjiga eseja: *Kraj citata* (2007).

Proza i poezija Lasla Blaškovića prevedeni su na engleski, francuski, mađarski, poljski, rumunski, slovački, ukrajinski, bugarski i slovenački jezik.

Živi u Novom Sadu.

Sadržaj

Kako se kaže delfin
Unfinished
Spasitelj
Posmrtna maska
Mladost umetnika
Žizela, mrtva draga
Ukradeno pismo
Akviziterski song
Ciganska noć
Nevinost bez zaštite
Rat ruža
Veliki medved i Mala kola
Viljuška
Franja u Tišmi
Knjiški Kiš
Zabranjeni grad
U slovenačkim gorama

O piscu

